waterschap Hollandse Delta

waterschap Hollandse Delta

Programmabegroting 2025
Meerjarenraming 2026 - 2029

Voorwoord

Beste lezer en geïnteresseerde in het waterschap Hollandse Delta,

De Hollandse Delta is een uniek gebied met een dynamisch netwerk van rivieren en kustgebieden. Een gebied waar het zoetwater van de Rijn, de Maas en de Schelde zich vermengen met zoutwater. Een gebied, rijk aan historische steden, polders, biodiversiteit en van grote economische waarde. Historische steden zoals Dordrecht en Rotterdam hebben zich door de eeuwen heen ontwikkeld met water als centrale factor. Waarbij de strijd tegen het water diep geworteld zit in de cultuur van onze regio.

Water actueler dan ooit
Water blijft ook nu een cruciale rol spelen in ons gebied. Door de klimaatverandering hebben we wereldwijd te maken met droogte, extreme neerslag, wateroverlast, overstromingen… We hoeven het nieuws maar aan te zetten, of we worden ermee geconfronteerd. Grote maatschappelijke opgaven op het gebied van watertekort, waterkwaliteit, wateroverlast en waterveiligheid worden steeds urgenter. Vooral in onze regio zijn de vraagstukken rond zoetwaterbeschikbaarheid, verzilting en waterveiligheid zeer groot. Er komen hierbij nieuwe uitdagingen op ons af die vragen om duurzame en robuuste oplossingen. Denk aan meer ruimte voor rivieren, of het aanleggen van waterbergingen. Het vraagt een integrale benadering van waterbeheer, waarbij waterkwaliteit, waterkwantiteit, ecologie en ruimtelijke ordening samenkomen.

Wat staat ons te doen?
De opgaven zijn vertaald naar verschillende programma’s, waar activiteiten aan zijn gekoppeld. Activiteiten die bijvoorbeeld voor 2025 op de agenda staan: de uitvoering van het dijkversterkingsproject Zettingsvloeiing verlengde derde toetsronde (ZV3T), de instandhouding en vernieuwing van de waterketen, de voorbereiding op de herijking van de deltabeslissing, uitdagingen in het watersysteem waar we met watergebiedsplannen vorm aan geven, zoetwatervoorziening en duurzaam en veilig inrichten van onze wegen. Maar ook onderwerpen zoals klimaatneutraliteit, ruimtelijke ontwikkelingen en biodiversiteit verdienen de volle aandacht. Kortom: er ligt een uitdagende puzzel. Kunnen we deze in één keer oplossen? Helaas niet! We hebben voor deze begroting keuzes moeten maken. Maar we zijn er van overtuigd dat we een goed evenwicht hebben gevonden, voortbouwend op ons eerdere bestuursakkoord en op de Kadernota 2025 ‘volle kracht vooruit, scherp aan de wind’, die in april 2024 door de Verenigde Vergadering is vastgesteld.

Grote investeringen
De grote opgaven die er liggen, vragen ook de nodige investeringen. Zo wordt er fors geïnvesteerd in de waterketen. Dit is essentieel om onze rioolwaterzuiveringen klaar te maken voor de toekomst. Een ander programma dat om flinke investeringen vraagt is Voldoende en Schoon Water. Dit richt zich op de zorg voor een goed werkend watersysteem en het op peil houden en verbeteren van de waterkwaliteit. Maar ook voor het programma Waterveiligheid nemen de kosten de komende jaren toe. Om deze enorme opgaven mogelijk te kunnen maken en gesteld te staan voor de toekomst, ontkomen we er niet aan de belasting te verhogen.

Samen kom je verder
Er ligt een grote verantwoordelijkheid voor ons waterschap, en het college gaat daar enthousiast samen met de organisatie mee aan de slag. Deze opgaven vereisen een integrale benadering en sterke samenwerking met verschillende overheidslagen en maatschappelijke partners. We intensiveren de samenwerking met gemeenten en sluiten aan bij regionale netwerken, zowel binnen als buiten ons gebied. Daarnaast werken we meer samen met landelijke overheden en verkennen we intensieve samenwerkingen met grote bedrijven voor een effectief en efficiënt beheer van ons gebied. Daarom gaan we het komende jaar graag verder met u in gesprek.

De toekomst begint nu
We gaan en staan voor onze taken en verantwoordelijkheden. Waarbij we continu bouwen aan een waterschap dat als een toekomstbestendige organisatie met passie, kennis en innovatieve kracht werkt aan de uitdagingen van morgen. Waar we samen met onze partners en de samenleving bouwen aan een veilige, duurzame en gezonde leefomgeving voor huidige en toekomstige generaties. De toekomst begint nu. We gaan op volle kracht vooruit, scherp aan de wind varend.

Namens het college van dijkgraaf en heemraden,

secretaris-directeur,	dijkgraaf,
V. Bergsma	J.F. Bonjer

Inhoudsopgave

Voorwoord **2**

1 Inleiding en samenvatting begroting 2025 **7**
1.1 Financiële tabellen 8
1.2 Leeswijzer 11

Beleidsbegroting **12**

2 Externe en interne ontwikkelingen **13**
2.1 Ontwikkelingen sinds vorig begrotingsjaar 13
2.2 Belangrijkste afwijkingen t.o.v. meerjarenraming 2025-2028 14
2.3 Maakbaarheid 14
2.4 Uitgangspunten en normen 15

3 Toekomstbestendig water- en wegbeheer **16**
3.1 We verbeteren de klimaatbestendige en (water)robuuste inrichting van ons gebied 18
3.2 We gaan anders om met hemelwater 18
3.3 We vergroenen en versterken de biodiversiteit 19
3.4 We beperken onze negatieve impact op milieu en klimaat 20

4 Programma's **21**
4.1 Programma Waterveiligheid 21
4.2 Programma Voldoende en Schoon Water 29
4.3 Programma Waterketen 37
4.4 Programma Wegen 45
4.5 Bestuur en Organisatie 52
4.6 Algemene dekkingsmiddelen 64

5 Waterschapsbelastingen **66**
5.1 Grondslagen en kwijtscheldingsbeleid 67
5.2 Geraamde belastingopbrengsten 72
5.3 Belastingtarieven 76
5.4 Ontwikkeling belastingdruk 2025: een aantal profielen 77

6 Paragrafen **78**
6.1 Uiteenzetting van de financiële positie 78
6.2 Assetmanagement 94
6.3 Bedrijfsvoering 96
6.4 Verbonden partijen 99
6.5 Openbaarheidsparagraaf 100

Financiële Begroting **101**

7 Financiële overzichten **102**
7.1 Gehanteerde uitgangspunten en normen 102
7.2 Baten en lasten per programma 103
7.3 Ontwikkeling kosten en opbrengsten 106
7.4 Exploitatiebegroting van programma's naar taken 107
7.5 Ontwikkeling bruto investeringen 108
7.6 Balansontwikkeling 109

8 Bijlagen **110**
8.1 Risico's 111
8.2 Verbonden partijen 115
8.3 Lijst van begrippen en afkortingen 126

Begroting in één oogopslag

waterschap Hollandse Delta

Inkomsten *(x miljoen)*	
Watersysteemheffing	€ 104,3
Zuiveringsheffing	€ 105,2
Wegenheffing	€ 17,2
Opbrengst WHW gelden (wegen)	€ 10,1
Inzet reserves	€ 10,5
Overige opbrengsten	€ 17,7
Totaal	€ 265,0

Uitgaven *(x miljoen)*	
Totaal	€ 265,0

Veilige wegen en fietspaden € 27,5 miljoen

Wij zorgen dat onze wegen en fietspaden veilig zijn. We stemmen hun functie, gebruik en ontwerp goed op elkaar af. We zorgen daarbij voor goede bereikbaarheid.

Voldoende en schoon water € 73,6 miljoen

We zorgen voor genoeg water; niet te veel en niet te weinig. We zorgen voor gezond water, dat bruist van leven.

Bestuur & organisatie € 38,0 miljoen

We versterken ons bestuur, verankeren de rol van het waterschap in de omgeving en bouwen aan een sterk en warm netwerk met onze partners en stakeholders.

Sterke dijken € 26,2 miljoen

Op de Zuid-Hollandse eilanden beheren we zo'n 800 kilometer aan dijken, duinen en kades. Maar liefst 364 kilometer daarvan houdt het water van de grote rivieren en binnenmeren tegen.

Zuiveren van afvalwater € 99,7 miljoen

Met onze 20 rioolwater-zuiveringen maken we het afvalwater schoon van 1,3 miljoen inwoners.

Suppen op het water (Hoeksche Waard)

1 Inleiding en samenvatting begroting 2025

In de afgelopen jaren heeft waterschap Hollandse Delta een veranderingsproces gemaakt. Waar in het verleden de focus vooral lag op het beheer en onderhoud is er vanaf 2019 meer en meer aandacht gekomen voor renovatie en vernieuwing. Bij de uitvoering van deze renovatie en vernieuwing staat het waterschap bij de complexere renovatie- en vernieuwingsprojecten voor stevige uitdagingen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de Transitiepaden voor de Waterketen, waarmee alle zuiveringen moeten gaan voldoen aan nieuwe eisen op het gebied van waterkwaliteit en duurzaamheid. Maar ook aan de opgaven uit de Watergebiedsplannen met daarin aanpassingen aan ons watersysteem en gemalen om ons voor te bereiden op het veranderende klimaat. Ook wordt onze omgeving steeds belangrijker en daarmee het belang van intensieve samenwerking met onze partners binnen en buiten ons werkgebied. Belangrijk onderdeel van de verandering en de veranderende omgeving is de invloed van digitalisering. Dit betreft niet enkel het digitaliseren van bestaande processen en werkwijzen, maar zeker ook een verandering in denken en uitvoeren.

De opgave van het waterschap houdt niet op aan het einde van de meerjarenraming van deze Programmabegroting 2025-2029, maar loopt door tot 2050 en zelfs verder. Deze lange termijn tot 2050 is geduid in Kadernota 2025. Een lange tijdshorizon levert onzekerheden op. Ook de korte termijn kent onzekerheden en voor de Programmabegroting 2025 gelden deze door het spanningsveld tussen opgaven, beschikbaarheid van mensen en middelen en haalbaarheid en realisatiekracht. In deze begroting zijn daarom de onzekerheden per programma toegelicht.

De belangrijkste inhoudelijke kaders voor de Programmabegroting zijn de doelen zoals geformuleerd in het Waterbeheerprogramma 2022-2027 (WBP), het Wegenbeheerprogramma 2022-2027 (WgBP), het Groenbeleidsplan, het Visbeleid, de huisvestingsstrategie en het bestuursakkoord WSHD 2023-2027. De financiële kaders zijn gebaseerd op de Kadernota 2025.

De grote opgaven in zowel beheren als vernieuwen zorgen, in combinatie met autonome stijgingen in kapitaal- en personeelslasten alsook stijgende prijzen, voor een stijging van de benodigde belastingopbrengst.

1.1 Financiële tabellen

1.1.1 Exploitatie

Onderstaande tabellen geven inzicht in de benodigde belastingopbrengsten en de verdeling naar de verschillende belastingen.

Belastingopbrengsten *(bedragen x € 1 mln.)*	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026	Begroot 2027	Begroot 2028	Begroot 2029
Geraamd in Programmabegroting 2024	208,7	226,6	235,9	248,4	258,3	263,9
Mutaties Programmabegroting 2025		3,0	10,7	19,4	23,2	23,1
Subtotaal	**208,7**	**229,6**	**246,7**	**267,8**	**281,6**	**287,1**
Verhoging in % t.o.v. het vorige jaar		10,0%	7,4%	8,6%	5,1%	1,9%
Inzet reserve Watersysteemheffing / Wegenheffing gebouwd		-2,9				
Noodzakelijke belastingopbrengst	**208,7**	**226,7**	**246,7**	**267,8**	**281,6**	**287,1**
Verhoging in % t.o.v. het vorige jaar na inzet reserve		8,6%	8,8%	8,6%	5,1%	1,9%

De noodzakelijke belastingopbrengst in 2025 bedraagt € 226,7 miljoen. In 2024 bedroeg deze € 208,7 miljoen. Dit is een stijging van 8,6%. Dit wordt verder toegelicht in hoofdstuk 4 Programma's. Het percentage van de stijging van de belastingen daalt vanaf 2028. Dit heeft te maken met het feit dat een deel van onze steeds groter wordende opgave nog verder in kaart moet worden gebracht.

Door een fout van SVHW in de ramingen van de WOZ-waarden voor de begroting 2024, zijn de tarieven van de watersysteemheffing en wegenheffing voor gebouwde onroerende zaken voor belastingjaar 2024 te hoog vastgesteld. Dit heeft geresulteerd in een niet beoogde meeropbrengst van afgerond € 2,4 miljoen voor de watersysteemheffing en € 0,5 miljoen voor de wegenheffing. In de VV van oktober 2024 is het besluit genomen de teveel geïnde belasting 2024, middels het instellen van categorale reserves voor de categorieën gebouwd watersysteemheffing en gebouwd wegenheffing, terug te laten vloeien naar de categorie waar deze is ontstaan. In de bovenstaande bedragen is dit besluit verwerkt.

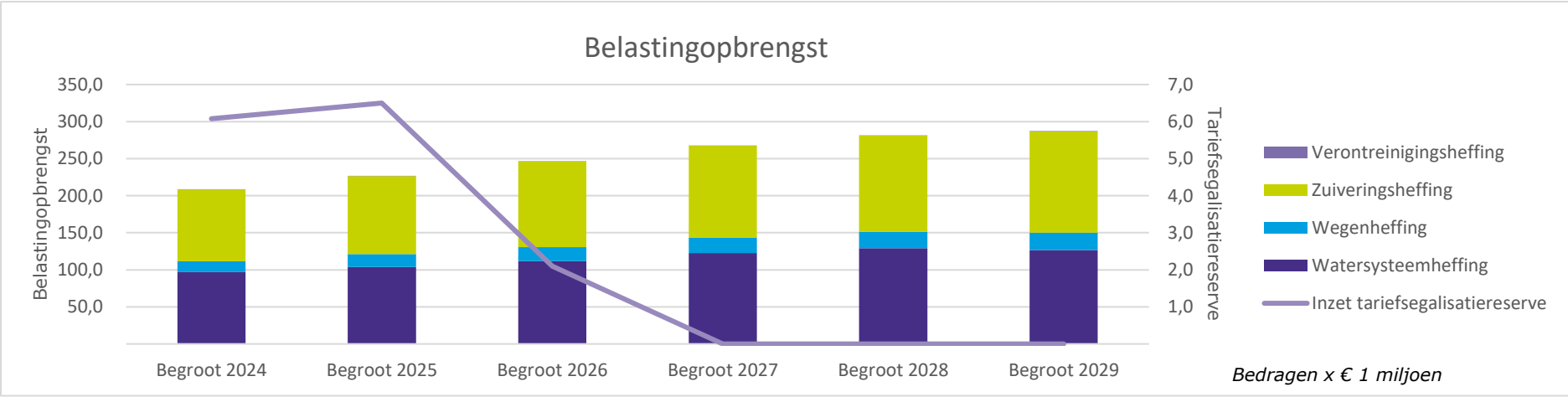

Uit voorgaande tabellen blijkt dat de benodigde belastingopbrengst in 2025, na inzet van de egalisatiereserves, met 8,6% stijgt ten opzichte van 2024. Structurele lasten dienen te worden gedekt door structurele baten. Dit betekent dat de inzet van de (tariefegalisatie)reserves in de laatste jaren van de meerjarenraming nihil dient te zijn.

Omschrijving *(bedragen x € 1 mln.)*	**Realisatie 2023**	**Begroot 2024**	**Begroot 2025**	**Begroot 2026**	**Begroot 2027**	**Begroot 2028**	**Begroot 2029**
Waterveiligheid	21,8	23,3	23,0	25,8	31,7	33,1	27,3
Voldoende en Schoon Water	54,3	62,4	69,9	71,0	71,2	75,5	77,7
Waterketen	82,3	91,8	94,9	104,5	111,5	117,0	122,4
Wegen	12,8	13,4	16,2	17,4	18,9	19,8	20,6
Bestuur en Organisatie	25,4	27,3	28,8	28,2	29,7	30,7	32,1
Dekkingsmiddelen	-197,6	-204,7	-222,2	-241,1	-261,3	-274,6	-279,0
Saldo van baten en lasten voor bestemming	**-1,0**	**13,5**	**10,5**	**5,9**	**1,8**	**1,5**	**1,2**
Toevoeging aan reserves	5,6	2,3	0,1	-	-	-	-
Onttrekking aan reserves	-15,7	-17,3	-10,5	-5,9	-1,8	-1,5	-1,2
Saldo van baten en lasten na bestemming	**-11,1**	**-1,5**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**

Bovenstaande tabel geeft de begrote resultaten per programma weer, waarbij de begroting 2024 is gepresenteerd inclusief vastgestelde wijzigingen.

1.1.2 Investeringen

Onderstaande tabel bevat het inzicht in de verwachte uitgaven (bruto investering) van de potentiële, geplande en lopende investeringen.

Programma *(bedragen in 1 mln.)*	**Begroot 2024**	**Begroot 2025**	**Begroot 2026**	**Begroot 2027**	**Begroot 2028**	**Begroot 2029**
Waterveiligheid	8,2	23,3	15,3	6,4	11,3	12,9
Voldoende en Schoon Water	14,9	13,2	36,3	45,4	27,6	33,4
Waterketen	32,9	60,8	107,2	115,7	60,1	37,0
Wegen	29,1	22,9	15,8	15,0	12,4	12,5
Bestuur en Organisatie	3,6	4,5	4,0	1,0	-	-
Eindtotaal	**88,6**	**124,7**	**178,5**	**183,5**	**111,4**	**95,8**

Specificatie van de investeringsuitgaven (bruto investering) 2025 gesplitst naar status investeringen:

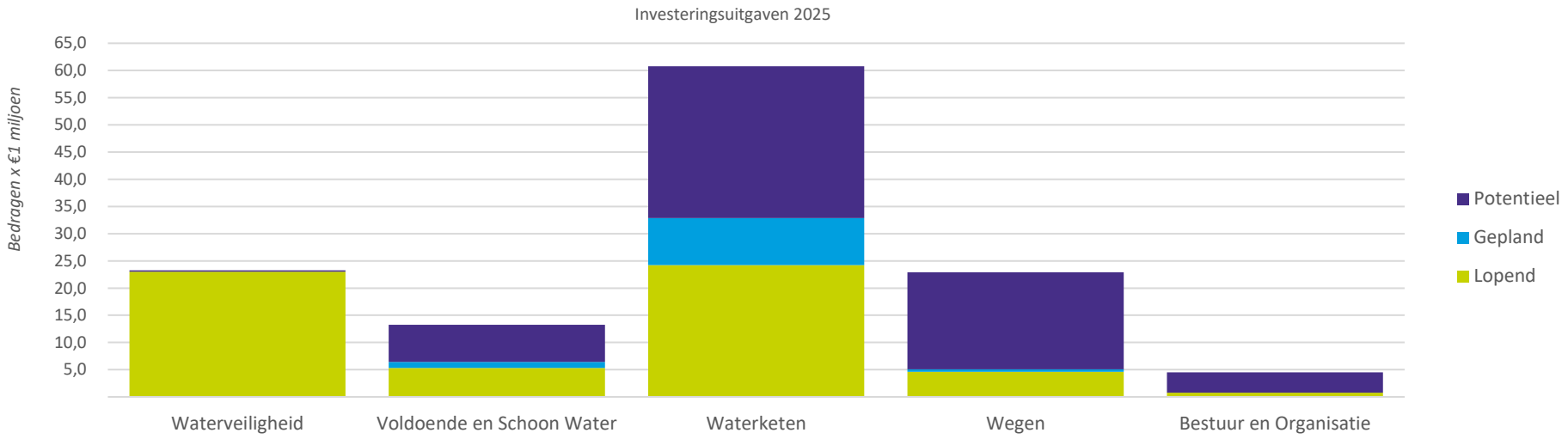

Uit bovenstaande tabel en grafiek blijkt een grote toename van de investeringsopgave de komende jaren. Nog niet alle plannen zijn volledig en concreet uitgewerkt. De komende jaren zal de opgave steeds scherper in beeld komen. Dit betekent dat de investeringsvolumes verder zullen stijgen. In 2025 ligt het zwaartepunt van de investeringen bij het programma Waterketen, waarbij opgemerkt wordt dat nog vrij veel investeringen de status potentieel hebben.

1.2 Leeswijzer

Vanaf 2025 gelden nieuwe verslaggevingsregels voor waterschappen. Dit betekent dat het boekwerk er soms iets anders uit ziet dan in voorgaande jaren. Aanpassingen zijn de toelichting op de belastingen (hoofdstuk 5), kengetallen in paragraaf 6.1.5, en de toevoeging van de paragraaf assetmanagement. Verder zijn in het boek grafieken toegevoegd met het oog op de toegankelijkheid van het stuk.
De begroting 2025 en meerjarenraming 2026-2029 is ingedeeld in een beleidsmatig deel en een financieel deel. Het beleidsmatige deel start in hoofdstuk 2, waarin de belangrijkste externe en interne ontwikkelingen staan beschreven die van invloed zijn geweest op de begroting 2025 en meerjarenraming 2026-2029. Vervolgens lichten we in hoofdstuk 3 onze ambities en inspanningen toe, ten aanzien van de maatschappelijke transitieopgaven. Beschrijvingen van de speerpunten voor de programma's Waterveiligheid, Watersysteem, Waterketen, Wegen, Bestuur en Organisatie en onze dekkingsmiddelen, volgen in hoofdstuk 4. De toelichtingen zijn opgebouwd aan de hand van de zogenaamde 3 W-vragen: 'Wat willen we bereiken?', 'Wat gaan we hiervoor doen?' en 'Wat mag het kosten?'. In hoofdstuk 5 zijn de waterschapsbelastingen uitgebreid beschreven. De beleidsbegroting sluit af met hoofdstuk 6 waarin de verplichte paragrafen zijn opgenomen die op verschillende onderwerpen, programma overstijgend, inzicht geven in de begroting.

De financiële begroting bestaat uit hoofdstuk 7 waarin de financiële overzichten van deze begroting worden weergegeven. Tenslotte bevatten de bijlagen de in het weerstandsvermogen opgenomen risico's, de verbonden partijen en een overzicht van de gebruikte afkortingen.

Opbouw financiële tabellen exploitatie:
De financiële tabellen van de exploitatie hebben de volgende opbouw:

Realisatie 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026	Begroot 2027	Begroot 2028	Begroot 2029

De eerste kolom bevat de cijfers van de jaarrekening 2023. De tweede kolom bevat de cijfers van de vastgestelde begroting 2024, inclusief alle wijzigingen in 2024 tot en met de 1e begrotingswijziging 2024. Ook zijn de verwachte kosten en opbrengsten van de jaarschijven 2026 tot en met 2029 opgenomen. In de toelichting op de programmacijfers, 'wat mag het kosten?', lichten we voor 2025 toe wat er wijzigt ten opzichte van 2024.

Beleidsbegroting

Hoofdkantoor waterschap Hollandse Delta

2 Externe en interne ontwikkelingen

2.1 Ontwikkelingen sinds vorig begrotingsjaar

Bij het opstellen van de Programmabegroting 2025-2029 is rekening gehouden met de volgende in- en externe ontwikkelingen.

Zoals u in het voorjaar is toegelicht staat in 2026 de herijking van de deltabeslissingen uit het **Deltaprogramma** op de Rijksagenda. In voorbereiding daarop zijn we in 2024 gestart met een aanvulling op de Watervisie, waarin onze belangen en doelen verwoord zijn. Ook in 2025 zullen we met de Watervisie in de hand, het gesprek met onze (water)partners gaan voeren.

Naast de herijking van het Deltaprogramma staat ook een tussenevaluatie van ons **Waterbeheerprogramma** op de agenda. Het proces om te komen tot deze evaluatie is gestart in 2024, de bevindingen met aanbevelingen zullen in de eerste helft van 2025 aan u worden voorgelegd. In deze evaluatie wordt gekeken naar de doelen en de haalbaarheid, maar ook naar de wijze waarop de VV daarop kan sturen met de inzet van kpi's.

Mede door **de verandering van ons klimaat** is onze opgave ook in de komende jaren onverminderd groot. Uit de KNMI'23 Klimaatscenario's blijkt dat Nederland warmer wordt met drogere zomers en nattere winters. De zeespiegel stijgt en de bodem daalt. Om in de toekomst een robuust watersysteem te kunnen waarborgen is het belangrijk dat we ons watersysteem ontwerpen en herinrichten op basis van het toekomstig klimaat.

De **voornaamste ontwikkeling** met impact op de Programmabegroting 2025-2029 betreft het **groeiend inzicht** in de aard en omvang van de opgave vanuit de diverse interne onderzoeks- en planprocessen.
Met **de Watergebiedsplannen** krijgen we steeds concreter inzicht in de omvang van de opgave als het gaat om ons watersysteem. Wat is er nodig om een robuust watersysteem in te richten waarbij de waterkwaliteit en de zoetwaterbeschikbaarheid geborgd worden, en een te veel aan water voorkomen kan worden. Met name perioden van veel regen met extreme buien, afgewisseld met perioden van droogte maken de uitdaging groot. Ook het inzicht in de onderhouds- en vervangingsopgave, waarmee we zorgen dat ons watersysteem nog lang mee kan en in goede staat verkeert, groeit en nemen we mee in de Watergebiedsplannen.

De **transitie van de Waterketen** is in 2024 ingezet, en zal in 2025 en de jaren erna veel tijd, energie en geld gaan vragen. De opgave krijgt per zuiveringskring steeds concreter vorm en het inzicht groeit hierdoor continue. Door inzet van innovatie technologieën, samenwerking met verschillende partners en digitale technieken zoeken we naar kansen om deze opgave zo effectief en doelmatig te realiseren.

De ontwikkeling van het **investeringsvolume van het programma Waterveiligheid** wordt bepaald door de landelijke programmering vanuit het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Voor WSHD is er geen sprake van een gewijzigd inzicht in de versterkingsopgave en dus ook niet in het investeringsvolume voor de komende jaren. Echter is de landelijke opgave veel groter dan eerder werd aangenomen en zijn fors meer investeringen nodig om deze in 2050 gerealiseerd te hebben. Als gevolg hiervan is de verwachting dat de solidariteitsbijdrage aan het HWBP de komende jaren sterk zal stijgen. Deze verwachte stijging is nog niet meegenomen in de meerjarenraming omdat deze nog onderwerp van landelijke besluitvorming is.

Ontwikkelingen in wet- en regelgeving vragen continue aandacht. Naast de Omgevingswet vraagt ook de Wet Participatie Versterking op Decentraal Niveau om meer verbinding tussen ons als waterschap en onze omgeving. Om hier goed invulling aan te kunnen geven zijn wij in 2024 aan de slag gegaan met de voorbereidingen daarop. In 2025 komen we bij u terug met een voorstel hoe we als Hollandse Delta hier invulling aan willen geven.

Met het aantreden van de Verenigde Vergadering in 2023 is een proces tot **versterking van het bestuurlijk proces** gestart. Hierbij wordt volop inzet op externe samenwerking met gemeenten, andere waterschappen, overheden en organisaties. Met als doel een goede afstemming en het zo laag mogelijk houden van maatschappelijke kosten. Aan de hand van een Verkenning heeft de VV besloten aanbevelingen over te nemen en acties uitgezet. Een kwartiermaker griffie is aangewezen om de scharnierfunctie in te vullen tussen VV, het college en de organisatie. Daarbij is deze bestuursperiode aangemerkt als leer-en ontwikkelperiode en is een stuurgroep gevormd.
De dagelijkse regie op de opvolging van aanbevelingen en voorgenomen acties is belegd bij de driehoek van dijkgraaf, secretaris-directeur en kwartiermaker griffie. In 2025 wordt een vervolg gegeven op het proces van versterking en structurele borging van doorgevoerde verbeteringen. Opbrengsten van de tussentijdse evaluatie in Q4 van 2024 zullen in 2025 worden vertaald in aanpak en verdere acties.

2.2 Belangrijkste afwijkingen t.o.v. meerjarenraming 2025-2028

De geschetste ontwikkeling m.b.t. het groeiend inzicht in de opgave maakt dat de komende jaren het investeringsportfolio enorm zal groeien. Om als waterschap nu en in de toekomst te blijven voldoen aan wet- en regelgeving en een adequate uitvoering van de taken te kunnen blijven garanderen aan onze inwoners, is het noodzakelijk te investeren in de transitie naar toekomstbestendige arealen. Specifiek geldt deze transitie voor de programma’s Voldoende en Schoon Water en Waterketen en krijgt zij vorm over de as van resp. de watergebiedsplannen, de Asset Lifecycle Management studies (ALM's) en de Transitiepaden. Het totaal aan investeringen groeit hierdoor de komende jaren significant.

In voorliggende begroting wordt de groei in het investeringsportfolio al zichtbaar in de volumes voor de jaren 2025-2027. Hoewel het volume in 2028-2029 weer af lijkt te nemen, is de prognose dat op basis van de nog op te leveren planstudies (o.a. watergebiedsplannen en ALM’s) ook in deze jaren en erna de stijgende trend wordt doorgezet. In de Kadernota is dit zichtbaar gemaakt in de doorkijk richting 2050 middels grafieken met investeringsvolume per programma.
Het inzicht in de daadwerkelijke opgave ontwikkelt zich continu met alle studies, toetsing en planvorming die worden gedaan. De gepresenteerde getallen zijn daarmee niet statisch en ontwikkelen mee met het groeiend inzicht en gaan tevens gepaard met onzekerheid. Hoe verder weg in de tijd hoe onzekerder. Een van de focuspunten is om de meerjarige ontwikkeling van het investeringsportfolio goed in kaart te brengen. Het vergroten van de voorspelbaarheid voor de korte termijn (0-5 jaar) en creëren van een langere termijn doorkijk zijn daarin belangrijk. Zo zal voor de watergebiedsplannen op basis van de reeds opgeleverde plannen een verbeterde prognose voor de nog op te stellen plannen worden gemaakt.

Een groeiend investeringsportfolio kent ook zijn weerslag op de exploitatie. Rentelasten en afschrijvingen zullen meegroeien en daarmee een groter deel van de begroting beslaan.

2.3 Maakbaarheid

Een groeiende opgave voor vrijwel alle waterschapstaken kent een aantal uitdagingen. De betaalbaarheid en de maakbaarheid c.q. uitvoerbaarheid door de organisatie komen onder druk te staan. De Kadernota stelt als uitgangspunten dat de opgave centraal staat en we deze niet vooruit willen schuiven naar de toekomst, rekening houdend met de draagkracht voor de burgers en de maakbaarheid in/door de organisatie. De toets op de maakbaarheid van de opgave is, na het vaststellen van de Kadernota, op basis van het concreet uitgewerkte maatregelpakket voor 2025 gedaan. Met enerzijds het

financiële kader (8,5-10%) en anderzijds het maximale uitvoerend vermogen van de organisatie als kaders voor de toets, is gebleken dat het niet mogelijk is alles wat we moeten en willen doen te realiseren komend jaar. Het is daarom noodzakelijk gebleken om scherpe keuzes t.a.v. de taakuitvoering en doelrealisatie te maken om tot een realistische, maakbare begroting te komen. Deze keuzes zijn risico-gestuurd gemaakt op basis van toetsing van risico's aan de bedrijfswaardenmatrix.

Met een groeiende opgave in de komende jaren zal dit een knelpunt blijven. Het tijdig vergroten van het uitvoerend vermogen van de organisatie is daarom een noodzakelijk en een uitdagend traject. Hierbij geldt dat sèc efficiënter werken met de huidige formatie geen toereikende strategie meer is om het vereiste uitvoerende vermogen te realiseren. Een gebalanceerde ontwikkeling van de organisatie is nodig. Een organisatie die in een krappe arbeidsmarkt in kwantitatieve zin meegroeit met de opgave en tegelijkertijd ook in kwalitatieve zin doorontwikkelt in haar bekwaamheden. Moderne en professionele bekwaamheden, waaronder ook de inzet van moderne technieken en innovaties, die effectief en efficiënt zijn bij wat de opgave vraagt.

Voldoende geschikt personeel vinden is geen vanzelfsprekendheid. Daarom is het ook noodzakelijk om blijvend het personeel te ontwikkelen en uit te dagen. Dit vraagt om aanpassingen aan en in onze organisatie, om interessant te blijven als werkgever voor nu en in de toekomst. Met het lopende organisatie ontwikkeltraject beogen we een belangrijke stap te zetten in de doorontwikkeling.

De komende jaren is er sprake van **maakbaarheid in onzekerheid**. Naast de geschetste benodigde ontwikkeling van de organisatie zijn er andere factoren van onzekerheid zoals de beschikbaarheid van marktpartijen, de druk op de buitenruimte en kostenontwikkeling die de maakbaarheid van de opgave onder druk zetten.

2.4 Uitgangspunten en normen

Voor de Programmabegroting 2025 en de hierop aansluitende meerjarenraming tot en met 2029 zijn onderstaande uitgangspunten en normen gehanteerd:

- Het door de VV vastgestelde beleid (bestuursprogramma, Waterbeheerprogramma, Wegenbeheerprogramma, Groenbeleid etc.) geldt als basis voor de Programmabegroting. Per programma zijn de doelen, activiteiten en daaraan gekoppelde financiën opgenomen.
- De basis voor onze begroting ligt in de assetmanagementplannen die per programma worden opgesteld. Jaarlijks vindt actualisatie van de plannen plaats. De financiële effecten van de plannen zijn verwerkt in deze Programmabegroting 2025.
- De bedrijfswaardenmatrix vormt de basis voor het risicogestuurd maken van keuzes om te komen tot een maakbare en realistische begroting.
- WSHD streeft naar een structureel sluitende begroting. Structurele lasten dienen te worden gedekt door structurele baten. Dit betekent dat de inzet van de (tariefegalisatie)reserves in de laatste jaren van de meerjarenraming nihil dient te zijn.
- De belastingopbrengst is een reguliere begrotingspost en geen sluitpost.
- Reserves worden benut ter dekking van incidentele uitgaven en niet ter dekking van structurele uitgaven.

In paragraaf 7.1 zijn de financiële uitgangspunten nader beschreven.

3 Toekomstbestendig water- en wegbeheer

Onze planeet staat onder druk door de groeiende wereldbevolking en een toenemend welvaartsniveau. We hebben te maken met klimaatverandering, milieuvervuiling, uitputting van schaarse grondstoffen in de bodem en achteruitgang van de biodiversiteit. Dit alles heeft gevolgen voor de leefbaarheid, de gezondheid van mens, plant en dier en de voedselzekerheid. Aanpassing is nodig om voldoende robuust en veerkrachtig de effecten van klimaatverandering op te vangen. Er moet meer ruimte voor water komen, het watersysteem en de ruimtelijke inrichting moeten we meer in samenhang beschouwen. De ontwikkelingen die op ons afkomen raken ons water- en wegenbeheer in de kern. We zullen er dan ook alles aan moeten doen om verdere klimaatverandering tegen te gaan en ons tijdig aan te passen aan nieuwe omstandigheden. We zetten daarom onverminderd in op de volgende sporen:

- We verbeteren de klimaatbestendige en (water)robuuste inrichting van ons gebied.
- We gaan anders om met hemelwater.
- We vergroenen en versterken de biodiversiteit.
- We beperken onze negatieve impact op milieu en klimaat.

Langs de lijn van deze sporen wordt in de volgende paragrafen toegelicht wat we daarvoor in 2025 gaan doen.
Bij het uitvoeren van zijn werkzaamheden houdt het waterschap zoveel mogelijk rekening met de belangen van inwoners, bedrijven, belangenorganisaties en medeoverheden in het beheergebied en staat open voor participatie. We leven met elkaar in een delta, waar voedselvoorziening, industriële bedrijvigheid, natuur, wonen en recreëren op een goede manier met elkaar verenigd moeten worden. Het waterschap draagt, voor zover binnen zijn invloedssfeer, bij aan een gezonde, duurzame woon- en leefomgeving voor bewoners en een goed vestigingsklimaat voor bedrijven.

Toekomstbestendig water- en wegbeheer

De ontwikkelingen die op ons afkomen raken ons waterbeheer in de kern. We zullen er dan ook alles aan moeten doen om verdere klimaatverandering tegen te gaan en ons tijdig aan te passen aan nieuwe omstandigheden. We zetten daarom in op de volgende sporen:

We gaan klimaatverandering tegen door zelf minder energie uit fossiele bronnen te gebruiken en zo de uitstoot van broeikasgassen terug te brengen naar nul.

We gaan circulair werken zodat ons handelen geen negatieve impact meer heeft op onze planeet.

We gaan onze assets steeds duurzamer ontwerpen, aanleggen, beheren en onderhouden. Dit met het oog op (toekomstige) gevolgen voor klimaat, milieu en biodiversiteit.

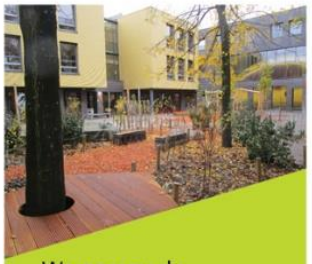

We passen de inrichting van ons gebied aan de consequenties die de klimaatverandering nu al heeft aan. Dat doen we op een "groene" manier, door zo veel mogelijk mee te bewegen met de natuur en zo ook de biodiversiteit te bevorderen.

Samen met gemeenten, de landbouwsector en andere actoren werken we aan het herstel van de sponswerking van de bodem om water te bergen in natte perioden en te anticiperen op langdurige droge perioden. Dat betekent ook dat we anders omgaan met hemelwater.

3.1 We verbeteren de klimaatbestendige en (water)robuuste inrichting van ons gebied

Het toekomstbestendig maken van ons waterbeheer betekent niet alleen dat we klimaatverandering moeten tegengaan maar ook dat we ons zullen moeten aanpassen aan de gevolgen van de klimaatverandering die we nu al ervaren. Dit noemen we klimaatadaptatie. Klimaatadaptatie is een breed begrip. Klimaatadaptatie is het proces waarbij de samenleving zich aanpast aan het veranderende klimaat en de schadelijke gevolgen daarvan probeert te beperken. Die gevolgen doen zich voor in de ruimtelijke inrichting, het waterbeheer, de natuur, de landbouw, tuinbouw en visserij, de gezondheidszorg, de recreatie, het toerisme en bij onze infrastructuur.

Om de aanpak van een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van ons land te versnellen is in 2017, als onderdeel van het Deltaprogramma, het eerste Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) verschenen. Het DPRA bestaat uit vier inhoudelijke onderdelen – wateroverlast, hittestress, droogte en de gevolgen van een overstroming – en beschrijft zeven ambities:

1. Kwetsbaarheden in beeld brengen met behulp van een stresstest.
2. Via een risicodialoog komen tot een adaptatiestrategie.
3. Een uitvoeringsagenda met concrete maatregelen opstellen.
4. Klimaatadaptieve maatregelen koppelen aan andere opgaven in de fysieke leefomgeving.
5. Klimaatadaptatie stimuleren en faciliteren.
6. Klimaatadaptieve doelen reguleren en borgen.
7. Schade beperken bij calamiteiten (restrisico).

Activiteiten 2025

Om invulling te geven aan de ambities uit het DPRA vergroten we onze kennis ten aanzien van kansen, knelpunten en handelingsperspectieven voor WSHD voor ruimtelijke adaptatie. Samen met onze partners in de DPRA-werkregio's starten we de nieuwe cyclus van stresstesten-risicodialogen-uitvoeringsagenda's. We voeren de gemaakte afspraken met onze partners uit de uitvoeringsagenda’s voor ruimtelijke adaptatie uit of herzien deze naar aanleiding van de nieuwe cyclus. Daarnaast geven we brede uitvoering aan het doel ‘Stimuleren en Faciliteren’ uit het Deltaprogramma om bewustwording te vergroten over klimaatadaptief handelen. Dit doen we met onze stimuleringsregeling, door kennisdeling en samen te werken in maatschappelijke initiatieven. We identificeren en benutten concrete meekoppelkansen conform het doel uit het Deltaplan. We gaan verder met het borgen en implementeren van klimaatadaptief en omgevingsbewust handelen binnen het waterschap. En we leveren vanuit het programma Ruimtelijke Adaptatie een actieve bijdrage aan urgente landelijke ontwikkelingen als Water&Bodem sturend, NOVEX, en de herijking Deltaprogramma 2026.

3.2 We gaan anders om met hemelwater

Bij een natuurlijke waterkringloop infiltreert een groot deel van het hemelwater in de bodem. Door het herstel van de natuurlijke waterkringloop en het vergroten van de sponswerking van de bodem, kan in natte periodes het waterbergende vermogen van bodems beter worden benut voor periodes van droogte. We zetten daarbij niet alleen in op hergebruik, vasthouden en bergen, maar ook op sparen, aanvoeren en adapteren. Bovendien zetten we gelijktijdig in op het landelijk gebied, op het stedelijk gebied en op de onderlinge samenhang daartussen. Dit doen we niet alleen. In goede samenwerking met onze gebiedspartners zorgen we voor duurzaam, uitvoerbaar beleid op het gebied van hemelwater.

Activiteiten 2025
In het Waterbeheerprogramma 2022-2027 is de ambitie uitgesproken om de natuurlijke waterkringloop te herstellen. Hier zijn we in 2022 mee begonnen door ons hemelwaterbeleid te actualiseren wat betreft de regels die we stellen aan de versnelde afvoer bij aanleg van nieuwe verharding in ons beheergebied. In 2024 is deze beleidsvorming voortgezet door actualisatie van het beleid ten aanzien van wijzigingen in de afvoer van bestaande verharding (afkoppelen). Deze beleidsvorming loopt door in 2025.

3.3 We vergroenen en versterken de biodiversiteit

Onder invloed van klimaatverandering en milieuvervuiling staat de biodiversiteit mondiaal onder druk. Dat merken we ook in Nederland. Van alle inheemse plant- en diersoorten die we in 1900 in ons land hadden is een groot deel verdwenen, zo blijkt uit onderzoek van het Planbureau voor de Leefomgeving. Naast klimaatverandering en milieuvervuiling vormen ook niet-duurzame landbouw, ontbossing, infrastructuur, verstedelijking en energieproductie bedreigingen voor de natuur. In de maatschappij zien we dan ook een toenemende aandacht voor en waardering van 'groen'.

In 2021 hebben we daarom het Groenbeleidsplan 2022-2027 Buitengewoon Groen vastgesteld. Na vaststelling van het groenbeleidsplan zijn we tevens partner geworden in het Deltaplan Biodiversiteitsherstel.

Ons groenbeleid gaat uit van:
- het behouden van de bestaande landschappelijke waarde van het areaal;
- het behouden en waar mogelijk vergroten van de biodiversiteit van het areaal;
- het vergroten van de klimaatadaptieve en klimaatmitigerende waarde van groen;
- het kiezen van alternatieven die onze geloofwaardigheid op het gebied van groen versterken.

Activiteiten 2025
In de afgelopen jaren zijn diverse uitvoeringskaders opgesteld voor respectievelijk bomen, maaien en het beheer van eigen terreinen (terreinen rond gebouwen, gemalen en rioolwaterzuiveringsinstallaties). Voor bomen en voor maaien zijn inmiddels ook beheerplannen opgesteld die nu uitgevoerd worden. Vooralsnog worden geen beheerplannen opgesteld voor eigen terreinen en wordt er geen uitvoeringskader opgesteld voor natuurvriendelijke oevers en waterbergingsgebieden. Vanwege prioritering in het kader van de maakbaarheid moeten we keuzes maken in de verduurzaming van het groenbeheer. Dit betekent dat beleids- en planvorming op dit aspect (zoals circulair verwerken reststromen en plaagsoorten en ziekten) tot stilstand komt. Daarmee komt de doelrealisatie van het Groenbeleidsplan Buitengewoon groen 2022-2027 op diverse punten in gevaar.
In 2025 gaan we door met het reguliere (ecologische) beheer en onderhoud van onze assets. Ook de meerjarige monitoring van wegbermen en dijken die in 2023 gestart is wordt vervolgd.

3.4 We beperken onze negatieve impact op milieu en klimaat

In het Klimaatakkoord van Parijs zijn in 2015 internationale afspraken gemaakt om de opwarming van de aarde te beperken tot 1,5 graad Celsius. In de Nederlandse Klimaatwet is vastgelegd dat we hiertoe de CO2-uitstoot verminderen met 49% ten opzichte van 1990 zodat we in 2050 klimaatneutraal zijn. In het voorjaar van 2021 heeft de Europese Unie de klimaatdoelstellingen verder aangescherpt naar 55% CO2-reductie in 2030 ten opzichte van 1990. Daarnaast zijn er op Europees en landelijk niveau afspraken gemaakt over het terugdringen van ons grondstoffengebruik. Nederland werkt in dat verband toe naar een volledig circulaire economie in 2050.

Ons waterschap heeft zich verbonden aan de nationale klimaatdoelstellingen zoals vastgelegd in het Klimaatakkoord en de doelstellingen uit het Grondstoffenakkoord. In december 2022 is daartoe de Agenda Duurzaam WSHD vastgesteld. De in 2019 vastgestelde doelen (‘Maat op Klimaat’) om in 2050 een volledig circulair werkend waterschap te zijn en onze taken duurzaam en in 2030 volledig energieneutraal uit te voeren zijn daarbij herbevestigd. We hebben daarbij de ambitie om in 2035 klimaatneutraal te zijn, conform de Uniestrategie ‘Op weg naar klimaatneutrale waterschappen'. Hiermee werken we aan een klimaatneutraal waterschap. Dit betekent dat we bij de uitvoering van onze taken nagenoeg geen broeikasgasemissies meer zullen uitstoten.

Activiteiten 2025
In 2025 werken we gestaag verder aan de structurele organisatorische borging van de verduurzamingsopgaven van ons waterschap. De strategie Duurzaam Opdrachtgeverschap Waterschappen dient hiervoor als handvat. Naast de uitvoering van het Klimaatactieplan werken we aan het ontwikkelen van de benodigde kennis en kunde. We bouwen verder aan een gedegen structuur voor datamanagement met als doel beter inzicht te krijgen hoe we qua duurzaamheid presteren waardoor we ook tijdig bij kunnen sturen. Energiemanagement heeft ook in 2025 onze volle aandacht. We blijven de impact van netcongestie op de bedrijfszekerheid van onze assets monitoren en werken samen met partners in ons gebied om energiebeschikbaarheid voor het waterschap en onze omgeving te verbeteren. We identificeren kansen waar we ondanks beperkingen toch stappen kunnen zetten in het realiseren van onze duurzaamheidsdoelstellingen. In 2025 verwachten we de resultaten van de haalbaarheidsstudie naar aquathermie op rwzi Dokhaven. Deze studie wordt uitgevoerd samen met de gemeente Rotterdam, Woonstad en onafhankelijke infrapartner Netverder.

Programma Innovatie
De huidige werkwijze is op termijn niet houdbaar; het klimaat verandert, grondstoffen raken op, de arbeidsmarktkrapte houdt aan en de maatschappij heeft hoge verwachtingen van overheden. Innovatie is cruciaal om onze doelen ook in de toekomst te realiseren en hierbij zoveel mogelijk maatschappelijke meerwaarde te creëren. We focussen op zowel technische innovatie (het toepassen van efficiënte nieuwe technieken) als sociale innovatie (het management, de organisatie en de inrichting van werk). Om innovatie te stimuleren binnen WSHD, zetten we in op drie ontwikkelsporen: het verbeteren van het innovatiemanagement, het inrichten van het innovatieproces en het versterken van het innovatief vermogen van de organisatie.

Activiteiten 2025
We versterken het innovatief vermogen door inspirerende innovatiesessies te organiseren, kennisuitwisseling te stimuleren en relevante innovatienetwerken aan te boren. Het innovatieproces met *stage gates* en beslismomenten voor innovatieve initiatieven is omschreven in de 'Survivalgids Innovatie bij WSHD’ en wordt regelmatig onder de aandacht gebracht. Het innovatiemanagement krijgt vorm via een innovatieagenda. Dit bevat kansrijke innovatierichtingen om als organisatie op in te zetten. Ook wordt een afwegingskader voor de deelname van WSHD aan substantiële innovatieprojecten ontwikkeld. We hebben oog voor het verkrijgen van subsidies en cofinanciering en zoeken zoveel mogelijk verbinding met kennispartners, medeoverheden en marktpartijen.

4 Programma's

In dit hoofdstuk worden de programma's nader beschreven. Per programma wordt inzicht gegeven in de (lange termijn) doelen en speerpunten uit het Waterbeheerprogramma en Wegenbeheerprogramma en de activiteiten die we hieruit voortvloeiend in 2025 uitvoeren. Achtereenvolgens komen de programma's Waterveiligheid, Voldoende en Schoon Water, Waterketen en Wegen aan bod. Tot slot worden de doelstellingen en activiteiten voor Bestuur en Organisatie toegelicht.

De kaarten, kengetallen en andere algemene en geografische informatie van het werkgebied van WSHD zijn (ingedeeld per programma) te vinden op ons Open Dataportaal: Open Dataportaal WSHD

4.1 Programma Waterveiligheid

Het programma Waterveiligheid is erop gericht burgers en bedrijven in ons beheersgebied te beschermen tegen overstromingen. Deze bescherming bestaat enerzijds uit het voorkomen dat een overstroming plaatsvindt. Maar omdat absolute zekerheid niet bestaat en er altijd een (kleine) kans is dat er toch een overstroming plaatsvindt, zetten we ook in op maatregelen om de gevolgen van een overstroming zo veel mogelijk te beperken.

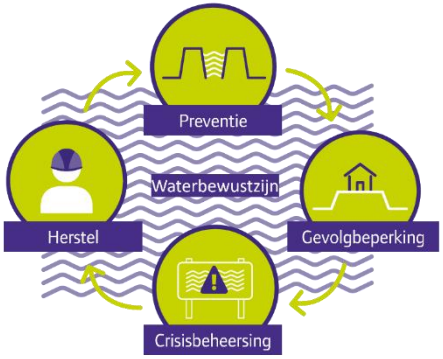

Meerlaagse veiligheid

We geven hier invulling aan via het principe van de 'meerlaagse veiligheid'. Deze benadering kent drie lagen:

1. Preventie: het beperken van de kans op een overstroming door voldoende hoge en sterke dijken.
2. Ruimtelijke inrichting: het gebied achter de dijken zodanig inrichten dat de gevolgen van een overstroming zo beperkt mogelijk blijven.
3. Crisisbeheersing: het beperken van de gevolgen van een overstroming door een goede crisisbeheersing (inclusief dijkbewaking), evacuatieplannen e.d.

Na de wateroverlast in Limburg in 2021 zijn op advies van de 'Beleidstafel wateroverlast en hoogwater' hieraan twee lagen toegevoegd: 'waterbewustzijn' en 'duurzaam herstel'.

De kern van het programma Waterveiligheid is en blijft het bieden van veiligheid tegen overstromingen. Deze taak staat niet ter discussie. Maar vanwege allerlei maatschappelijke ontwikkelingen zoals energietransitie, meer druk op de ruimte en de afnemende biodiversiteit is het van belang om na te denken over de manier waarop we met deze ontwikkelingen om gaan. In het Waterbeheerprogramma 2022-2027 zijn de ambities, lange termijn doelstellingen en speerpunten voor deze planperiode opgenomen. In figuur 4.1 is dit weergegeven.

Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)
Speciale aandacht in het programma Waterveiligheid is er voor het HWBP. Het bieden van veiligheid tegen overstromingen van onze primaire keringen is een nationale zaak. Vanuit een alliantie tussen alle waterschappen en het Rijk wordt via het HWBP gewerkt aan de wettelijke eis dat in 2050 alle primaire keringen voldoen aan de normen die in 2017 in de wet zijn vastgelegd. Ook de bekostiging van het programma is bij wet geregeld. Het betalen van de solidariteitsbijdrage is één van de verplichtingen voor het waterschap die daaruit voortvloeit. Het is voor ons waterschap niet alleen maar betalen, we ontvangen ook subsidie (baten) voor de versterkingsopgaven in ons gebied. De programmering van die versterkingsopgaven vindt landelijk plaats vanuit de alliantie. De ontwikkelingen die binnen de periode 2025-2029 voorzien zijn, zijn in de begroting verwerkt. De financiële effecten ervan voor het jaar 2025 zijn in paragraaf 4.1.2 beschreven.

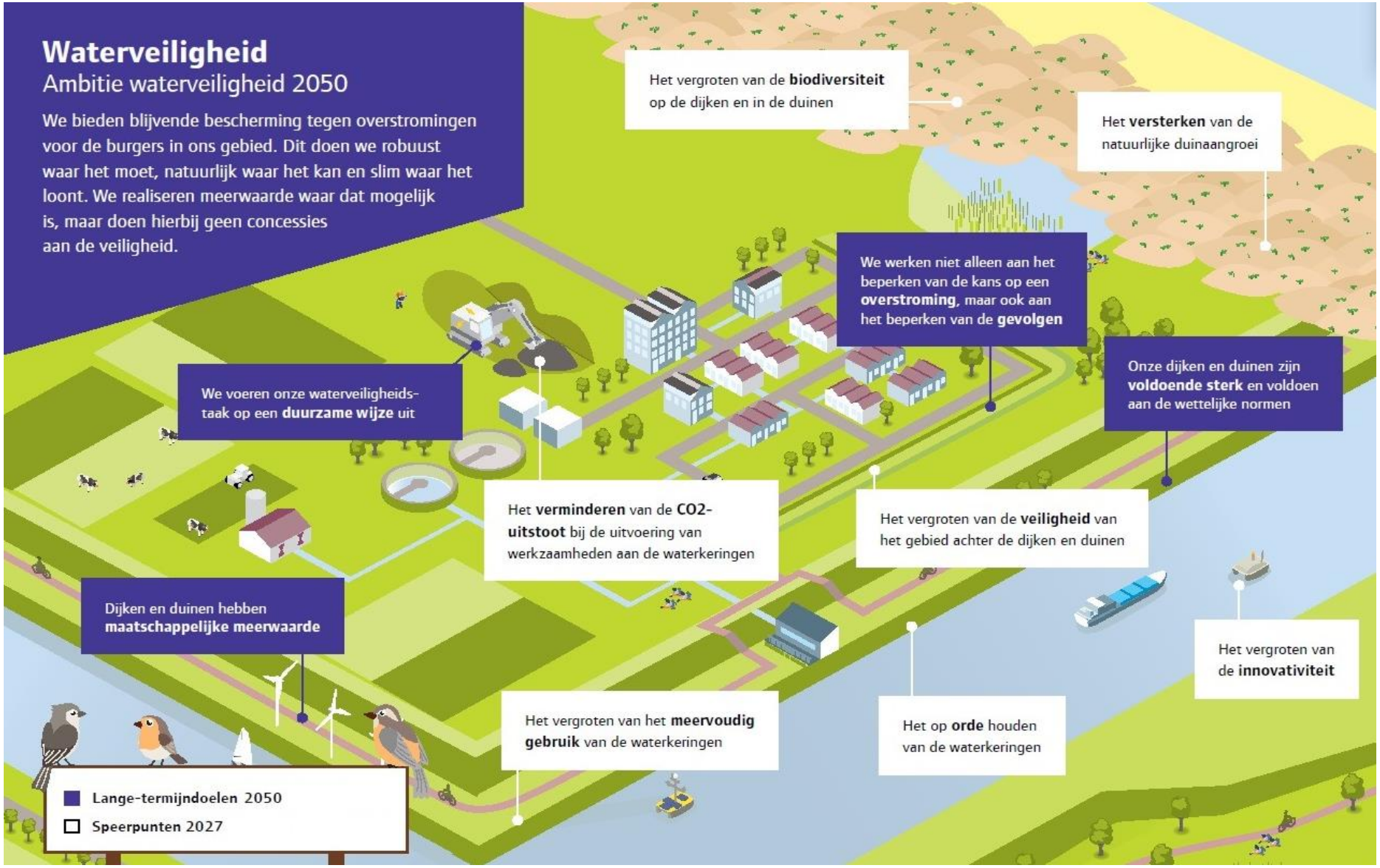

Figuur 4.1: Ambities, lange termijn doelstellingen en speerpunten programma Waterveiligheid

4.1.1 Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

Langs de lijn van de speerpunten uit het Waterbeheerprogramma is in deze paragraaf toegelicht wat we daarvoor in 2025 gaan doen.

Speerpunt 1: Het op orde houden van de waterkeringen

Speerpunt	Subdoel	Prestatie indicatoren	Norm 2027	Streefwaarde 2025
We houden de waterkeringen op orde	Waarborgen van de veiligheid van de waterkeringen	De mate waarin de waterkeringen aan de norm voldoen (km)	700 km	655 km
	Verbeteren van de inrichting en uitvoering van de zorgplicht	De mate waarin aan de basiseisen voor de zorgplicht wordt voldaan (%)	100%	90%
		De kwaliteit van de informatie (% actueel, betrouwbaar en compleet)	90%	80%

In 2025 gaan we verder met het vergroten van inzicht in onze primaire waterkeringen. Formele verwerking van die inzichten in nieuwe beoordelingen kan echter nog niet plaatsvinden. Dat heeft mogelijk effect op het halen van de norm voor 2027. Het Rijk stelt daarvoor benodigde gegevens waarschijnlijk niet eerder dan eind 2026 ter beschikking. Op de primaire keringen gaan we door met de planvorming voor de versterking van het Normtraject 20-3 Geervliet Hekelingen en met de verkenning voor de versterking van het Normtraject 17-3 Oostmolendijk. We gaan ook verder met de uitvoering van het versterkingsproject ZV3T. Voor de regionale keringen is in 2024 de beoordelingsronde voltooid. In 2025 starten de onderzoeken om, voor de locaties die niet aan de norm voldoen, meer inzicht te krijgen in de achterliggende oorzaken waarom ze niet aan de norm voldoen en verkennen we de manieren om deze keringen te versterken. Gelukkig gaat het hier om slechts enkele locaties van beperkte lengte en zijn deze keringen voor het overgrote deel op orde.

In het kader van de uitvoering van de zorgplicht onderhouden we de waterkeringen. Vanaf dit jaar gaan we ook de eerste preventieve maatregelen tegen graverij door bevers treffen. Als er onverhoopt op andere plekken schade ontstaat, dan herstellen we die. We gaan ook verder met de verbetering van de inrichting van de zorgplicht door taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden explicieter te beschrijven en vast te leggen.

Voor de herziening van de legger zal in 2025 een uitvoeringsplan worden afgerond. De ambitie is om in 2026 de eerste herziening vast te kunnen stellen. De verbetering van de informatievoorziening wordt ook in 2025 voortgezet.

Speerpunt 2: Het versterken van de natuurlijke duinaangroei

In 2025 zijn we op de helft van de eerste monitoringsperiode van de effecten die het in 2022 uitgevoerde project Herdynamisering Springertduinen op de natuurlijke duinaangroei heeft. Over de ontwikkelingen in 2025 zal een rapport worden opgesteld.

Speerpunt 3: Het vergroten van de biodiversiteit op de dijken en in de duinen

Speerpunt	Subdoel	Prestatie indicatoren	Norm 2027	Streefwaarde 2025
We vergroten de biodiversiteit op de dijken en in de duinen	Toename aantal bloem- en kruidenrijk ingerichte dijken	De hoeveelheid groene keringen bloem- en kruidenrijk ingericht (km's, ha's, %)	40%	35%

De proef met gefaseerd maaien van de door onszelf onderhouden grastaluds zetten we voort, evenals de monitoring van de effecten van deze manier van beheer.

Speerpunt 4: Het vergroten van de veiligheid van het gebied achter de dijken en duinen

Om invulling te geven aan de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's worden in 2024 en 2025 nieuwe overstromingsberekeningen gemaakt voor het gehele beheersgebied. Op 1 april 2025 dienen de nieuwe overstromingsberekeningen opgeleverd te worden in het hiervoor ingerichte landelijke portaal. De nieuwe set overstromingsberekeningen kan gebruikt worden in studies over laag 2 van de meerlaagse veiligheid ('beperken van gevolgen van overstromingen via ruimtelijke inrichting'). In het kader van de herijking van de voorkeursstrategie van het Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden wordt voor de Hoeksche Waard een meerlaagse veiligheidsstrategie uitgewerkt.

Bij het programma Bestuur en Organisatie worden de activiteiten van de dijkbewakingsorganisatie voor 2025 toegelicht.

Speerpunt 5: Het vergroten van het meervoudig gebruik van de waterkeringen

Bij dijkversterkingsopgaven bekijken we of er mogelijkheden zijn om het meervoudig gebruik van de waterkeringen te kunnen vergroten. Daarnaast houden we onze beleidsregels tegen het licht waarmee we vergunningplichtige initiatieven van derden beoordelen. Uiteraard zal dit er niet toe mogen leiden dat er concessies aan de waterveiligheid worden gedaan.

Speerpunt 6: Het verminderen van de CO2-uitstoot bij de uitvoering van werkzaamheden aan de waterkeringen

Uitgangspunt bij het verminderen van de CO2 uitstoot is het volgen van de Routekaart Schoon en Emissieloos Bouwen om zo de uitstoot richting 2027 verder te verlagen. Een en ander afhankelijk van de beschikbaarheid van materieel en laadinfrastructuur. Ook dragen we in samenwerking met het HWBP bij aan de ontwikkeling van emissieloze productie van waterbouwasfalt en de verdere reductie van emissies bij de uitvoering van dijkversterkingen.

Speerpunt 7: Het vergroten van de innovativiteit

Speerpunt	Subdoel	Prestatie indicatoren	Norm 2027	Streefwaarde 2025
We vergroten de innovativiteit	Vergroten van het inzicht in het gedrag van de waterkeringen	De kwaliteit van de informatie (% actueel, betrouwbaar, compleet)	90%	80%

Onze bijdrage aan de door de Europese Unie gesubsidieerde innovatieprojecten 'Circuit' en 'Crisafe' loopt in 2025 door. In 2025 wordt er ook doorgewerkt aan het op orde krijgen van de statische assetinformatie.

4.1.2 Wat mag het kosten?

Tabel 4.1.2.1 Exploitatie Waterveiligheid

Omschrijving *(bedragen x € 1 mln.)*		**Realisatie 2023**	**Begroot 2024**	**Begroot 2025**	**Begroot 2026**	**Begroot 2027**	**Begroot 2028**	**Begroot 2029**
Lasten	01.10 Preventie (1e laag)	24,1	25,0	25,9	30,8	34,5	44,2	32,1
	01.20 Ruimtelijke inrichting (2e laag)	-	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	01.30 Crisisbeheersing (3e laag)	1,1	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Totaal Lasten		**25,2**	**25,4**	**26,2**	**31,1**	**34,8**	**44,5**	**32,5**
Baten	01.10 Preventie (1e laag)	-3,3	-2,0	-3,2	-5,2	-3,1	-11,4	-5,2
	01.20 Ruimtelijke inrichting (2e laag)	-0,0	-0,0	-0,1	-0,1	-0,0	-0,0	-0,0
	01.30 Crisisbeheersing (3e laag)	-0,1	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0
Totaal Baten		**-3,4**	**-2,1**	**-3,3**	**-5,3**	**-3,1**	**-11,4**	**-5,2**
Saldo van baten en lasten voor bestemming		**21,8**	**23,3**	**23,0**	**25,8**	**31,7**	**33,1**	**27,3**
Toevoeging aan reserves		0,4	0,2	0,0	-	-	-	-
Onttrekking aan reserves		-1,6	-1,2	-0,7	-0,4	-	-	-
Saldo van baten en lasten na bestemming		**20,6**	**22,3**	**22,3**	**25,4**	**31,7**	**33,1**	**27,3**

Het saldo van baten en lasten na bestemming, van de begroting 2025 t.o.v. de gewijzigde begroting 2024 blijft nagenoeg gelijk. De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van de gewijzigde begroting 2024 betreffen:

- De solidariteitsbijdrage HWBP is gestegen als gevolg van de herberekeningen vanuit het Rijk (nadeel € 0,3 miljoen).
- Door actualisatie van de bijdrage voor muskus- en beverrattenbestrijding zijn de kosten toegenomen (nadeel € 0,2 miljoen).
- Materiële kosten van lopende HWBP-exploitatieprojecten zijn bijgesteld (nadeel € 0,6 miljoen).
- De reguliere onderhoudskosten zijn met name toegenomen door kostenstijgingen (nadeel € 0,2 miljoen).
- Aangezien de afgelopen jaren de kosten voor herstel van graverijschade door bevers structureel blijken te zijn, is hiervoor ook een bedrag begroot (nadeel € 0,1 miljoen).
- In het plan van aanpak voor de tweede beoordelingsronde was al voorzien dat in 2025 en verder minder budget per jaar nodig is dan in 2024 (voordeel € 0,2 miljoen).
- Kapitaallasten zijn met name toegenomen door de verwachte oplevering van investeringsproject Versterken drie regionale waterkeringen. Dit wordt deels gecompenseerd door lagere kapitaallasten van in 2024 volledig afgeschreven activa (nadeel € 0,2 miljoen).
- De doorbelastingen van de kosten voor bedrijfsvoering zijn geactualiseerd (voordeel € 0,8 miljoen).
- De stijging van de baten wordt met name veroorzaakt door de voortgang van de lopende HWBP-exploitatieprojecten (voordeel € 1,1 miljoen). Ondanks dat er per saldo nagenoeg geen wijziging is van de totale lasten van deze projecten is er wel een stijging van de baten te melden. Dit wordt gedeeltelijk veroorzaakt doordat het HWBP ook een bijdrage levert aan de kosten voor de uren die hieraan besteed worden. De lasten van de uren landen op de begroting van Bestuur en Organisatie.
- De tariefegalisatiereserve is conform eerdere besluitvorming ingezet. Dit resulteert voor 2025 in een lagere onttrekking dan in 2024 (nadeel € 0,5 miljoen).
- In 2024 heeft een incidentele toevoeging op de algemene reserve plaatsgevonden als gevolg van de actualisatie van het weerstandsvermogen (voordeel € 0,2 miljoen).

In de jaren na 2025 zien we een stijgende lijn van de kosten door bijvoorbeeld prijsindexatie, toename van gebruik van emissieloos materieel en een hogere bijdrage aan het HWBP. Aangezien een aantal fases van HWBP-projecten op de exploitatie landen wordt er op basis van de programmering van deze projecten in 2028 een piek aan lasten verwacht.

De totale verwachte investeringsuitgaven voor het programma Waterveiligheid bedragen in 2025 € 23,3 miljoen. Onderstaande diagram geeft de verdeling naar status aan.

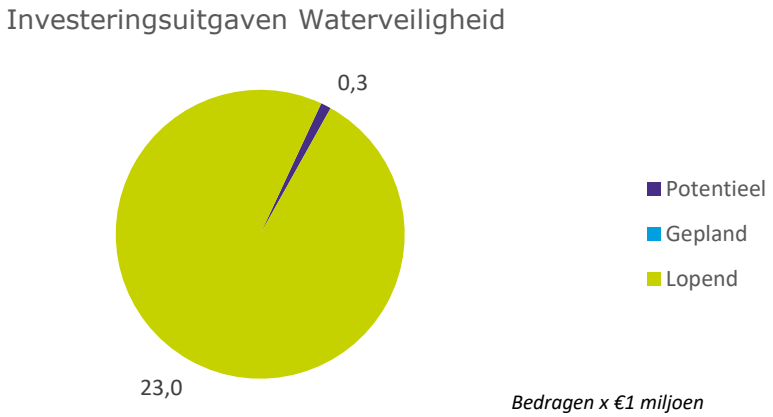

Wandelaars op dijk

4.2 Programma Voldoende en Schoon Water

Het programma Voldoende en Schoon Water richt zich op de zorg voor een goed functionerend watersysteem. Een watersysteem met water van goede kwaliteit, waarin we inzetten op het voldoende aanvoeren van water in droge periodes en het tegengaan van wateroverlast in natte omstandigheden.

Het watersysteem is onderhevig aan allerlei ontwikkelingen. Fysische ontwikkelingen zoals extremer weer en afnemende rivierafvoer door klimaatverandering, maatschappelijke ontwikkelingen zoals veranderende verwachtingen en toenemende bewustwording, en ontwikkelingen in de omgeving zoals veranderend landgebruik en een toenemende druk op de ruimte. Dit betekent dat we als waterbeheerder continu bezig zijn om ervoor te zorgen dat het watersysteem ook in deze veranderende omstandigheden zo veel mogelijk aan de wensen en eisen blijft voldoen. Dit doen we met activiteiten rond beheer, onderhoud en inrichting, maar ook door monitoring, advisering, beeldvorming, handhaving, vergunningverlening, onderzoek en innovatie.

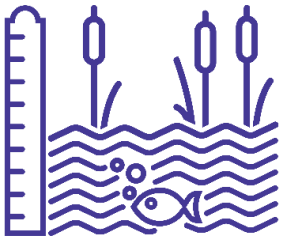

Om lijn te brengen in deze activiteiten, hebben we in het Waterbeheerprogramma 2022-2027 de volgende lange-termijndoelen geformuleerd:

1. Het waterleven is gezond.
2. Het water is schoon.
3. Het watersysteem is robuust en klimaatbestendig.
4. Water heeft (meer)waarde.
5. We voeren ons werk aan het watersysteem op duurzame wijze uit.

Met deze lange-termijndoelen als vertrekpunt, zijn een aantal speerpunten geformuleerd voor de planperiode van het WBP. Dit geeft richting bij het uitvoeren van onze werkzaamheden naar 2027 toe. De speerpunten richten zich op de vernieuwing van het watersysteem en dekken daarmee niet alle activiteiten binnen het programma Voldoende en Schoon Water af. Een groot deel van de jaarlijkse inspanningen betreft de bediening van het watersysteem en (onderhouds-)maatregelen om het watersysteem in stand te houden en achteruitgang te voorkomen.

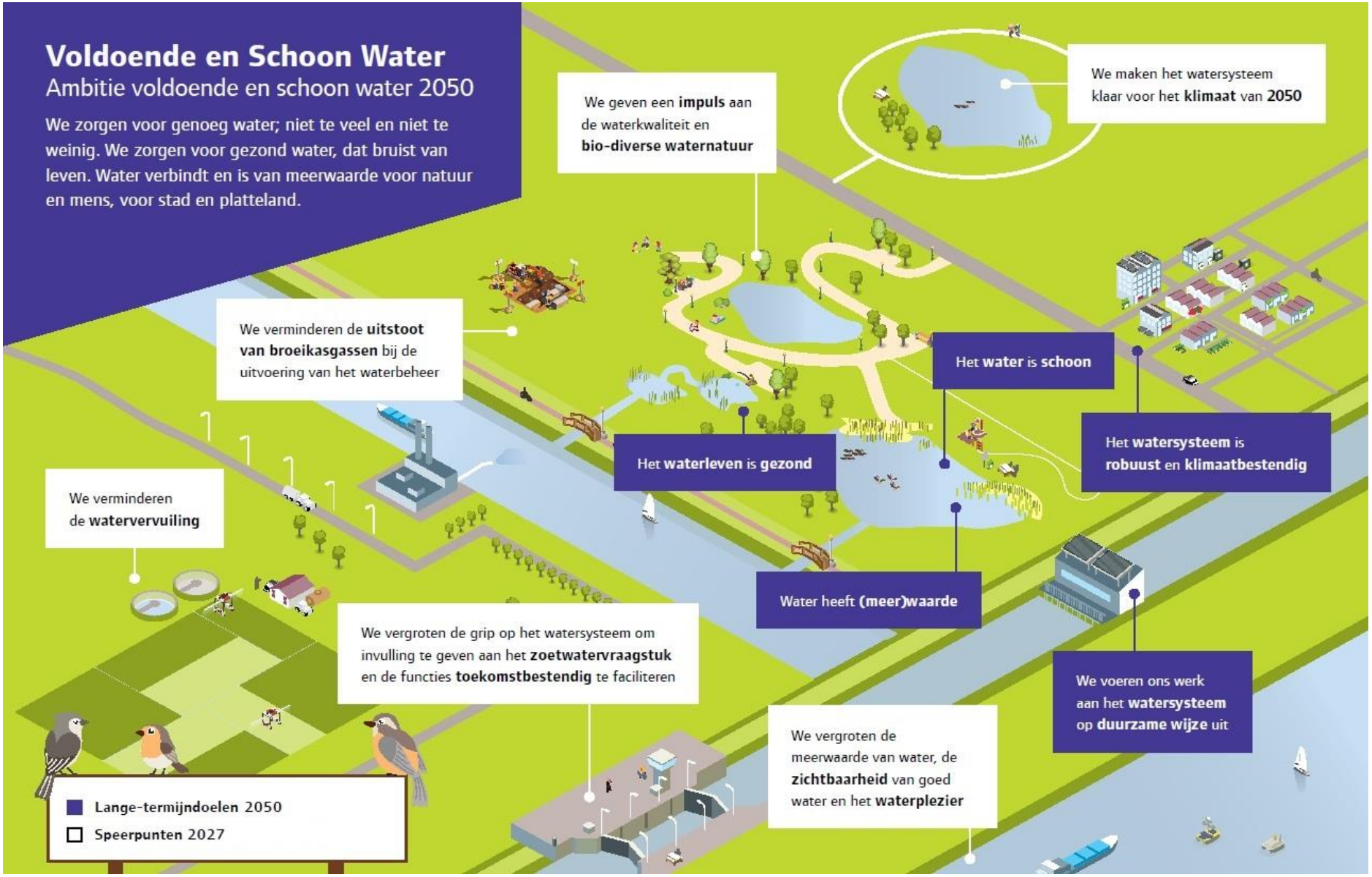

Figuur 4.2: Ambities, lange termijn doelstellingen en speerpunten programma Voldoende en Schoon Water

4.2.1 Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

In 2025 gaan we verder met de implementatie van de doelen zoals beschreven in het Waterbeheerprogramma 2022-2027.

Het grootste deel van de begroting voor het programma watersysteem is gericht op het uitvoeren van beheer en onderhoud en de vervangingsopgave. De lopende watergebiedsplannen, waarin integraal de verschillende opgaven voor het watersysteem worden aangepakt, worden voortgezet waarbij we met enkele plannen van planvorming naar realisatie gaan. Er wordt volop ingezet op de uitvoering van KRW-maatregelen, KRW doorontwikkeling, beleidsontwikkeling waterkwaliteit en digitalisatie in de vorm van de projecten NBWS-TA en NBWS-BOS en de herziening van het meetnet en monitoringsplannen.

Speerpunt 1: We geven een impuls aan de waterkwaliteit en biodiverse waternatuur

Speerpunt	Subdoel	Prestatie indicatoren	Norm 2027	Streefwaarde 2025
We geven een impuls aan de waterkwaliteit en biodiverse waternatuur	Verbeteren waternatuur en een gezond ecologisch evenwicht	Het % uitgevoerde (KRW-) maatregelen per cluster (investeringen/beheer en onderhoud/ onderzoek)	100%	70%
		Het % gestarte KRW maatregelen (planvoorbereiding/in uitvoering)	100%	99%

In 2025 gaan we verder met het voorbereiden en uitvoeren van verschillende maatregelen voor de KRW-waterlichamen conform het SGBP-3. Een aantal maatregelpakketten wordt volledig afgerond, waaronder 14 stuks beheer- en onderhoudsplannen en de maatregelen ten behoeve van de optimalisatie van de verblijftijd van het watersysteem in het maalgebied De Eendragt ten behoeve van de waterkwaliteit. Ook zullen deelmaatregelen van pakketten worden afgerond waardoor de Prestatie-indicator een hogere waarde zal krijgen. Voorbeelden zijn het project De Waterkraan en het baggeren van KRW-waterlichaam de Binnenbedijkte Maas.

De inzet op KRW vraagt veel inspanning het komende jaar richting 2027. Belangrijke inzet is anticiperen als organisatie op o.a. uitkomsten uit landelijke en interne KRW tussenevaluaties en juridische scans en landelijke ontwikkelingen.

Voor het borgen van een goede waterkwaliteit is de visstand een belangrijke graadmeter. Dit is een van de biologische kwaliteitsindicatoren binnen de Kader Richtlijn Water (KRW). Een gezonde visstand wordt grotendeels bepaald door de aanwezigheid van geschikt leefgebied (habitat) en de verbinding tussen leefgebieden (connectiviteit). Om een geschikt habitat te creëren voor vis dienen de kunstwerken tweezijdig vispasseerbaar te zijn. In de periode 2022-2027 gaan we aan de slag gaan met de belangrijkste vismigratieroutes (WBP 2022-2027). In 2025 worden we op basis van variantenstudies een aantal voorkeursvarianten opgeleverd voor verdere besluitvorming. Maatregelen worden waar mogelijk meegenomen in de betreffende watergebiedsplannen.

De Strategie Waterkwaliteit wordt na vaststelling verder uitgerold, waarmee aan belangrijke opgaven op het gebied van waterkwaliteit wordt gewerkt.

In 2022 is binnen het waterschap een traject gestart rond het Zuiderdiep en de aanliggende havenkanalen met als doel een type watersysteem en bijbehorend KRW-doel te kiezen. In 2024 is het gebiedsproces gestart, 2025 staat in het teken van besluitvorming over de uitwerking van de strategische varianten en de voorkeursbeslissing van het gebiedsplan Zuiderdiep.

In het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied wordt actief deelgenomen aan de gebiedsprocessen met onze omgevingspartners. Onze inzet is om te komen tot een robuust en veerkrachtig watersysteem met voldoende waterberging, waterbuffering en een goede waterkwaliteit.

Speerpunt 2: We verminderen de watervervuiling

In 2025 gaan we door met de projecten die onder het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer vallen, een samenwerking tussen waterschap en LTO. Dat zijn de projecten 'Bodem als basis' en de 'Aanpak reductie gewasbeschermingsmiddelen Zuid-Hollandse Eilanden'. Daarnaast is het de ambitie om een Landbouwportaal in te richten zodat we agrariërs kunnen ondersteunen bij maatregelen gericht op een goede waterkwaliteit.

Speerpunt 3: We maken het watersysteem klaar voor het klimaat van 2050

Speerpunt	Subdoel	Prestatie indicatoren	Norm 2027	Streefwaarde 2025
We maken het watersysteem klaar voor het klimaat van 2050	Vergroten van het inzicht in de gevolgen van klimaatverandering voor het watersysteem	Het % bemalingsgebieden (t.o.v. het totale aantal bemalingsgebieden) waarvoor een actueel watergebiedsplan is vastgesteld op basis van de laatste klimaatinzichten	100%	33%

Uit de in 2024 uitgevoerde verkenning is gebleken dat we niet kunnen voldoen aan de provinciale deadline om op 1 januari 2028 te voldoen aan de provinciale normering voor wateroverlast berekend op het huidig klimaat. Dit betekent dat er in overleg met de provincie gekeken moet worden of uitstel van het voldoen aan de provinciale normering voor wateroverlast mogelijk is. De ambitie om het watersysteem klaar te maken voor het klimaat 2050 schuift hiermee ook naar achter in de tijd.

Sinds 2021 wordt er volop gewerkt aan watergebiedsplannen, met als doel om ons watersysteem toekomstbestendig op integrale wijze in te richten. De watergebiedsplannen blijken meer tijd te kosten dan voorzien om de complexiteit en omvang van alle opgaven in een gebied volledig te omvatten. Hierom worden er in 2025 geen nieuwe fases van watergebiedsplannen opgestart. Wel wordt er volop doorgewerkt aan de lopende fases.

Verder werken we samen met derden mee aan initiatieven om het waterbergend vermogen van ons watersysteem te vergroten, worden enkele beleidsregels tegen het licht gehouden om deze toekomstbestendig te maken en actualiseren we onze Nota Peilbeheer.

Speerpunt 4: We vergroten de grip op het watersysteem om invulling te geven aan het zoetwatervraagstuk en de functies toekomstbestendig te faciliteren

Speerpunt	Subdoel	Prestatie indicatoren	Norm 2027	Streefwaarde 2025
We vergroten de grip op het watersysteem om invulling te geven aan het zoetwatervraagstuk en de functies toekomstbestendig te faciliteren	Optimaliseren van de beschikbaarheid van zoetwater	De peilindicator (bestaand instrument waarmee bepaald wordt in hoeverre het peilbeheer overeenstemt met de vastgelegde peilen)	100%	100%*

** Betreft wettelijke (zorg)plicht vandaar de streefwaarde 100%, die in praktijk niet haalbaar is. Streefwaarde in de praktijk ligt rond 92%.*

In het kader van het Deltaprogramma Zoetwater werken we met de ontwikkelingen op het gebied van interne en externe verzilting en het effect daarvan op ons watersysteem. Specifiek voor het Bernisse-Brielse Meer systeem worden de resultaten van het Onderzoeksprogramma in samenwerking met de partners uit de Bernisse Commissie verder uitgewerkt. In 2025 moeten nadere keuzes worden gemaakt uit de mogelijke en aangedragen maatregelen voor cofinanciering vanuit het Deltafonds in de periode 2028-2033. Hiernaast zetten we de volgende stappen om te komen tot een integraal meetnet watersysteem, om ons watersysteem beter in beeld te krijgen. Dit bevat onder andere nieuwe meetpunten voor waterkwaliteit in onze KRW-wateren, meer waterkwantiteitsmetingen bij onze inlaten en een meer doelmatige inrichting van het grondwatermeetnet. We werken beperkt verder aan de ontwikkeling van uitgangspunten en de mogelijkheden voor normeringen voor chlorideconcentraties.

Er wordt gekozen om in 2025 nog geen invulling te geven aan de in het Waterbeheerprogramma uitgesproken ambitie om de uitwerking van veranderde wet- en regelgeving een plek te geven in het grondwaterbeleid van het waterschap.

Speerpunt 5: We vergroten de meerwaarde van water, de zichtbaarheid van goed water, en het waterplezier

In 2025 gaan we door met uitvoering geven aan het groenbeleidsplan en maaien waar nodig en mogelijk de aangewezen wateren ten behoeve van recreatie. In 2025 werken we op basis van het plan van aanpak ‘Waterbewustzijn’ en zetten we in op gecoördineerde uitvoering van activiteiten waarmee we de zichtbaarheid en de beleving van water vergroten. Een concreet voorbeeld is het landelijke project Waterdiertjes, dat we naar verwachting met alle waterschappen ondersteunen en inzetten als brede, interactieve publiekscampagne om zowel jongeren als volwassenen waterbewust(er) te maken. Verder verkennen we de mogelijkheden om fysieke plekken in ons gebied, zoals gemaal De Leeuw van Putten, te gebruiken om de omgeving de meerwaarde van water te laten beleven.

Speerpunt 6: We verminderen de uitstoot van broeikasgassen bij de uitvoering van het waterbeheer

In 2025 gaan we door met het circulair aanbesteden binnen projecten en nemen we maatregelen voor de terugdringing van de CO2-uitstoot. We gaan verder met de aanpak Duurzaam GWW en vragen bij de aanleg van nieuwe objecten om een materialenpaspoort. Naast de inzet op een duurzame aanleg wordt ook ingezet op duurzaam beheer en onderhoud. Zo kan er met het NBWS-BOS in de toekomst gestuurd worden op energie-efficiëntie binnen de operationele bediening. Ook wordt de reststroomstrategie van WSHD verder geïmplementeerd binnen de werkzaamheden van de organisatie, waarmee bagger en maaisel circulair ingezet worden. Dit zal ook een plek krijgen in de herziening van het uitvoeringsbeleid baggeren. Hierbij willen we de kennis en ervaring van opdrachtnemers inzetten, o.a. door deelname aan het circulair baggerconsortium.

4.2.2 Wat mag het kosten?

Tabel 4.2.2.1 Exploitatie Voldoende en Schoon Water

Omschrijving *(bedragen x € 1 mln.)*		**Realisatie 2023**	**Begroot 2024**	**Begroot 2025**	**Begroot 2026**	**Begroot 2027**	**Begroot 2028**	**Begroot 2029**
Lasten	02.10 Basisinricht watersysteem/Basiswaterkwal	35,0	39,6	44,0	45,7	44,9	46,5	47,6
	02.20 Robuust en klimaatbestendig watersysteem	17,1	17,7	21,6	20,8	21,8	24,3	25,5
	02.30 Faciliteren gebruiksfuncties	5,9	8,2	8,0	7,9	8,0	8,1	8,1
Totaal Lasten		**58,0**	**65,5**	**73,6**	**74,4**	**74,7**	**78,9**	**81,2**
Baten	02.10 Basisinricht watersysteem/Basiswaterkwal	-2,1	-1,9	-2,3	-2,3	-2,3	-2,3	-2,3
	02.20 Robuust en klimaatbestendig watersysteem	-1,4	-0,9	-1,1	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8
	02.30 Faciliteren gebruiksfuncties	-0,2	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
Totaal Baten		**-3,7**	**-3,0**	**-3,7**	**-3,4**	**-3,4**	**-3,5**	**-3,5**
Saldo van baten en lasten voor bestemming		**54,3**	**62,4**	**69,9**	**71,0**	**71,2**	**75,5**	**77,7**
Toevoeging aan reserves		3,0	-	-	-	-	-	-
Onttrekking aan reserves		-7,4	-7,1	-4,4	-3,6	-0,4	-0,5	-0,2
Saldo van baten en lasten na bestemming		**50,0**	**55,3**	**65,5**	**67,5**	**70,8**	**74,9**	**77,5**

Het saldo van baten en lasten na bestemming, van de begroting 2025 t.o.v. de gewijzigde begroting 2024 neemt toe met € 10,2 miljoen. De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van de gewijzigde begroting 2024 betreffen:

- De monitoring van waterkwaliteit en waterkwantiteit wordt uitgebreid (nadeel € 1,5 miljoen). Dit wordt grotendeels veroorzaakt door een toename in de baggerbemonstering, benodigd voor de uitvoering van de meerjarenplanning van de baggerwerkzaamheden. Daarnaast wordt er onderzoek uitgevoerd ter voorbereiding op de investering Herziening meetnet.
- Het budget voor amoveren is verhoogd voor o.a. het uitfaseren van gemalen Torensteepolder, Biersum en Volharding (nadeel € 0,4 miljoen).
- De onderhoudskosten voor beschoeiingen maaien en kunstwerken nemen in 2025 toe (nadeel € 0,4 miljoen) door o.a. het gepland herstel van de beschoeiingen in de slechte staat.
- In 2025 wordt ten opzichte van 2024 minder km's gebaggerd (per saldo voordeel € 0,3 miljoen).
- Door extra inzet op doorontwikkeling van NBWS-TA, meekoppelkansen bij initiatieven van derden t.b.v. verbeteringen in waterkwaliteit of –kwantiteit, Deltaprogramma Agrarisch Waterbeheer en beleidsontwikkeling is het budget bijgesteld (totaal nadeel € 0,5 miljoen).
- De energiekosten voor de bediening van de kunstwerken zijn naar beneden bijgesteld wegens gunstige contractvoorwaarden (voordeel € 0,5 miljoen).
- Kapitaallasten zijn toegenomen door met name de in 2024 geplande oplevering van de investeringsprojecten Nieuwe Besturing Watersysteem Technische Automatisering en Gemaal Oudenhoorn (nadeel € 1,6 miljoen).
- De doorbelastingen van de kosten voor bedrijfsvoering zijn geactualiseerd (nadeel € 3,8 miljoen).
- De tariefegalisatiereserve is conform eerdere besluitvorming ingezet. Dit resulteert voor 2025 in een lagere onttrekking dan in 2024 (nadeel € 1,3 miljoen).

- In 2025 wordt minder onttrokken uit de bestemmingsreserve baggeren doordat er minder km's gebaggerd wordt en de kosten voor het baggeren van de grote wateren lager zijn (nadeel € 1,0 miljoen).
- Bij de resultaatbestemming van de jaarrekening 2023 heeft een eenmalige budgetoverheveling plaatsgevonden in 2024 voor de voorbereidingskosten watergebiedsplannen (nadeel € 0,3 miljoen).

In de jaren na 2025 zien we een stijgende lijn van de kosten als gevolg van indexatie en verdere stijging van de kapitaallasten door de realisatie van de investeringsopgaven (o.a. in de watergebiedsplannen).

De totale verwachte investeringsuitgaven voor het programma Voldoende en Schoon Water bedragen in 2025 € 13,2 miljoen. Onderstaande diagram geeft de verdeling naar status aan.

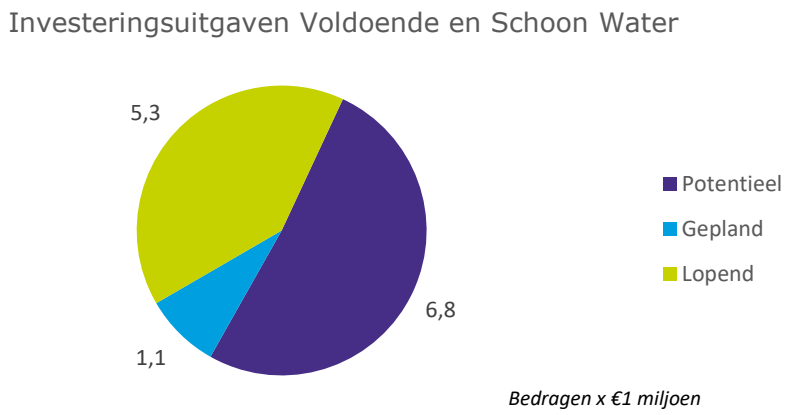

Peilbeheer in Strijen

4.3 Programma Waterketen

Met ons werk in de waterketen beogen we primair de volksgezondheid te bevorderen en het milieu te beschermen. Dat doen we door de doelmatige en duurzame bouw en exploitatie van onze zuiveringstechnische werken, binnen alle wettelijke eisen en bepalingen.

Binnen de waterketen worden de volgende hoofdprocessen onderscheiden: het transport van afvalwater, het zuiveren van afvalwater en de slibverwerking. Bij de uitoefening van deze taken werken we effectief samen met onze ketenpartners zoals gemeenten, de drinkwaterbedrijven en de Huisvuilcentrale (HVC). Alle rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi's) moeten voldoen aan de wettelijke eisen. Daarnaast heeft veiligheid een prominente plek binnen de waterketen.

Binnen ons beheergebied verwerken 20 rwzi's jaarlijks circa 130 miljoen m3 afvalwater met een vuillast van 1,5 miljoen vervuilingseenheden. Tevens hebben we 11 slibontwateringsinstallaties en 1 slibvergistingsinstallatie in beheer. Bij het zuiveren van afvalwater ontstaat slib. Voor de eindverwerking (verbranding) van dit slib werken we samen met andere waterschappen en partners in de slibverwerkingsketen (o.a. HVC).

Bij de uitoefening van onze waterketentaak vormen doelstellingen vanuit het oppervlaktewater een belangrijke randvoorwaarde. Het programma Waterketen heeft dan ook veel raakvlakken met het programma Voldoende en Schoon Water.

De kern van het programma Waterketen is en blijft het zuiveren van afvalwater. Deze taak staat niet ter discussie. Vanwege allerlei maatschappelijke ontwikkelingen, zoals de energietransitie, circulariteit en duurzaamheid is het echter van belang om na te denken over de impact van ons handelen en de maatschappelijke bijdrage die we leveren. In het Waterbeheerprogramma 2022-2027 zijn de ambities, lange termijn doelstellingen en speerpunten voor deze planperiode opgenomen. In figuur 4.3 is dit weergegeven.

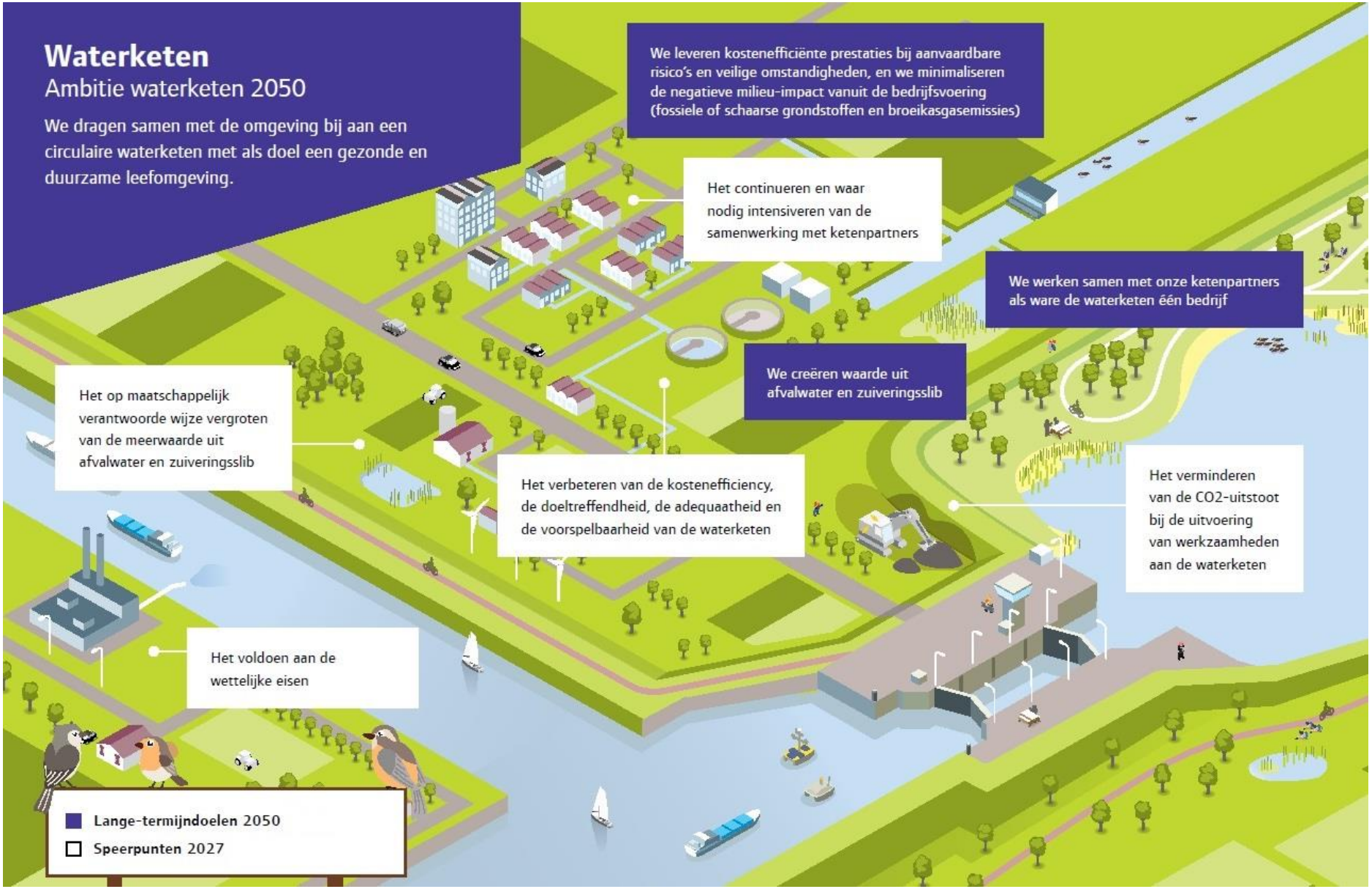

Figuur 4.3: Ambities, lange termijn doelstellingen en speerpunten programma Waterketen

4.3.1 Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

Langs de lijn van de speerpunten uit het Waterbeheerprogramma is in deze paragraaf toegelicht wat we daarvoor in 2025 gaan doen.

Speerpunt 1: We voldoen aan de wettelijke eisen

Speerpunt	Subdoel	Prestatie indicatoren	Norm 2027	Streefwaarde 2025
We voldoen aan de wettelijke eisen	Verbeteren afnameverplichting met gemeente	Het % voldaan aan de afnameverplichting	99,5%	99,3%
	Verbeteren verwijderingsrendementen voor stikstof en fosfaat	Het % voldaan aan de verwijderings-rendementen voor stikstof en fosfaat	stikstof 77,5% fosfaat 85%	stikstof 77,5% fosfaat 85%
	Verbeteren naleving van de lozingsvergunningen	Het % voldaan aan de lozingsvergunningen	99%	98,6%

Om aan de wettelijke eisen te voldoen wordt op adequate wijze het onderhoud en de procesvoering op onze zuiveringen, rioolgemalen en persleidingen uitgevoerd. De voorbereidingen van een aantal vervangingsinvesteringen worden wel getemporiseerd, evenals de voorbereidingen voor het verwijderen van asbestcementleidingen. Er wordt ingezet op de uitvoering van het investeringsprogramma van de al uitgevoerde Asset Lifecycle Management studies (Sluisjesdijk, Goeree-Overflakkee en Spijkenisse). Vanuit de herziene Richtlijn Stedelijk Afvalwater (RSA) is het noodzakelijk om het water verdergaand te zuiveren. De eerste acties vanuit de bestuurlijke vastgestelde Transitie Waterketen (routekaart) zullen worden opgestart.

Speerpunt 2: We verbeteren de kostenefficiency, de doeltreffendheid, de adequaatheid en de voorspelbaarheid van de waterketen

Speerpunt	Subdoel	Prestatie indicatoren	Norm 2027	Streefwaarde 2025
We verbeteren de kostenefficiency, de doeltreffendheid, de adequaatheid en de voorspelbaarheid van de waterketen	Vergroten van de kostenefficiëntie in de waterketen	Het % inzicht in de middellange termijn investeringsopgave	100%	50%
		Het % inzicht in de operationele kosten	100%	95%
	Verminderen van de discrepantie op de zuiveringen	Het % discrepantie	15%	15%
	Vergroten van het ontwateringsrendement van het zuiveringsslib	Het % slibontwatering (droge stof gehalte slib)	24%	23,5%
	Reduceren van de hoeveelheid rioolvreemd water en hemelwater naar de rwzi	Het aantal liter per v.e. op de rwzi	240	244
	Vergroten van de mate van digitalisering/automatisering in de waterketen	Het % gerealiseerd van de investeringen online meters waterlijn, TA zuiveren en online meters sliblijn	100%	50%

We starten geen nieuwe ALM-studies en optimalisatiestudies op, omdat we focus aanbrengen op de uitwerking en uitvoering van het investerings-programma van de al uitgevoerde ALM-studies. Dit heeft effect op het niet kunnen realiseren van de norm 2027 van de prestatie indicator 'inzicht in de middellange termijn investeringsopgave'. We maken hiervoor wel een doorvertaling van de transitiepaden door bijvoorbeeld de programmering van de voorkeursvariant Dokhaven, Dordrecht, Hellevoetsluis en Heenvliet. Voor de vermindering van de discrepantie wordt alleen ingezet op handhaving van de

indirecte lozingen en niet via een discrepantieonderzoek. Via gezamenlijke onderzoeken met gemeenten naar rioolvreemd water kunnen we meer grip krijgen op het aantal liter per v.e. Deze onderzoeken worden niet opgestart. Het aantal liter per v.e. is ook afhankelijk van de hoeveelheid neerslag. De investering online meters waterlijn, welke voor 50% bijdraagt aan de KPI, wordt in 2025 afgerond en van de vervanging en modernisering van de Technische Automatisering (TA) Waterketen vindt de uitvoering volop plaats. De investering online meters sliblijn is in de Burap 2023 vervallen, doordat de ontwateringslijnen met bijbehorende online meters niet meer nodig zullen zijn vanwege centrale ontwatering en vergisting op Dordrecht vanuit de slibstrategie.

Speerpunt 3: We verminderen de CO2-uitstoot bij de uitvoering van werkzaamheden aan de waterketen

Speerpunt	Subdoel	Prestatie indicatoren	Norm 2027	Streefwaarde 2025
We verminderen de CO2-uitstoot bij de uitvoering van werkzaamheden aan de waterketen	Verminderen van het energieverbruik	Het % vermindering energieverbruik	10%	3%
	Verminderen van het polymeergebruik	Het % vermindering polymeerverbruik	10%	5%
	Verminderen van de emissie van broeikasgassen	Het % vermindering emissie broeikasgassen	ntb	0%

Het energieverbruik wordt o.a. beïnvloed door de hoeveelheid neerslag en de inspanningen om te voldoen aan de lozingseisen. Diverse verbeteringen voor een lager energieverbruik worden in 2025 niet opgestart. Hierdoor wordt de norm 2027 naar verwachting niet gehaald. Verwacht wordt dat de besparingseffecten van de in 2024 gehouden aanbesteding van polymeer zullen renderen in een lager polymeerverbruik. Door de metingen van lachgas en de landelijke programma-aanpak wordt het mogelijk om in 2027 beleid voor broeikasgasemissies vast te stellen.

Speerpunt 4: We continueren en waar nodig intensiveren de samenwerking met ketenpartners

Speerpunt	Subdoel	Prestatie indicatoren	Norm 2027	Streefwaarde 2025
We continueren en waar nodig intensiveren de samenwerking met ketenpartners	Vergroten van de afstemming in de werkzaamheden met ketenpartners	Het aantal gemiste kansen in de afstemming	5	7

Via Alliantie Waterkracht vindt de samenwerking in de Rotterdamse afvalwaterketen plaats. Ook wordt de reguliere samenwerking met gemeenten voortgezet. Echter het evalueren en actualiseren van de afvalwaterakkoorden en adviseren op deelplannen van rioleringsplannen wordt uitgesteld. Vanuit stakeholdermanagement vindt verbeterde afstemming plaats.

Speerpunt 5: We vergroten op maatschappelijk verantwoorde wijze de meerwaarde uit afvalwater en zuiveringsslib

Speerpunt	Subdoel	Prestatie indicatoren	Norm 2027	Streefwaarde 2025
We vergroten op maatschappelijk verantwoorde wijze de meerwaarde uit afvalwater en zuiveringsslib	Vergroten van de meerwaarde uit afvalwater en de meerwaarde uit slib	Het % meerwaarde uit slib	80% van fosfaat uit zuiveringsslib hergebruik	0%
		Het % meerwaarde uit afvalwater	10% van de zuiveringskringen	0%

Aan het creëren van meerwaarde uit slib wordt invulling gegeven door terugwinning van fosfaat uit de asrest die vrijkomt bij de slibverbranding door HVC. Via de Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking oefenen we invloed uit op de realisatie van de plannen die HVC samen met Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) ontwikkelt voor de fosfaatterugwinning. Door problemen met de fosfaatfabriek in Hamburg is dit proces vertraagd. Momenteel worden verschillende alternatieven getest. Gestreefd wordt naar realisatie van fosfaatterugwinning in uiterlijk 2029. In de tussenliggende periode wordt gestreefd naar het verwerken van een deel van de asrest bij de Amsterdamse kunstmestfabriek ICL. Het WBP doel van 2027 wordt dus niet gehaald.

In december 2022 is de Slibstrategie en in 2024 is het afwegingskader hiervoor vastgesteld door de VV. Bij de verwerking van het zuiveringsslib wordt gestreefd naar verdergaande slibreductie middels een extra vergisting en een verhoging van de biogasproductie met opwerking naar groengas. De Slibstrategie wordt in 2025 verder uitgewerkt en voorbereid.

Daarnaast zijn we samen met HVC en andere waterschappen in 2022 gestart met de demonstratie-installatie in Dordrecht om bioplastics uit slib te produceren. Dit project is in 2024 met een jaar verlengd en deze wordt in 2025 afgerond.

Voor het creëren van meerwaarde uit gezuiverd afvalwater is onderzoek uitgevoerd naar kansen voor hergebruik effluent. Hierin is gebleken dat erop korte termijn geen concrete kansen voor realisatie aanwezig zijn. Voor 2025 gaat het waterschap geen kansen oppakken voor het hergebruik van het effluent en het is hierop de verwachting dat het WBP doel van 2027 niet wordt gehaald. Vanaf medio 2023 participeert WSHD in het onderzoek de Ultieme Waterfabriek, waarin de productie van drinkwater uit afvalwater wordt onderzocht.

Daarnaast zal het waterschap in 2025 geen kansen oppakken die zich voordoen met terugwinnen van warmte uit effluent (aquathermie). Hierbij loopt het waterschap wellicht kansen mis om te voldoen aan onze WSHD energie neutraliteit doelstelling.

4.3.2 Wat mag het kosten?

Tabel 4.3.2.1 Exploitatie Waterketen

Omschrijving *(bedragen x € 1 mln.)*		**Realisatie 2023**	**Begroot 2024**	**Begroot 2025**	**Begroot 2026**	**Begroot 2027**	**Begroot 2028**	**Begroot 2029**
Lasten	03.10 Beheer RWZI's	86,2	95,1	99,4	109,0	115,9	121,5	126,9
	03.20 Impact op oppervlakte water	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
	03.30 Doelmatige waterketen	1,0	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Totaal Lasten		**87,3**	**95,4**	**99,7**	**109,3**	**116,2**	**121,8**	**127,2**
Baten	03.10 Beheer RWZI's	-4,9	-3,6	-4,7	-4,7	-4,7	-4,7	-4,7
	03.20 Impact op oppervlakte water	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0
	03.30 Doelmatige waterketen	-0,1	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0
Totaal Baten		**-5,0**	**-3,6**	**-4,7**	**-4,7**	**-4,8**	**-4,7**	**-4,7**
Saldo van baten en lasten voor bestemming		**82,3**	**91,8**	**94,9**	**104,5**	**111,5**	**117,0**	**122,4**
Toevoeging aan reserves		1,7	2,0	-	-	-	-	-
Onttrekking aan reserves		-3,6	-6,4	-1,0	-0,5	-0,1	-	-
Saldo van baten en lasten na bestemming		**80,4**	**87,4**	**93,9**	**104,0**	**111,3**	**117,0**	**122,4**

Het saldo van baten en lasten na bestemming, van de begroting 2025 t.o.v. de gewijzigde begroting 2024 neemt toe met € 6,5 miljoen. De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van de gewijzigde begroting 2024 betreffen:

- Op basis van de huidige onderhoudsconcepten wordt een verhoging van het onderhoudsbudget verwacht (nadeel € 1,4 miljoen).
- Als gevolg van prijsstijgingen en inflatie zijn de kosten voor procesvoering gestegen (nadeel € 1,3 miljoen). Deze kosten omvatten bijdragen aan HVC voor slibeindverwerking, polymeer, andere proceschemicaliën en interne slibtransporten.
- Dankzij gunstige tarieven voor elektriciteit en gas zijn de uitgaven voor nutsvoorzieningen verlaagd (voordeel € 3,8 miljoen).
- In juni heeft het bestuur de transitiepaden voor de Waterketen goedgekeurd. Binnen deze transitiepaden zijn pilots opgenomen die gericht zijn op waterkwaliteit (zoals het verwijderen van microverontreinigingen) en klimaat met aandacht voor versnellingsprogramma lachgas. De kosten voor de uitvoering van deze pilots nemen ten opzichte van 2024 toe (nadeel € 0,4 miljoen).
- In de komende jaren dienen de Algemeen Programma’s van Eisen (APvE’s) van de waterketen geüpgraded te worden. Om dit samen met de markt te realiseren is meerjarig een budget opgenomen (nadeel € 0,3 miljoen).
- In 2024 is het risico- en kansenbudget als gevolg van prioritering eenmalig gehalveerd. Het oorspronkelijke budget wordt in 2025 verder aangevuld. Hierdoor kunnen mogelijke risico’s en kansen adequaat worden opgepakt (nadeel €0,8 miljoen).
- Kapitaallasten zijn toegenomen door de geplande oplevering investeringsproject Voorbereiding Sluisjesdijk 2.0. Daarnaast is in de begroting rekening gehouden met de extra afschrijvingskosten vanwege verkorte levensduur bestaande activa binnen de scope van de ALM Goeree Overflakkee - Spijkenisse en Sluisjesdijk (nadeel € 4,1 miljoen).
- In 2024 was incidenteel budget toegekend voor aanvullende maatregelen naar aanleiding van dreiging gebiedsrendement Waterketen (voordeel € 1,5 miljoen)
- De doorbelastingen van de kosten voor bedrijfsvoering zijn geactualiseerd (nadeel € 0,5 miljoen).
- De baten van de gemeentelijke bijdrage zijn gestegen op basis van de afvalwaterakkoorden (voordeel € 0,3 miljoen).
- De baten voor de levering effluent en slibontwatering aangepast aan het actuele prijspeil (voordeel € 0,1 miljoen).

- De tariefegalisatiereserve is conform eerdere besluitvorming ingezet. Dit resulteert voor 2025 in een lagere onttrekking dan in 2024 (nadeel € 1,0 miljoen).
- Op basis van het VV-besluit van 10 juli 2024 inzake beheersing dreiging gebiedsrendement Waterketen is in 2024 een nieuwe reserve ingesteld. Vanuit deze nieuwe reserve is in 2024 onttrokken voor de maatregelen in de procesvoering. Vanaf 2025 worden de kapitaallasten uit het voorstel voor 3 jaar gedekt uit deze reserve gedekt (nadeel € 1,4 miljoen).
- Uit de algemene reserve Waterketen is in 2024 incidenteel onttrokken voor de pre-projectfase Sluisjesdijk 2.0 (nadeel € 1,0 miljoen).

In de jaren na 2025 zien we een stijgende lijn van de kosten als gevolg van indexatie en verdere stijging van de onderhoudsbudgetten en kapitaallasten.

De totale verwachte investeringsuitgaven voor het programma Waterketen bedragen in 2025 € 60,8 miljoen. Onderstaande diagram geeft de verdeling naar status aan, waarbij opgemerkt wordt dat nog vrij veel investeringen de status potentieel hebben.
,

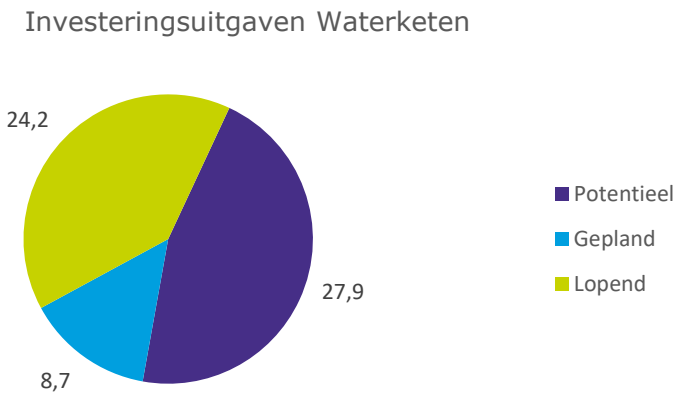

Bedragen x €1 miljoen

Rwzi Dordrecht

4.4 Programma Wegen

Onze wegenbeheertaak richt zich op het veilig kunnen gebruiken van wegen en fietspaden overeenkomstig de functie die ze hebben in het gehele netwerk van infrastructuur, waarbij wordt gestreefd naar nul verkeersslachtoffers. In het verlengde daarvan concentreert de wegenbeheertaak zich op het in stand houden van die wegen en fietspaden.

De omgeving verandert. De veranderende opvattingen over het functioneren van het mobiliteitssysteem vormen de belangrijkste aanleiding om het wegenareaal van ons waterschap meer te bezien als onderdeel van het totale infrastructuurnetwerk. Ook moeten we antwoord geven op de vraag hoe we binnen de reikwijdte van het programma omgaan met maatschappelijke opgaven op het gebied van duurzaamheid en klimaatadaptatie. Verder zullen we gelet op de positieve ervaring de ontwikkeling en werkwijze van participatietrajecten en trajectaanpakken voortzetten. Daarnaast werken we nauw samen met andere wegbeheerders in ons gebied en dragen we bij aan gebiedsgerichte mobiliteitsopgaven.

In het Wegenbeheerprogramma 2022-2027 zijn de ambities, lange termijn doelstellingen en speerpunten voor deze planperiode opgenomen. In figuur 4.4 is dit weergegeven. Het wegenbeheerprogramma onderkent een aantal speerpunten en subdoelen. Met als doel het halen van de bijbehorende streefwaarden voor 2027, werken we in 2025 verder aan de inrichting van onze netwerken en het op orde houden van de kwaliteit van ons wegenareaal. De basis hiervoor is het veilig gebruik van onze wegen. De werkwijze die we daarvoor volgen is het 'werk met werk maken' en de planning volgt dan ook uit het meerjarenonderhoudsprogramma. Naast het inrichten en onderhouden van onze wegen, voeren we onze taak zoveel als mogelijk uit op een duurzame en klimaatadapatieve wijze conform de speerpunten en uitgangspunten uit het Wegenbeheerprogramma.

Wegentransitie

In 2025 geven we een vervolg aan de in 2024 gestarte onderzoeksfase. Dit betekent concreet dat we een haalbaarheidsonderzoek uitvoeren naar de mogelijkheid onze wegen over te dragen aan de gemeente. We voeren twee tot maximaal vier onderzoeken tegelijkertijd (en parallel) uit.

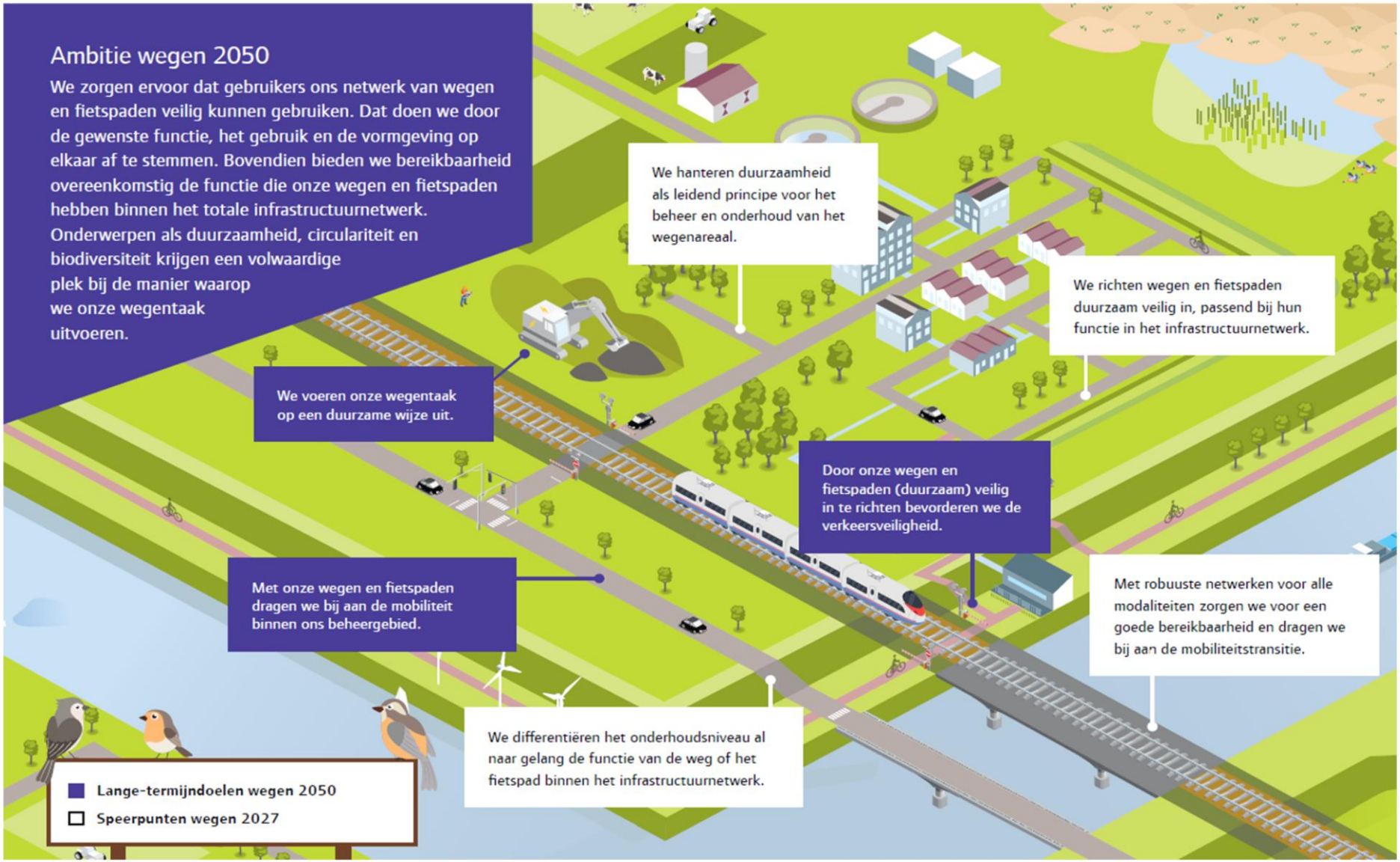

Figuur 4.4: Ambities, lange termijn doelstellingen en speerpunten programma Wegen

4.4.1 Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

Langs de lijn van de speerpunten uit het Wegenbeheerprogramma is in deze paragraaf toegelicht wat we daarvoor in 2025 gaan doen.

Speerpunt 1: We richten wegen en fietspaden duurzaam veilig in, passend bij hun functie in het infrastructuurnetwerk

Speerpunt	Subdoel	Prestatie indicatoren	Norm 2027	Streefwaarde 2025
We richten wegen en fietspaden duurzaam veilig in, passend bij hun functie in het infrastructuurnetwerk	Verbeteren van de afstemming tussen de gewenste functie en de categorisering van het wegenareaal.	De actualiteit van de wegencategorisering	≤ 3 jaar	≤ 3 jaar
	Vergroten van het areaal duurzaam veilig ingerichte wegen en fietspaden conform de wegencategorisering	Het % duurzaam veilig ingerichte wegen en fietspaden overeenkomstig de bijbehorende categorisering	96%	92%

Op basis van de door het college vastgestelde wegencategorisering gaan we door met het duurzaam veilig inrichten van onze wegen. Dit doen we op basis van de planning van het groot onderhoud. Met het vaststellen van de wegencategorisering in 2024 heeft een aantal wegen een andere categorie toebedeeld gekregen. Daarmee is het percentage wegen dat met de juiste wegkenmerken conform de geactualiseerde wegencategorisering is ingericht iets lager geworden. Dit heeft effect op de streefwaarde voor 2025. Deze (theoretische) waarde volgt uit de functie van een weg in het netwerk en heeft geen invloed op de verkeersveiligheid. Immers zijn de wegen die dit betreft momenteel ingericht conform de richtlijnen op basis van de eerdere categorisering. De verwachting is dat de gestelde norm voor 2027 wordt gehaald. Naast de inrichting conform de duurzaam veilig wegkenmerken, voeren we op basis van de uitgevoerde risicoanalyse verkeersveiligheid opgaven uit die een grote bijdrage leveren om (potentiële) ongevallen op onze wegen en fietspaden te verkleinen.

Speerpunt 2: Met robuuste netwerken voor alle modaliteiten zorgen we voor een goede bereikbaarheid en dragen we bij aan de mobiliteitstransitie

Speerpunt	Subdoel	Prestatie indicatoren	Norm 2027	Streefwaarde 2025
Met robuuste netwerken voor alle modaliteiten zorgen we voor een goede bereikbaarheid en dragen we bij aan de mobiliteitstransitie	Verbeteren van de verkeersprestatie van het wegenareaal.	Het % wegen en fietspaden, waarvan de verkeersprestatie* per categorie weg overeenkomt met de gewenste functie en gebruik	45%	40%

Onder verkeersprestatie wordt verstaan de mate waarin de wegen voldoen aan de infrastructuurkenmerken behorend bij de verschillende netwerken: fiets, auto en landbouw. Deze netwerken stellen aanvullende eisen aan de inrichting van de wegen en vormen daarmee de aanvullende opgaven bij groot onderhoud, naast het duurzaam veilig inrichten van onze wegen. Voor specifiek het fietsnetwerk ligt de focus op de utilitaire routes (waarin de belangrijkste school-thuis en woon-werk verbindingen vallen) die nog niet voldoen aan de infrastructuurkenmerken. Als gevolg van keuzes omwille van beperkte uitvoeringscapaciteit in vergelijking met een omvangrijk portfolio van te realiseren opgaven worden enkele opgaven doorgeschoven, zoals Metropolitane fietsroute Dordrecht – Rotterdam en het Trambaanpad. Uitgangspunt voor de realisatie van opgaven met derden is dat uitvoering door de samenwerkingspartner plaatsvindt. Daarnaast monitoren we de verkeersprestatie van onze wegen door middel van ons jaarlijkse telprogramma.

Speerpunt 3: We differentiëren het onderhoudsniveau al naar gelang de functie van de weg of het fietspad binnen het infrastructuurnetwerk

Speerpunt	Subdoel	Prestatie indicatoren	Norm 2027	Streefwaarde 2025
We differentiëren het onderhoudsniveau al naar gelang de functie van de weg of het fietspad binnen het infrastructuurnetwerk	Verbeteren van het onderhoudsniveau al naar gelang de functie van de weg binnen het infrastructuurnetwerk	Het % wegen en fietspaden dat voldoet aan het toebedeelde niveau van onderhoudskwaliteit	Minimaal 90% C	Minimaal 90% C

In 2025 gaan we op basis van het meerjarenonderhoudsplan de wegen onderhouden om de kwaliteit daarvan op orde te brengen. De CROW-systematiek wordt hierbij gehanteerd. Daarbij werkt Hollandse Delta met het risicogestuurd beheer en onderhoud van objecten. Voor de feitelijke uitvoering van het noodzakelijke beheer en onderhoud wordt dit ook in 2025 gedaan op basis van risicoanalyses gebruikmakend van een multi criteria analyse. Daarbij vindt een afweging plaats tussen de kwaliteit (beschikbaarheid en betrouwbaarheid), de (levensduur)kosten en de risico's van het falen of bezwijken van de wegen. Het programma wat hieruit volgt, vormt de basis voor de planning van de overige opgaven, zoals het actualiseren van de inrichting.

Speerpunt 4: We hanteren duurzaamheid als leidend principe voor het beheer en onderhoud van het wegenareaal

Speerpunt	Subdoel	Prestatie indicatoren	Norm 2027	Streefwaarde 2025
We hanteren duurzaamheid als leidend principe voor het beheer en onderhoud van het wegenareaal.	Vergroten van de biodiversiteit en de ecologische functie van wegbermen	Het % ecologisch beheerde wegbermen	60%	60%
	Vergroten van de circulariteit bij onderhouds- en reconstructiewerkzaamheden	Het % hergebruikt asfalt ten opzichte van het totaal toegepaste asfalt	50%	45%

In 2025 gaan we door met het ecologisch beheer van onze wegbermen. Op basis van de resultaten van een eerder uitgevoerde pilot is in 2023 gestart met het beperken van de te maaien breedte van de veiligheidsstrook langs de weg waar dat mogelijk is. Voor het subdoel vergroten van de circulariteit ligt de focus bij de taak wegen op het asfalt. We werken in de komende periode toe naar 50% circulariteit per 2030 (conform de Agenda Duurzaam). Dit doen we door aan twee knoppen te draaien: het gemiddelde percentage hergebruik per mengsel verhogen en het aantal toegepaste mengsels met hergebruikt asfalt vergroten. Voor het subdoel terugdringen CO2-uitstoot bij beheer en onderhoud van wegen en fietspaden onderzoeken we de mogelijkheden in de nieuwe contracten om inzicht te kunnen krijgen in de huidige CO2-uitstoot en mogelijke besparingen. Daarbij volgen we de Routekaart Schoon en Emissieloos bouwen. De prestatie indicator is nog niet gedefinieerd. We maken gebruik van landelijke (voorlopige) duurzaamheids-indicatoren om de verduurzaming van de Grond-, Weg- en Waterbouw te kunnen meten en monitoren. Voor het programma Wegen zit de meeste impact in de productgroepen asfalt en de daarbij behorende arbeid.

4.4.2 Wat mag het kosten?

Tabel 4.4.2.1 Exploitatie Wegen

Omschrijving *(bedragen x € 1 mln.)*		**Realisatie 2023**	**Begroot 2024**	**Begroot 2025**	**Begroot 2026**	**Begroot 2027**	**Begroot 2028**	**Begroot 2029**
Lasten	04.10 Verkeersveiligheid	5,9	4,9	6,0	6,4	6,5	6,5	6,6
	04.20 Bereikbaarheid	17,6	19,1	21,5	22,5	24,3	25,5	26,6
Totaal Lasten		**23,5**	**24,0**	**27,5**	**28,9**	**30,8**	**32,0**	**33,1**
Baten	04.10 Verkeersveiligheid	-0,5	-0,5	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
	04.20 Bereikbaarheid	-10,1	-10,1	-11,0	-11,3	-11,6	-11,9	-12,3
Totaal Baten		**-10,7**	**-10,6**	**-11,3**	**-11,6**	**-11,9**	**-12,2**	**-12,6**
Saldo van baten en lasten voor bestemming		**12,8**	**13,4**	**16,2**	**17,4**	**18,9**	**19,8**	**20,6**
Toevoeging aan reserves		0,1	0,0	0,0	-	-	-	-
Onttrekking aan reserves		-1,7	-2,0	-1,5	-1,4	-1,3	-1,0	-1,0
Saldo van baten en lasten na bestemming		**11,2**	**11,5**	**14,7**	**15,9**	**17,7**	**18,8**	**19,6**

Het saldo van baten en lasten na bestemming, van de begroting 2025 t.o.v. de gewijzigde begroting 2024 neemt toe met € 3,2 miljoen. De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van de gewijzigde begroting 2024 betreffen:

- De onderhoudsbudgetten voor maaien, bomen en hagen en klein onderhoud wegen zijn bijgesteld met actueel prijspeil (nadeel € 0,4 miljoen).
- Er is meer onderzoek en beleidsvorming omtrent de Omgevingswet, duurzaamheid en klimaatadaptief wegbeheer geprogrammeerd (nadeel € 0,4 miljoen).
- In 2024 is een bedrag van afgerond € 0,4 miljoen overgeheveld naar Bestuur en Organisatie ten behoeve van inhuur voor het programma wegentransitie. In afwachting van de nadere uitwerking van het plan en bijbehorende organisatie is dit voor 2025 nog niet gedaan (nadeel € 0,4 miljoen).
- Kapitaallasten zijn toegenomen met name door de geplande oplevering van vervangingsinvesteringsprojecten groot onderhoud wegen 2024 (nadeel € 2,4 miljoen).
- De doorbelastingen van de kosten voor bedrijfsvoering zijn geactualiseerd (voordeel € 0,2 miljoen).
- De WHW-gelden Wet Herverdeling Wegenbeheer zijn geactualiseerd op basis van de laatst bekende circulaire van het Gemeentefonds (voordeel € 0,7 miljoen).
- Ten behoeve van de voorbereidingskosten nieuwbouw De Klomp en Oude Tonge (VV besluit 14 februari 2024) is in 2024 incidenteel onttrokken aan de tariefegalisatiereserve Wegenheffing (nadeel € 0,1 miljoen).
- Naar aanleiding van de besluitvorming over de streefwaarde voor onderhoudskwaliteit van de wegverharding (VV besluit 20 september 2023) is in 2024 incidenteel onttrokken aan de tariefegalisatiereserve Wegenheffing (nadeel € 0,4 miljoen).

In de jaren na 2025 zien we een stijgende lijn van de kosten als gevolg van indexatie en verdere stijging van de kapitaallasten.

De totale verwachte investeringsuitgaven voor het programma Wegen bedragen in 2025 € 22,9 miljoen. Onderstaande diagram geeft de verdeling naar status aan.

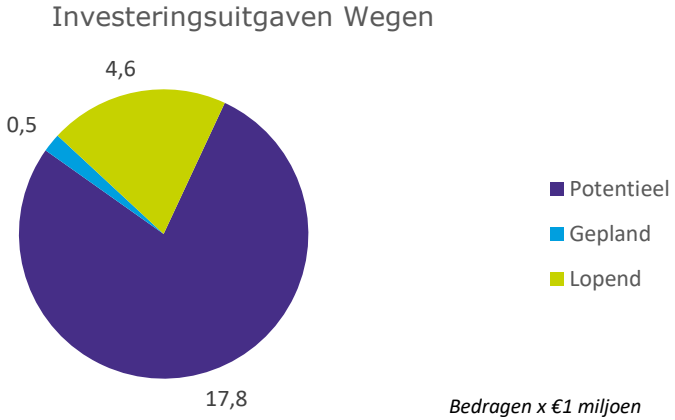

4.5 Bestuur en Organisatie

Het programma Bestuur en Organisatie heeft betrekking op zowel de bestuurlijke als ambtelijke organisatie van het waterschap. Bestuurlijk wordt de focus gelegd op het versterken van de structurele dialoog met onze stakeholders, het creëren van waterbewustzijn en het versterken van de rol van het waterschap als Waterautoriteit. Ambtelijk ligt de focus op het versterken van de informatiepositie, aangezien wereldwijd informatie wordt gezien als moderne productiefactor, naast geld, middelen en capaciteit. Besluiten worden gebaseerd op informatie vanuit diverse bronnen, zowel van binnen als buiten het waterschap.

Voor het realiseren van de doelstellingen van ons waterschap vraagt het om invulling van randvoorwaarden ten aanzien van zaken als integrale dienstverlening, personeelsbeleid en -beheer, organisatieontwikkeling, educatie, informatiemanagement, privacy en veiligheid. Het invullen van deze randvoorwaarden wordt organisatiebreed vanuit het programma Bestuur en Organisatie gefaciliteerd en gecoördineerd. Tevens vindt vanuit ditzelfde programma toetsing op de geplande en lopende activiteiten van ons waterschap plaats. Het gaat hierbij om activiteiten op het gebied van communicatie en vergunningverlening, toezicht & handhaving. Maar ook om activiteiten op het gebied van veiligheid, calamiteitenorganisatie, buitenlandbeleid, huisvesting, juridische zaken, personeel, financiën, datamanagement, ICT en facilitaire ondersteuning.

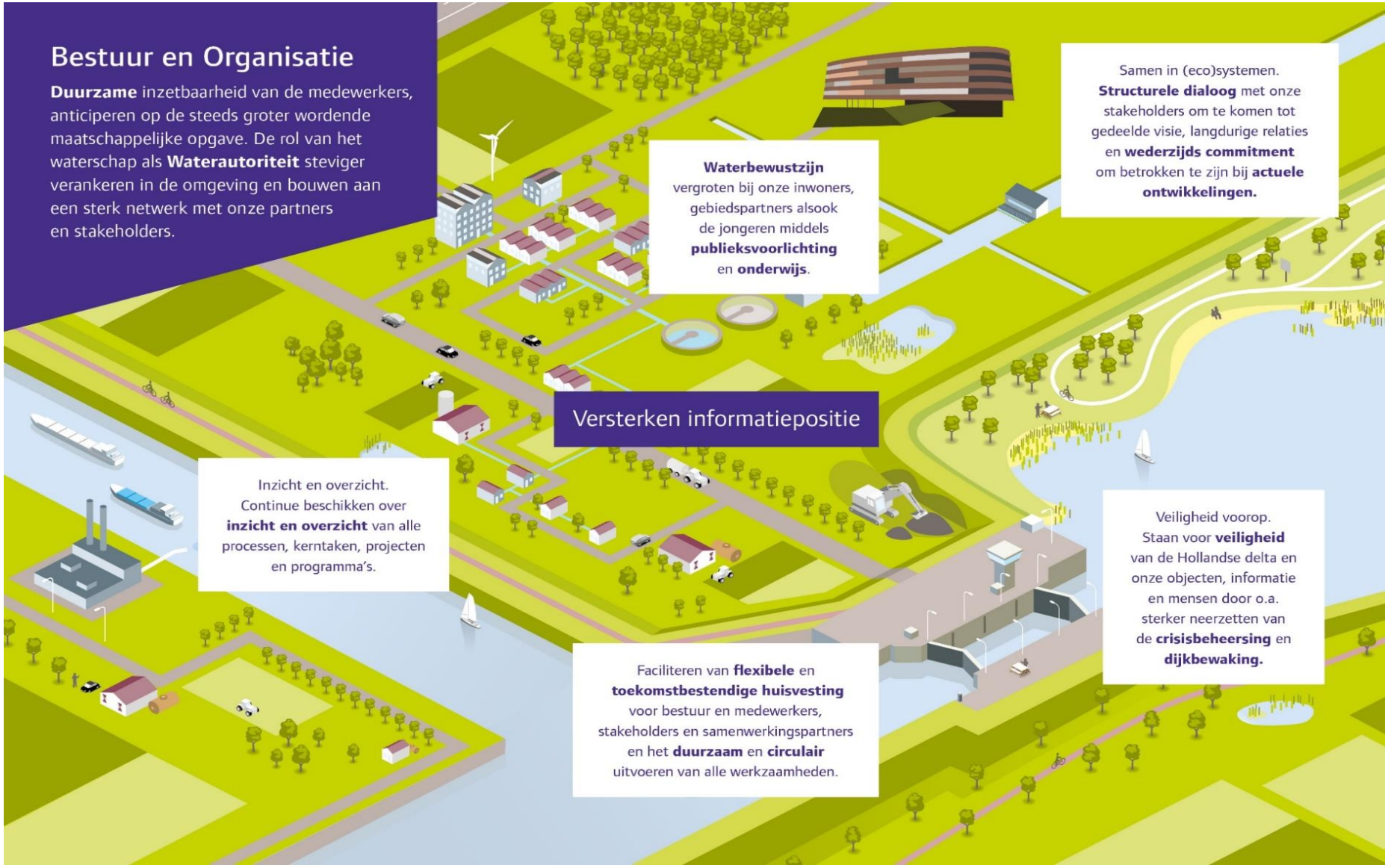

Figuur 4.5: Ambities en speerpunten programma Bestuur en Organisatie

4.5.1 Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

Externe oriëntatie, het stakeholdermanagement en public affairs
Grote maatschappelijke opgaven en veranderingen, zoals klimaat, druk op de leefomgeving, toenemende digitalisering en meer aandacht voor duurzaamheid, maakt dat de rol en het werk van ons waterschap belangrijker is dan ooit. Dat vraagt om meebewegen, vooruitkijken, samenwerken en het spel van coalities beheersen. Hiervoor is een goede verbinding met de omgeving, andere overheden, maatschappelijke partners en bedrijven belangrijk. Doel is om door externe oriëntatie en samenwerking uit te groeien tot een voortvarende netwerkorganisatie, die gezien wordt als waterautoriteit. Een waterautoriteit die in verbinding staat met de omgeving, dichtbij en zichtbaar is. Daartoe werken we met samenwerkingsagenda's aan de verbetering van onze reputatie en aan het vertrouwen in ons waterschap.

Vanwege de grote maatschappelijke opgaven groeit het belang van Public Affairs voor WSHD. Het in samenhang brengen van de inhoudelijke lijn (doelen van de organisatie) met de Public Affairs lijn (belangen van de organisatie) is nog relatief nieuw voor onze organisatie. Met behulp van stakeholdermanagement en Public Affairs leveren we een bijdrage aan de inhoudelijke thema's en vraagstukken van ons waterschap door (politieke) beïnvloeding en agendasetting.
Een van de speerpunten is om de grip op het watersysteem te vergroten om daarmee toekomstbestendig invulling te geven aan het zoetwatervraagstuk. Het is van belang onze inbreng op de deltabeslissingen rondom het zoetwatervraagstuk en de uitwerking daarvan in de voorkeurs-strategieën voor Rijnmond-Drechtsteden en de Zuidwestelijke Delta te borgen.

Om het waterschap een stevige positie te geven in de externe omgeving werken we aan het vergroten van onze zichtbaarheid en aan het meenemen van onze medeoverheden en belangrijke stakeholders in onze strategie. Hiertoe organiseren we het jaarlijkse waterseminar, waarin we samen werken aan een gedeelde visie en wederzijds commitment om zo 'de stem van de regio' te realiseren.

Er wordt een vervolg gegeven aan de kennismakingen met de colleges van de gemeenten in ons werkgebied om bestuurlijk en ambtelijk meer samenwerking te realiseren. Vanuit het 'wij zijn één overheid-principe' zoeken we koppelkansen en afstemming om zo de strategische samenwerkingsagenda's met deze gemeenten verder uit te rollen. Aansluiting wordt gezocht bij regionale netwerken die voor ons waterschap van belang zijn, zowel in als buiten ons gebied. Daarnaast sluiten we meer aan bij de landelijke overheden en verkennen we intensieve samenwerkingen met grote bedrijven in ons werkgebied ter verbetering van een effectief en efficiënt beheer van ons gebied en wellicht een meer gezamenlijke visie en lobby. Door efficiënter gebruik te maken van informatie en politieke analyses realiseren we betere inzichten, wat bijdraagt aan het effectief inzetten van de inhoudelijke samenwerkingsagenda's en afspraken van bestuur en directie.

Educatie
Water en klimaat zijn zeer actuele en urgente onderwerpen, waar ook in de onderwijssector veel aandacht voor is. Gezien de almaar groeiende vraag én het belang zetten we in 2025 dus onverminderd in op onze bijdrage aan inspirerend en toekomstgericht onderwijs over water & klimaat. Hoofddoel hierbij is en blijft om het waterbewustzijn onder jongeren te verhogen. Voor de komende jaren zijn de focusdoelgroepen het voortgezet onderwijs (VO) en het middelbaar beroepsonderwijs (MBO), zoals ook in de Landelijke Educatiestrategie van de Unie van Waterschappen staat beschreven. We maken een uitzondering voor bijvoorbeeld zeer aansprekende en inspirerende projecten voor het primair onderwijs (PO), zoals De Redders van Dordt, die juni 2025 hun 5^{e} editie tegemoetzien.

Om voldoende slagkracht te hebben, ambiëren we om in 2025 een groter deel van de uitvoering door regionale partners te laten doen – zoals we bijvoorbeeld al doen met de slootjeslessen. Eigen inzet zal zich voornamelijk richten op strategisch niveau. Ten eerste het behouden, versterken en uitbreiden van samenwerkingen met regionale en landelijke partners, zoals gemeenten, onderwijsinstellingen en andere waterschappen. We evalueren en

continueren waar mogelijk lopende (gezamenlijke) onderwijsprogramma's en -projecten. Waar kansen zich voordoen, ontwikkelen we nieuwe. Ten tweede, inzet op betrokkenheid bij curricula en onderwijsprojecten van water(gerelateerde) vakken en -opleidingen. Dit kan zowel op de achtergrond bij curriculumontwikkeling, als heel concreet door bijvoorbeeld het aandragen van cases voor projectonderwijs.
We zetten in op impactvolle trajecten, dat kan zowel kwantitatief (groot bereik) als kwalitatief (grote indruk) zijn. Enkele concrete voorbeelden zijn praktijkcases voor het VO, zoals Technasiumopdrachten; doorontwikkelen van het docentenprogramma van nascholingen voor VO en MBO; en de langlopende samenwerking binnen WaterEducatie Drechtsteden.

Waterbewustzijn

Om niet alleen bij jongeren, maar bij al onze inwoners en gebiedspartners het waterbewustzijn te verhogen, hebben we per 2025 een apart plan van aanpak 'Waterbewustzijn'.
Waterbewustzijn omvat niet alleen het WBP-doel 'Water heeft meerwaarde', maar ook andere taken en programma's richten zich meer en meer op de rol van en samenwerking met de omgeving. De 'instrumenten' om waterbewustzijn te verhogen zijn o.a. voorlichting, communicatie en jeugdbestuur. Deze vallen onder verschillende portefeuilles, en activiteiten lopen door alle programma's heen.
We beogen een jeugdbestuurder (of zelfs twee) aan te stellen, die kan/kunnen helpen met het betrekken van jongeren en op allerlei manieren het waterbewustzijn van de omgeving te vergroten.

Eind september vindt het Festival Voor de Vloed plaats, om inwoners van Dordrecht en bezoekers op aansprekende en ludieke wijze te informeren over waterveiligheid en eigen verantwoordelijkheid (handelingsperspectief) daarin. We ontwikkelen een interactief spel/product, met als voorbeeld de wateroverlasttafel, om in te zetten bij zowel publieksvoorlichting als onderwijs en waar mogelijk bij bijeenkomsten voor professionals. We sluiten aan bij de voorjaars- en najaarseditie van De Week van Ons Water met verscheidene activiteiten. Tot slot organiseren we weer een Open Dag, waarbij iedereen kan kennismaken met de vele facetten van ons waterschap.

Buitenlandbeleid

De uitgangspunten voor ons buitenlandbeleid waren, vastgesteld in 2022, o.a. het stimuleren van internationale kennisuitwisseling binnen de reguliere taakuitvoering, het consolideren van de activiteiten op het gebied van de Europese Unie en het structureren van de internationale samenwerkingsprojecten binnen de focuslanden Ethiopië en Zuid-Afrika.

Sinds de vaststelling van het buitenlandbeleid is daar ruimschoots invulling aan gegeven. Inmiddels wordt door circa tien medewerkers naast de bestaande focuslanden ook meegewerkt in Ghana en Colombia.

In 2025 zijn we voornemens om de betreffende medewerkers aan de focuslanden Ethiopië, Zuid-Afrika, Ghana en Colombia de benodigde veiligheidstrainingen te laten volgen. De bijdrage aan de focuslanden zullen we verder continueren en zover mogelijk verdiepen op de werkgebieden wateroverlast, droogte, waterveiligheid, handhaving en vergunningverlening, waterzuivering en monitoring.
Deelnemen aan de werkgroep WINTER en de bestuurlijke commissie CINTER van de Unie van Waterschappen waarin we vanuit het lobby netwerk en de Unie van Waterschappen verdere samenwerking met Brussel verkennen inclusief het leggen van verbindingen ter verkrijging van externe fondsen zoals die vanuit Interreg, Horizon 2020 e.a. mogelijkheden.
Daarnaast vinden er in 2025 meerdere nu nog onbekende bezoeken plaats vanuit buitenlandse delegaties die o.m. door de verantwoordelijk heemraad en dijkgraaf worden ontvangen en door medewerkers worden gefaciliteerd via presentaties en veldbezoeken. Dergelijke bezoeken vinden gemiddeld vijf keer per jaar plaats.

Versterken informatiepositie

De taakuitvoering van waterschappen staat al enige tijd onder druk door onvermijdelijke ontwikkelingen die invloed (gaan) hebben op de manier waarop wij werken. Deze ontwikkelingen maken dat we onze werkwijze moeten aanpassen en eerder gemaakte plannen moeten aanscherpen. Dit heeft consequenties voor onze bedrijfsprocessen.

Met een programma Digitale Transformatie willen we deze opgaven tot een succes te maken. In dit programma onderscheiden wij drie aspecten:

1. Data-gedreven werken
   In onze bedrijfsprocessen is data onmisbaar. Daarom is het van cruciaal belang dat we dagelijks betrouwbare data verzamelen, deze eenduidig op de goede plek en de juiste manier registreren, veilig verwerken en desgewenst delen, binnen de wettelijke kaders. Dat vraagt om een sociale en mentale transformatie binnen het waterschap, waarbij digitaliseringsexpertise en – oplossingen onontbeerlijk zijn. Daarbij is samenwerking met andere waterschappen essentieel, niet alleen vanwege ons gezamenlijk belang, maar ook om risico's te verkleinen en kansen beter te verzilveren. Door op verschillende manieren, zowel landelijk als regionaal samen te werken kunnen we de steeds toenemende kosten enigszins te beperken.
2. Het 'digitaal fit' maken van onze bedrijfsvoering (en medewerkers)
   Dit gaat over de noodzaak van het opnieuw doordenken van onze werkwijzen, het ontwerpen van nieuwe werkprocessen, het inpassen ervan in de organisatie, het ontwikkelen en borgen van kennis, de juiste bemensing en professionalisering ervan. Waar mogelijk samen met de andere waterschappen, gebruikmakend van o.a. standaarden en best practices.
3. Connectivity
   Het delen van data met samenwerkingspartners en stakeholders om (beter) en efficiënter in ons beheersgebied samen te (kunnen) werken.

Dienstverlening en strategische communicatie

In 2025 zet afdeling Klant en Communicatie zich in voor verdere ontwikkeling en optimalisatie van klantbeleving. Een belangrijke focus ligt op het klanttevredenheidsonderzoek en we intensiveren we inzet op klantreizen en het dashboard dienstverlening. Dit stelt ons in staat snel te reageren op eventuele problemen en om continu verbeteringen door te voeren om daarmee de klanttevredenheid te verhogen.

Vanwege het aflopen van het contract, werken we aan de bouw van een nieuwe website die met de nieuwste technologieën en klantgerichte functionaliteiten de gebruiksvriendelijkheid en toegankelijkheid maximaliseert.

Geavanceerde analytische tools en technieken leveren een bijdrage aan een transparante, toegankelijke en effectieve interactie tussen het waterschap en onze inwoners en stakeholders.

Team communicatie zet zich in voor impactvolle strategische communicatie over ons waterschap. We bouwen verder aan een stevige positionering, op basis van het merkverhaal dat we in 2024 samen met het college vorm gaven en de uitkomsten van het imago- en reputatieonderzoek.
We zetten sterk in op onze externe zichtbaarheid, door onze bestuurlijke- en andere externe evenementen verder te professionaliseren, en zo steeds meer inwoners en partners te bereiken.
In 2025 bestaat ons waterschap in deze vorm 20 jaar en met '20 evenementen' gaan we deze mijlpaal intern en extern markeren.

Het vertrouwen van burgers in de overheid staat steeds meer onder druk mede door de toename van desinformatie. Daar hebben wij als waterschap ook regelmatig mee te maken. In onze communicatiestrategie leggen we de focus op het versterken van het vertrouwen in ons waterschap. Verbinding met onze inwoners en stakeholders staat daarbij centraal.

Veiligheid
In 2025 zal nog steeds geïnvesteerd moeten worden in veiligheid. In juni 2024 is het certificaat van trede 3 op de Veiligheidsladder (SCL) behaald. Dit niveau zal tenminste gecontinueerd moeten worden in 2025 en verder.

Tevens zal nog een flinke inspanning noodzakelijk zijn om in het kader van de BIO/AVG (de systeemkolom van veiligheid) de afgesproken ambitie van volwassenheidsniveau 4 te behalen. Eén van die inspanningen is een bewustwordingscampagne voor onze medewerkers om de AVG nog duidelijker te duiden als onderdeel van het reguliere werk. Deze campagne start in 2024 en loopt door in 2025.

Daarnaast onderzoeken we de impact en implementeren we zoveel mogelijk nieuwe wetgeving met betrekking tot veiligheid als de NIS2 en CER.

Vergunningverlening, Handhaving & Toezicht
Met de komst van de Omgevingswet is de taak van het waterschap met betrekking tot grondwaterbeheer verzwaard. Naast de zorgplicht voor het beheer van de grondwaterkwantiteit is nu ook de zorgplicht voor het beheer van de kwaliteit van het grondwater aan de waterschappen toebedeeld.
De voorraad, de kwaliteit en de gebruiksmogelijkheden van het grondwater staan onder druk als gevolg van klimaatverandering en lozing van verontreinigende stoffen. Om de grondwaterbalans beter te kunnen beschermen worden de landelijke regels voor grondwaterbeheer aangescherpt. Onder andere door nieuwe regelgeving wat neerkomt op het via vergunnings-, meldings- en registratieplichten nauwkeurig(er) in beeld krijgen van alle grondwateronttrekkingen, van groot tot klein, en het (laten) registreren van de in de praktijk werkelijk onttrokken hoeveelheden grondwater. Dit leidt tot extra administratieve werkzaamheden en extra toezicht op de naleving van de nieuwe regels.

Op initiatief van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat volgen de betrokken overheden een gezamenlijk Impulsprogramma KRW om voor 2027 te komen tot een beter doelbereik (’door alles op alles te zetten’). Wat betreft acties m.b.t. de uitvoering van VTH-taken sluit het KRW-programma aan op het lopende Interbestuurlijk programma versterking VTH-stelsel (IBP VTH). Hierin lopen al acties tot verbetering regie en samenwerking (komen tot gezamenlijke probleemanalyses en uitvoeringsprogramma’s in regio’s en op thema’s).
Lozingen vanuit deze sector vormen (ook) binnen het beheersgebied van WSHD een probleem voor het ‘doelbereik KRW’. Vooral door een aanhoudend teveel aan reststoffen van de in de sector gebruikte gewasbeschermingsmiddelen (gbm’s). Het toezicht op deze lozingen is voorgaande jaren mogelijk onvoldoende geweest. De ervaring leert dat bij een vermindering van toezicht de naleving van regels verslechtert. Vanaf 2023 wordt dan ook extra ingezet op toezicht. Desondanks gaat de verbetering van de waterkwaliteit niet snel genoeg. Daarnaast spelen onbewuste emissies zoals lekstromen een rol. In het licht van de urgentie van het KRW-doelbereik is intensivering van het toezicht gewenst.

Het is een onweerlegbaar gegeven dat ook ons eigen waterschap vaker dan voorheen wordt geconfronteerd met zorgen over waterkwaliteit. In het water en de bodem treffen we steeds meer nieuwe stoffen aan zoals medicijnresten, (micro)plastics, PFAS en rubbergranulaat. Voor deze stoffen zijn vaak nog geen landelijk normen. Wel is er steeds meer kennis en bewustzijn over de negatieve gevolgen van deze stoffen op het milieu. Aan de hand van landelijke kennis, onderzoek en beleid werken we deze planperiode aan een handelingskader over hoe we om willen gaan met deze nieuwe stoffen.

Per 1 januari 2025 wijzigt wetgeving voor de heffing van waterschapsbelastingen. De wetswijzigingen lossen een aantal urgente knelpunten op. Ook leveren zij een bijdrage aan een aantal belangrijke opgaven waar Nederland voor staat als het gaat om klimaat, circulaire economie en energie. Verder wordt het profijtbeginsel (wie belang heeft betaalt) beter toegepast. Al met al verandert er veel voor de bedrijven die hun bedrijfsafvalwater lozen en daarover belasting in de vorm van zuiverings- en verontreinigingsheffingen betalen. Maar er verandert ook veel voor degenen die actief de belastingheffing voorbereiden en uitvoeren.

Inmiddels is duidelijk dat het door de jaren heen gestegen werkaanbod met betrekking tot vergunningaanvragen en meldingen van activiteiten in belangrijke mate als structureel werkaanbod blijft bestaan. De activiteiten in de leefomgeving worden niet minder, maar nemen eerder toe.

Met de invoering van de Omgevingswet kan de burger ook concept aanvragen aan het waterschap voorleggen wat resulteert in extra werk. Dit komt ook door de benodigde intensivering van de samenwerking met andere overheden.

Crisisbeheersing

Recente in- en externe ontwikkelingen, interne evaluaties, het verschijnen van de contourennota 'versterking crisisbeheersing en brandweerzorg' (Ministerie Justitie en Veiligheid) en eindadvies 'beleidstafel wateroverlast en hoogwater' (Ministerie van I&W) noodzaken ons om verder te professionaliseren.
Het gaat om versterking van de samenwerking tussen ons waterschap en de veiligheidsregio's (zoals o.a. beschreven in de contourennota), maar ook tussen de waterschappen binnen regio West (in lijn met de landelijke visie crisisbeheersing van de Unie van Waterschappen). Dit alles komt samen in de noodzaak tot vernieuwing van het huidige calamiteitenplan. Er is een nieuw crisisplan ontwikkeld dat eind 2024 aan de VV is voorgelegd. Dit plan wordt gefaseerd ingevoerd en de Opleidings-, Trainings- en Oefenactiviteiten gaan ook in 2025 door.

Dijkbewaking

De dijkbewakingsorganisatie wordt als beheersmaatregel ingezet door de crisisorganisatie als deze is opgeschaald bij extreme weersomstandigheden. De optimalisatie van de dijkbewakingsorganisatie is gekoppeld aan de uitgangspunten van het 'calamiteitenbestrijdingsplan Waterveiligheid'. Hierbij is gekeken wat er als beheersmaatregel nodig is vanuit het perspectief van waterveiligheid en de staat van de dijken. Het plan voor de optimalisatie van de inzet van de dijkbewaking is deels al uitgewerkt in 2024 en krijgt verder vorm in 2025.

Huisvesting

Vanuit de huisvestingsvisie 'Verkenning op weg naar 2050' is de kantooromgeving gedefinieerd als productiemiddel die veel waarde kan opleveren wanneer het bestuur en de medewerkers er goed in kunnen functioneren in normale en bij calamiteuze omstandigheden. De kaders voor de huisvestingsvisie zijn:

- Bedrijfsvoeringsfunctie
  Wij hebben huisvesting welke optimaal en doelmatig invulling geeft aan het uitvoeren van onze kerntaken in de breedste zin van het woord. We zijn kostenbewust, goed bereikbaar en zichtbaar voor de omgeving.
- Wet- en regelgeving
  Bij de huisvestingsplannen wordt invulling gegeven aan de zorgplicht omtrent werkomgeving en technische staat van huisvesting, alsmede de duurzaamheidsdoelstellingen.
- Fysiek trefpunt/kantoorfunctie
  Faciliteren van bestuur en medewerkers, stakeholders en samenwerkingspartners voor nu en in de toekomst met een fysiek trefpunt in het uitvoeren van hun werkzaamheden. We zijn hierbij betrokken, zichtbaar, omarmen innovatie passend binnen eigentijds werkgever- en huisvaderschap. Huisvesting is hierbij flexibel inzetbaar, toekomstbestendig en zorgt voor een plek waar mensen zich thuis voelen, elkaar ontmoeten, overleggen en werken goed gecombineerd kunnen worden. We gebruiken hierbij onze gebouwen als visitekaartje.
- Maatschappelijke en bestuurlijke doelen
  Onze huisvesting draagt bij aan het behalen van de vastgestelde doelstellingen op het gebied van eigentijds werkgeverschap, duurzaamheid, circulariteit en klimaat.

De huisvesting nodigt uit om op een effectieve manier de samenwerking met andere partijen te optimaliseren, zowel binnen bestaande samenwerkingsvormen als bij het ontplooien van nieuwe samenwerkingen. Aan de hand van deze kaders worden concrete huisvestingsplannen per regio uitgewerkt.
In 2025 ligt de focus op de uitvoering van de reeds vastgestelde huisvestingplannen en de investeringen voor steunpunt De Klomp (Voorne-Putten) en steunpunt Oude Tonge (Goeree-Overflakkee).

Erfgoed
In 2025 beschikt Hollandse Delta over een visie op het cultuurhistorisch erfgoed in eigendom. De focus zal vooral gericht zijn op het onroerende goed, zoals de veelal nog operationele gemalen, sluizen en andere waterstaatkundige kunstwerken met een cultuurhistorische waarde. Voor roerende erfgoed bestaat reeds een beleidskader, maar dit zal worden geactualiseerd.
Door de invoering van de Omgevingswet hebben monumenten en ander erfgoed een breder kader gekregen. Onroerend erfgoed wordt niet alleen als object gewaardeerd, maar juist ook in bredere ruimtelijke context geplaatst. Het waterschap heeft hier een initiatiefnemersrol en zal erfgoed bij integrale afwegingen ook een factor laten zijn.
In 2025 zal de bestaande inventarisatie van het cultuurhistorisch erfgoed van het waterschap worden geactualiseerd en opnieuw worden gewaardeerd.

4.5.2 Wat mag het kosten?

Tabel 4.5.2.1 Exploitatie Bestuur en Organisatie

Omschrijving *(bedragen x € 1 mln.)*		**Realisatie 2023**	**Begroot 2024**	**Begroot 2025**	**Begroot 2026**	**Begroot 2027**	**Begroot 2028**	**Begroot 2029**
Lasten	07.10 Bestuur	14,2	14,6	18,1	17,7	18,6	19,3	20,4
	07.20 Externe Communicatie	2,8	2,8	2,9	2,9	3,0	3,0	3,1
	07.30 Regulering	9,8	10,8	10,0	9,9	10,2	10,4	10,7
	07.40 Calamiteitenorganisatie	0,5	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
	07.90 Bedrijfsvoering	2,2	2,8	-	-	-	-	-
Totaal Lasten		**29,5**	**32,0**	**32,0**	**31,5**	**32,9**	**33,8**	**35,3**
Baten	07.10 Bestuur	-2,1	-1,7	-1,9	-1,9	-1,8	-1,8	-1,8
	07.20 Externe Communicatie	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
	07.30 Regulering	-1,1	-1,0	-1,0	-1,0	-1,1	-1,1	-1,1
	07.40 Calamiteitenorganisatie	-0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
	07.90 Bedrijfsvoering	-0,7	-1,8	-	-	-	-	-
Totaal Baten		**-4,1**	**-4,7**	**-3,2**	**-3,2**	**-3,2**	**-3,2**	**-3,2**
Saldo van baten en lasten voor bestemming		**25,4**	**27,3**	**28,8**	**28,2**	**29,7**	**30,7**	**32,1**
Toevoeging aan reserves		0,3	-	-	-	-	-	-
Onttrekking aan reserves		-1,4	-0,6	-	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten na bestemming		**24,3**	**26,7**	**28,8**	**28,2**	**29,7**	**30,7**	**32,1**

Het saldo van baten en lasten na bestemming, van de begroting 2025 t.o.v. de gewijzigde begroting 2024 neemt tot met € 2,1 miljoen.
De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van de gewijzigde begroting 2024 betreffen:

- Voor de doorontwikkeling van onze assetmanagementsystematiek voorzien we de uitwerking en implementatie van diverse plannen, zover dit in te passen is binnen het geprogrammeerde werk. Denk aan proeftuinen assetmanagement, verbeteren assetinformatie en het verbeteren van het onderhoudsbeheersysteem Maximo (nadeel € 0,7 miljoen).
- Op basis van de benodigde omvang van de pensioenvoorzieningen wordt een dotatie aan de voorziening verwacht (nadeel € 0,2 miljoen).
- De kosten voor project oneigenlijk grond- en watergebruik nemen af in verband met verwachte afronding project in 2025 (voordeel € 0,2 miljoen).
- De te ontvangen subsidie ondersteuning implementatie Wet Open Overheid neemt de komende jaren geleidijk af. De subsidieregeling komt per 1 januari 2027 te vervallen (nadeel € 0,1 miljoen).
- De kapitaallasten zijn toegenomen doordat het project Fysieke toegangsbeveiliging is afgerond, en vanaf 2025 wordt afgeschreven (nadeel € 0,8 miljoen).
- Bij de begroting van 2024 heeft er een vrijval plaatsgevonden vanuit de algemene reserve Algemene Beleidstaken. Dit resulteert in een lagere onttrekking aan de reserves (nadeel € 0,3 miljoen).

De kosten voor bedrijfsvoering (07.90) zijn toegenomen met € 3,1 miljoen. Deze kosten worden volledig toegerekend aan de programma’s, waaronder een deel naar Bestuur en Organisatie. Per saldo zijn de kosten van bedrijfsvoering in bovenstaand overzicht daarom nihil. Volledigheidshalve worden hier wel de belangrijkste verschillen toegelicht:

- Voor verdere uitwerking van de WRK, van alle (transformatieve)drivers en programma's zoals NBWS, duurzaamheid en vernieuwing waterketen zijn aanvullende middelen benodigd (nadeel € 0,1 miljoen).
- De telefonie- en automatiseringskosten zijn gestegen (nadeel € 1,2 miljoen). Dit is vooral toe te schrijven aan de aanschaf van nieuwe softwarelicenties, zoals de Veiligwerken-app en de implementatie van audiovisuele middelen ter ondersteuning van onze vergaderinfrastructuur, welke als abonnement worden ingekocht en niet als investering. Ook nemen de kosten toe van het op afstand monitoren en beheren van de toegenomen connectiviteit met onze assets.
- In de begroting zijn incidentele kosten opgenomen voor de ondersteuning bij het professionaliseren van de processen rondom kabels en leidingen en de acties uit het 'verbeterplan Kabels en Leidingen' (nadeel € 0,3 miljoen).
- In 2024 waren incidentele kosten geraamd voor de uitwerking van de huisvestingsplannen. Voor 2025 is dit niet het geval (voordeel € 0,8 miljoen). Vanuit de huisvestingsplanning zijn voor 2024 incidenteel opbrengsten opgenomen. In 2025 zijn er geen verwachte opbrengsten (nadeel € 0,6 miljoen).
- De loonkosten zijn gestegen als gevolg van de verwachte CAO-stijging. Voor 2025 wordt uitgegaan van een stijging van ongeveer 4% (nadeel € 2,1 miljoen).
- De gestegen investeringsportefeuille leidt tot meer uren die toegerekend kunnen worden aan projecten. Dit leidt tot hogere baten (voordeel € 0,7 miljoen).
- De lagere onttrekking van de reserve wordt veroorzaakt door de incidentele inzet van reserve Digitalisering in 2024. Voor 2025 is geen inzet begroot (nadeel € 0,3 miljoen).

In de jaren na 2025 zien we een geleidelijke stijging als gevolg van verwachte loonontwikkelingen en indexeringen.

De totale verwachte investeringsuitgaven voor het programma Bestuur en Organisatie bedragen in 2025 € 4,6 miljoen. Onderstaande diagram geeft de verdeling naar status aan.

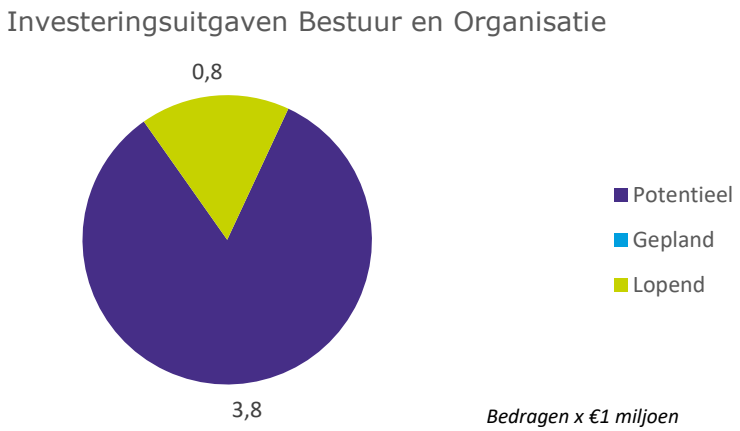

Dijkbewaking oefening

4.6 Algemene dekkingsmiddelen

Het programmaplan wordt afgesloten met een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen. Hieronder vallen de belastingheffing, het invorderingsbeleid en de kwijtschelding. De belastingheffing vindt plaats op basis van wet- en regelgeving. De heffingen worden ingezet voor waterschap gerelateerde taken. Hierbij wordt gestreefd naar een evenwichtige verdeling van kosten over de categorieën. Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie Heffing en Waardebepaling (SVHW) voert de heffing en invordering uit.

4.6.1 Wat mag het kosten?

Tabel 4.6.1.1: Exploitatie Algemene dekkingsmiddelen

Omschrijving *(bedragen x € 1 mln.)*		**Realisatie 2023**	**Begroot 2024**	**Begroot 2025**	**Begroot 2026**	**Begroot 2027**	**Begroot 2028**	**Begroot 2029**
Lasten	08.10 Onvoorzien	0,0	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
	08.20 Algemene lasten en baten	5,8	5,7	5,8	7,0	7,9	8,4	9,5
Totaal Lasten		**5,8**	**6,0**	**6,1**	**7,2**	**8,1**	**8,6**	**9,7**
Baten	08.20 Algemene lasten en baten	-3,2	-2,0	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6
	08.30 Belastingopbrengst	-200,2	-208,7	-226,7	-246,7	-267,8	-281,6	-287,1
Totaal Baten		**-203,4**	**-210,7**	**-228,3**	**-248,3**	**-269,4**	**-283,2**	**-288,7**
Saldo van baten en lasten voor bestemming		**-197,6**	**-204,7**	**-222,2**	**-241,1**	**-261,3**	**-274,6**	**-279,0**
Toevoeging aan reserves		-	-	-	-	-	-	-
Onttrekking aan reserves		-	-	-2,9	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten na bestemming		**-197,6**	**-204,7**	**-225,1**	**-241,1**	**-261,3**	**-274,6**	**-279,0**

De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van de gewijzigde begroting 2024 betreffen:

- Bijstelling dividend opbrengst. In 2024 is uitgegaan van een dividend van € 2,0 miljoen. Er is nog geen zekerheid dat deze stijging van structurele aard is (nadeel € 0,4 miljoen).
- Toename belastingopbrengst (stijging € 18 miljoen).
- In 2025 wordt incidenteel onttrokken aan de egalisatiereserve Watersysteemheffing – gebouwd en egalisatiereserves Wegenheffing – gebouwd conform besluit VV 9 oktober 2024 (voordeel € 2,9 miljoen).

In de jaren na 2025 zien we een geleidelijk stijging van de algemene lasten en baten. Dit wordt veroorzaakt door stijgende rentelasten als gevolg van de investeringsopgave. Tevens zien we na 2025 een verdere stijging van de begrote belastinginkomsten.

Dekkingsmiddelen *(bedragen x € 1 mln.)*	**Realisatie 2023**	**Begroot 2024**	**Begroot 2025**	**Begroot 2026**	**Begroot 2027**	**Begroot 2028**	**Begroot 2029**
Watersysteemheffing	92,4	97,0	103,9	111,7	122,6	129,1	126,8
Wegenheffing	14,5	14,5	17,2	18,9	20,9	22,2	23,2
Zuiveringsheffing	92,9	96,8	105,2	115,6	123,9	129,9	136,6
Verontreinigingsheffing	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5
Netto-belastingopbrengst	**200,2**	**208,7**	**226,7**	**246,7**	**267,8**	**281,6**	**287,1**
Dividenden	2,1	2,0	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
Saldo financieringsfunctie	0,1	0,0	-0,0	-1,0	-1,8	-2,1	-3,1
Overige algemene opbrengsten	0,2						
Totale dekkingsmiddelen	**202,6**	**210,7**	**228,2**	**247,2**	**267,6**	**281,0**	**285,6**

4.6.2 Heffing vennootschapsbelasting

De plicht om vennootschapsbelasting te betalen (vpb-plicht) geldt sinds 1 januari 2016 ook voor overheidsondernemingen. Dat betekent dat waterschappen ook vennootschapsbelasting moeten betalen over de winst van bepaalde activiteiten. Bijvoorbeeld gladheidsbestrijding, levering effluent en levering zoetwater. De kosten voor de vennootschapsbelasting bedragen in totaal circa € 20.000 en zijn verdeeld over de programma's waar de bijbehorende opbrengsten betrekking op hebben.

4.6.3 Onvoorzien

Elk waterschap is verplicht een bedrag voor onvoorziene uitgaven op te nemen in de begroting. In het bepalen van de hoogte van deze bedragen is een waterschap vrij. Het bedrag (€ 0,25 miljoen) is voor het waterschap als geheel begroot onder de algemene dekkingsmiddelen.
De onderstaande tabel laat de verdeling zien van dit bedrag over de heffingen.

Onvoorzien *(bedragen x € 1 mln.)*	**Realisatie 2023**	**Begroot 2024**	**Begroot 2025**	**Begroot 2026**	**Begroot 2027**	**Begroot 2028**	**Begroot 2029**
Watersysteemheffing	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Wegenheffing	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Zuiveringsheffing	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal Onvoorzien	**0,0**	**0,3**	**0,3**	**0,3**	**0,3**	**0,3**	**0,3**

5 Waterschapsbelastingen

Enkele voorbeelden:

Gezin met huurwoning,
binnendijks

€ 414

Gezin met koopwoning,
WOZ-Waarde € 370.000 binnendijks

€ 557

Gezin met koopwoning,
WOZ-waarde € 370.000 buitendijks

€ 470

Agrarisch bedrijf met opstallen,
meerpersoonshuishouden,
WOZ-waarde € 520.000, 60 hectare
landbouwgrond, binnendijks

€ 7.121

Bedrijf / groothandel,
WOZ-waarde € 2.700.000,
7 vervuilingseenheden binnendijks

€ 1.641

Voor 2025 bedraagt de benodigde netto belastingopbrengst € 226,7 miljoen.

Watersysteemtaak

€ 104,3 miljoen

Zuiveringstaak

€ 105,2 miljoen

Wegentaak

€ 17,2 miljoen

5.1 Grondslagen en kwijtscheldingsbeleid

5.1.1 Verdeling belastingopbrengst naar heffingen

De nodigde belastingopbrengst wordt via vier heffingen in rekening gebracht.

Watersysteemtaak:
Deze taak heeft twee heffingen, namelijk

- Watersysteemheffing: Deze heffing dient ter dekking van de kosten die zijn verbonden aan de zorg voor het watersysteem, de waterkeringszorg en het aandeel passief waterkwaliteitsbeheer. De watersysteemheffing geldt voor de belangen categorieën gebouwd, ongebouwd, ingezetenen en natuur.
- Verontreinigingsheffing: Deze heffing dient ter dekking van de kosten van directe lozingen op oppervlaktewater in beheer bij WSHD. Het tarief van de verontreinigingsheffing is een afgeleid tarief en bedraagt 100% van de zuiveringsheffing. De opbrengst van de verontreinigingsheffing komt ten gunste van de watersysteemtaak.

Zuiveringstaak:
De kosten die zijn verbonden aan het zuiveren van afvalwater worden met behulp van de zuiveringsheffing opgebracht door bedrijven en huishoudens die afvalwater lozen.

Wegentaak:
De kosten die zijn verbonden aan het beheer van de wegen worden gedekt door de wegenheffing. De wegenheffing geldt voor de categorieën gebouwd en ingezetenen.

5.1.2 Kostentoerekening (doorbelasting indirecte kosten)

WSHD kent drie taken: het watersysteembeheer, het zuiveringsbeheer en het wegenbeheer. Alle lasten moeten worden toegerekend naar deze taken om de belastingtarieven per taak te kunnen bepalen. De lasten worden zoveel mogelijk direct aan de programma's Waterveiligheid, Voldoende en Schoon Water, Waterketen en Wegen toegerekend. Voor de lasten van een aantal onderdelen en activiteiten inclusief daarbij behorende middelen, is directe toerekening niet mogelijk omdat deze ten dienste staan van verschillende programma's. Dit betreft de volgende onderdelen en activiteiten: algemeen en dagelijks bestuur, externe communicatie, vergunningverlening en handhaving, calamiteitenorganisatie en bedrijfsvoering en ondersteuning. Deze activiteiten en bijbehorende lasten worden verzameld in het programma Bestuur en Organisatie. De kosten van dit programma vormen de zogenoemde indirecte lasten. Met verdeelsleutels worden deze lasten toegerekend naar de directe programma's.

De kosten van het onderdeel Bedrijfsvoering en ondersteuning worden verdeeld op basis van aantal fte's dat direct is toe te rekenen aan de programma's. De resterende kosten van de programma's Bestuur en Organisatie en Algemene dekkingsmiddelen worden verdeeld op basis van de verhouding van het vierjaarlijks gemiddelde van de directe kosten per taak ten opzichte van het totaal.

Voor 2025 betekent dit dat de procentuele verdeling van de indirecte kosten 44-44-12 is (2024: 45-43-12) voor de heffingen in de hiernaast opgenomen tabel. Voor de producten Regulering en Calamiteitenorganisatie geldt een afwijkend percentage, op grond van de specifieke tijdsbesteding. Dit leidt tot onderstaande verdeling:

Programma	Beleidsproduct	Water-systeem	Zuiveren	Wegen
Waterveiligheid		100%		
Voldoende en Schoon Water		100%		
Waterketen			100%	
Wegen				100%
Bestuur en Organisatie	Bestuur	44%	44%	12%
	Externe communicatie	44%	44%	12%
	Regulering	90%	10%	
	Calamiteitenorganisatie	70%	20%	10%
	Bedrijfsvoering en ondersteuning	44%	44%	12%
Algemene dekkingsmiddelen	Algemene lasten en baten	44%	44%	12%
	Onvoorzien	44%	44%	12%
	Belastingen			
	Exploitatiesaldo			

Elk jaar worden bij de nieuwe begroting de berekende percentages getoetst. De toetsing van de berekende percentages over 2025 laat zien dat de verhoudingen beperkt wijzigen ten opzichte van 2024.

5.1.3 Kwijtschelding en oninbaar

Het in de tabel belastingeenheden (5.1.4.1) opgenomen aantal huishoudens en vervuilingseenheden is vóór aftrek van kwijtschelding en oninbaar.

Gebaseerd op de bestuurlijk vastgestelde kwijtscheldingsnorm van 100% van de bijstandsnorm komen circa 30.800 huishoudens in aanmerking voor kwijtschelding van het ingezetenenaandeel voor de watersysteemheffing en circa 26.500 huishoudens voor de wegenheffing. Voor de zuiveringsheffing komen circa 63.500 vervuilingseenheden voor kwijtschelding in aanmerking.

De verwachte kwijtschelding is op grond van de ervaringen van de laatste jaren bijgesteld. Voor 2025 wordt uitgegaan van 8,0% kwijtschelding bij de Watersysteemheffing en Wegenheffing (2024: 8,0%). Voor de Zuiveringsheffing hanteren we een kwijtscheldingspercentage van 7,0% (2024: 7,25%). Kwijtschelding geldt voor alle heffingen voor alleen de ingezetenen. Dit geldt niet voor de categorieën gebouwd, ongebouwd en natuur.

De kosten voor kwijtschelding en oninbaar worden in mindering gebracht op de bruto belastingopbrengsten. De kosten voor oninbaar stijgen van € 1,6 miljoen in 2024 naar € 1,7 miljoen in 2025. Oninbaar is een percentage (0,75%) van de belastingopbrengst. De belastingopbrengst 2025 is gestegen ten opzichte van 2024, daarmee is oninbaar ook gestegen. In onderstaande tabel is een specificatie gegeven van de totale bruto-belastingopbrengst en de totale kwijtschelding en oninbaarheid.

Specificatie belastingopbrengst *(bedragen x € 1 mln.)*	**Realisatie 2023**	**Begroot 2024**	**Begroot 2025**
Bruto-belastingopbrengst	209,0	219,6	238,5
-/- kwijtschelding	8,3	9,4	10,2
-/- oninbaar	0,6	1,6	1,7
Netto-belastingopbrengst	**200,2**	**208,7**	**226,7**

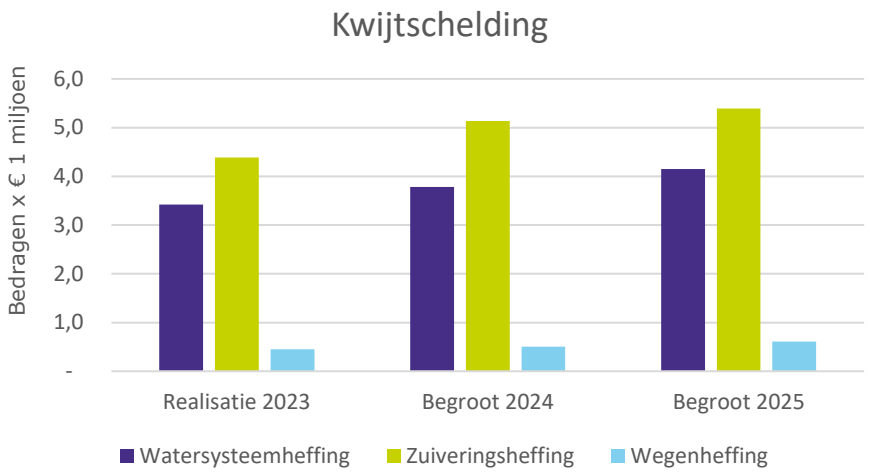

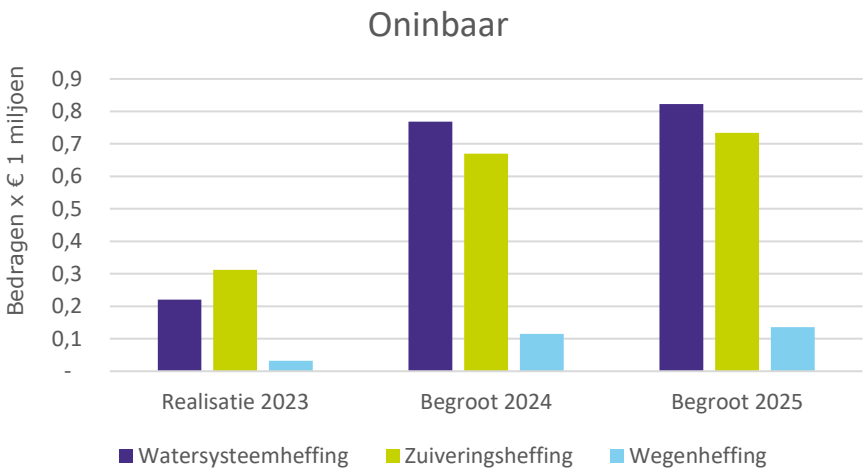

5.1.4 Heffingsgrondslag

De belastingtarieven zijn mede gebaseerd op ramingen van het belastingkantoor SVHW. De hoogte van de belastingen wordt bepaald op grond van de benodigde belasting per heffing, en een aantal parameters zoals hieronder opgenomen in de tabel. Een belangrijke parameter voor de Watersysteemheffing en de Wegeheffing is de WOZ. Voor de begroting 2025 (waarde peildatum 1-1-2024) wordt een stijging van ongeveer 2,3% voorzien ten opzichte van de begroting 2024 (waarde peildatum 1-1-2023).

Voor de Zuiveringsheffing is de ontwikkeling van het aantal vervuilingseenheden (VE) relevant. In 2025 gaat HVC op de locatie in Dordrecht het afvalwater voorzuiveren. Dit leidt in 2025 en verder tot een daling van 10.500 vervuilingseenheden voor WSHD. Voor 2026 en verder betekent dit een daling van 21.000 vervuilingseenheden per jaar. Verder is sprake van de ontwikkeling van het aantal vervuilingseenheden op grond van demografische ontwikkelingen. Een deel van het afvalwater dat gezuiverd wordt op Dokhaven, betreft grensoverschrijdend afvalwater van het Hoogheemraadschap Delfland en het Hoogheemraadschap Schieland en Krimpenerwaard. In 2024 was geen splitsing tussen de eenheden van huishoudens en bedrijven bekend. Over 2025 en verder is dit wel het geval. Dit leidt tot een verschuiving van de categorie bedrijven naar huishoudens. Deze verschuiving heeft overigens geen invloed (gehad) op de hoogte van het zuiveringstarief.

5.1.4.1 Belastingeenheden

Categorie/Belastingsoort	Eenheid	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Watersysteemheffing							
Ingezetenen	Huishouden	382.300	385.400	385.400	385.400	385.400	385.400
Gebouwd binnendijks	WOZ-waarde (x € 1 mln)	141.280	145.680	155.150	162.910	162.910	162.910
Gebouwd buitendijks	WOZ-waarde (x € 1 mln)	36.200	36.980	37.380	37.780	37.780	37.780
Ongebouwd - overig – binnendijks	Hectare	58.000	58.000	58.000	58.000	58.000	58.000
Ongebouwd - overig – buitendijks	Hectare	5.400	5.400	5.400	5.400	5.400	5.400
Ongebouwd - wegen – binnendijks	Hectare	4.900	4.900	4.900	4.900	4.900	4.900
Ongebouwd - wegen – buitendijks	Hectare	800	800	800	800	800	800
Natuur	Hectare	13.100	13.500	13.500	13.500	13.500	13.500
Wegenheffing							
Ingezetenen	Huishouden	328.900	331.200	331.200	331.200	331.200	331.200
Gebouwd	WOZ-waarde (x € 1 mln)	130.810	141.980	151.210	158.770	158.770	158.770
Ongebouwd	Hectare	-	-	-	-	-	-
Natuur	Hectare	-	-	-	-	-	-
Zuiveringsheffing	Vervuilingseenheid	1.348.000	1.352.286	1.338.427	1.340.569	1.342.460	1.344.252
	Bedrijven	340.000	286.771	276.018	277.140	278.199	279.234
	Huishoudens	1.008.000	1.065.515	1.062.409	1.063.429	1.064.261	1.065.018
Verontreinigingsheffing	Vervuilingseenheid	4.400	4.400	4.400	4.400	4.400	4.400
	Bedrijven	2.300	2.300	2.300	2.300	2.300	2.300
	Huishoudens	2.100	2.100	2.100	2.100	2.100	2.100

5.2 Geraamde belastingopbrengsten

De totale netto belastingopbrengst is door middel van kostentoerekening als volgt toebedeeld aan de heffingen:

Belastingopbrengst *(bedragen x € 1 mln.)*	**Begroot 2024**	**Begroot 2025**	**Begroot 2026**	**Begroot 2027**	**Begroot 2028**	**Begroot 2029**
Watersysteemheffing	97,0	103,9	111,7	122,6	129,1	126,8
Wegenheffing	14,5	17,2	18,9	20,9	22,2	23,2
Zuiveringsheffing	96,8	105,2	115,6	123,9	129,9	136,6
Verontreinigingsheffing	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5
Netto-belastingopbrengst	**208,7**	**226,7**	**246,7**	**267,8**	**281,6**	**287,1**
Inzet tariefsegalisatiereserve	-6,1	-6,5	-2,1			

Omdat sprake is van inzet van tariefegalisatiereserves, is geen sprake van een 100% kostendekkend belastingtarief.

5.2.1 Watersysteemheffing

Watersysteemheffing *(bedragen x € 1 mln.)*	**Realisatie 2023**	**Begroot 2024**	**Begroot 2025**
Toegerekende kosten (netto kosten)	91,9	103,5	111,0
Onvoorzien	0,0	0,1	0,1
Kwijtschelding	3,4	3,8	4,1
Oninbaar	0,2	0,8	0,8
Dividenden	1,0	0,9	0,7
Overige algemene opbrengsten	0,1	-	-
Verwachte opbrengst uit belastingheffing	**96,6**	**109,1**	**116,8**
Toevoegingen reserves	3,4	0,2	0,0
Onttrekkingen aan reserves	-9,5	-8,6	-7,6
Benodigd bruto belastingopbrengst	**90,6**	**100,7**	**109,2**
(begrotings-)resultaat	-5,8	-1,2	-
Bruto belastingopbrengst	**96,4**	**101,9**	**109,2**

Door een fout van SVHW in de ramingen van de WOZ-waarden voor de begroting 2024 zijn de tarieven van de watersysteemheffing en wegenheffing voor gebouwde onroerende zaken voor belastingjaar 2024 te hoog vastgesteld. Dit heeft geresulteerd in een niet beoogde meeropbrengst van afgerond € 2,4 miljoen voor de watersysteemheffing en € 0,5 miljoen voor de wegenheffing.

In de VV van oktober 2024 is het besluit genomen de teveel geinde belasting 2024, middels het instellen van categorale reserves voor de categorieën gebouwd watersysteemheffing en gebouwd wegenheffing, terug te laten vloeien naar de categorie waar deze is ontstaan. In de bovenstaande bedragen is dit besluit verwerkt.

Watersysteemheffing

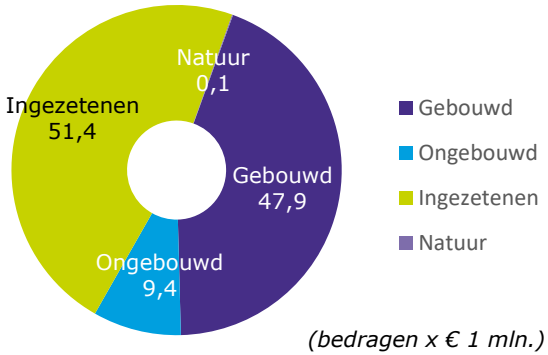

(bedragen x € 1 mln.)

Verontreinigingsheffing

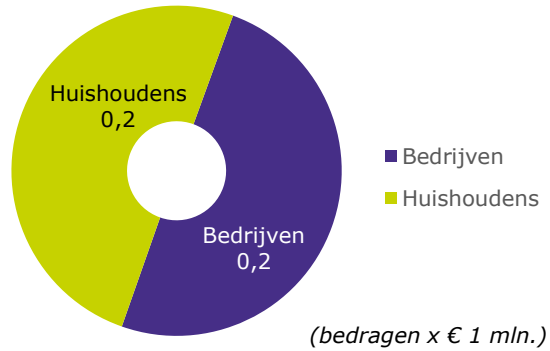

(bedragen x € 1 mln.)

5.2.2 Zuiveringsheffing

Zuiveringsheffing *(bedragen x € 1 mln.)*	**Realisatie 2023**	**Begroot 2024**	**Begroot 2025**
Toegerekende kosten (netto kosten)	90,2	100,8	105,4
Onvoorzien	0,0	0,1	0,1
Kwijtschelding	4,4	5,1	5,4
Oninbaar	0,3	0,7	0,7
Dividenden	0,8	0,9	0,7
Overige algemene opbrengsten	0,1	-	-
Verwachte opbrengst uit belastingheffing	**95,8**	**107,5**	**112,4**
Toevoegingen reserves	2,0	2,0	-
Onttrekkingen aan reserves	-4,4	-6,6	-1,0
Benodigd bruto belastingopbrengst	**93,4**	**102,9**	**111,4**
(begrotings-)resultaat	-4,2	0,3	-
Bruto belastingopbrengst	**97,6**	**102,6**	**111,4**

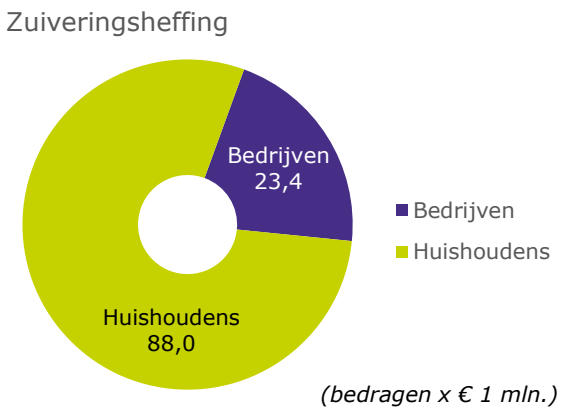

5.2.3 Wegenheffing

Wegenheffing *(bedragen x € 1 mln.)*	**Realisatie 2023**	**Begroot 2024**	**Begroot 2025**
Toegerekende kosten (netto kosten)	14,8	15,7	18,9
Onvoorzien	0,0	0,0	0,0
Kwijtschelding	0,5	0,5	0,6
Oninbaar	0,0	0,1	0,1
Dividenden	0,2	0,2	0,2
Overige algemene opbrengsten	0,0	-	-
Verwachte opbrengst uit belastingheffing	**15,6**	**16,6**	**19,8**
Toevoegingen reserves	0,1	0,0	0,0
Onttrekkingen aan reserves	-1,8	-2,1	-1,9
Benodigd bruto belastingopbrengst	**13,9**	**14,6**	**17,9**
(begrotings-)resultaat	-1,2	-0,6	-
Bruto belastingopbrengst	**15,0**	**15,1**	**17,9**

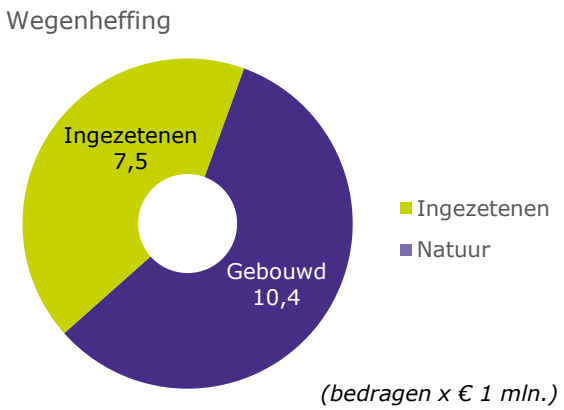

Door een fout van SVHW in de ramingen van de WOZ-waarden voor de begroting 2024 zijn de tarieven van de watersysteemheffing en wegenheffing voor gebouwde onroerende zaken voor belastingjaar 2024 te hoog vastgesteld. Dit heeft geresulteerd in een niet beoogde meeropbrengst van afgerond € 2,4 miljoenmiljoen. voor de watersysteemheffing en € 0,5miljoen voor de wegenheffing. In de VV van oktober 2024 is het besluit genomen de teveel geinde belasting 2024, middels het instellen van categorale reserves voor de categorieën gebouwd watersysteemheffing en gebouwd wegenheffing, terug te laten vloeien naar de categorie waar deze is ontstaan. In de bovenstaande bedragen is dit besluit verwerkt.

5.3 Belastingtarieven

Categorie / belastingsoort	eenheid	TARIEVEN 2024				TARIEVEN 2025				stijgings-percentage
		Water	Wegen	Zuiveren	totaal	Water	Wegen	Zuiveren	totaal	
Ingezetenen	Huishouden	€ 123,31	€ 19,04		€ 142,35	€ 134,13	€ 23,04		€ 157,17	**10,4%**
Gebouwd binnendijks	% WOZ-waarde	0,0324%	0,0069%		0,0393%	0,0312%	0,0074%		0,0386%	**-1,9%**
Gebouwd buitendijks	% WOZ-waarde	0,0081%	0,0069%		0,0150%	0,0078%	0,0074%		0,0152%	**1,1%**
Ongebouwd - overig - binnendijks	Hectare	€ 99,00	€ 0,00		€ 99,00	€ 108,44	€ 0,00		€ 108,44	**9,5%**
Ongebouwd - overig - buitendijks	Hectare	€ 24,75	€ 0,00		€ 24,75	€ 27,11	€ 0,00		€ 27,11	**9,5%**
Ongebouwd - wegen - binnendijks	Hectare	€ 495,00	€ 0,00		€ 495,00	€ 542,20	€ 0,00		€ 542,20	**9,5%**
Ongebouwd - wegen - buitendijks	Hectare	€ 420,75	€ 0,00		€ 420,75	€ 460,87	€ 0,00		€ 460,87	**9,5%**
Natuur	Hectare	€ 6,68	€ 0,00		€ 6,68	€ 6,98	€ 0,00		€ 6,98	**4,5%**
Zuiveringsheffing	Vervuilingseenheid			€ 78,59	€ 78,59			€ 85,57	€ 85,57	**8,9%**
Verontreinigingsheffing	Vervuilingseenheid			€ 78,59	€ 78,59			€ 85,57	€ 85,57	**8,9%**

De tarieven van 2024 en 2025 vertonen verschillen. Dit wordt veroorzaakt door:

- De ontwikkeling van de kosten per heffing. Dit heeft een verhogend effect op het tarief.
- De stijging van de WOZ-waarden, gemiddeld + 3,3% voor woningen, en 0,9% voor niet-woningen. Dit heeft een dalend effect op het tarief.
- Bijstelling van het percentage kwijtschelding van de zuiveringsheffing. Dit heeft een dalend effect op het tarief.
- Inzet van de in 2024 ingestelde egalisatiereserves voor de categorie “gebouwd” (zie paragraaf 5.2.1. en 5.2.3) leidt tot een daling van het tarief bij deze categorie.

De tarieven zoals hierboven in de tabel opgenomen betreffen een combinatie van bovenstaande factoren.

5.4 Ontwikkeling belastingdruk 2025: een aantal profielen

Profiel	Binnendijks		Buitendijks		verschil binnendijks tov 2024	verschil buitendijks tov 2024
	2024	2025	2024	2025		
Huishoudens						
Huurwoning, éénpersoonshuishouden	€ 221	€ 243	€ 221	€ 243	9,9%	9,9%
Huurwoning, meerpersoonshuishouden	€ 378	€ 414	€ 378	€ 414	9,5%	9,5%
Koopwoning, éénpersoonshuishouden, Woz-waarde € 370.000	€ 366	€ 385	€ 277	€ 299	5,3%	7,9%
Koopwoning, meerpersoonshuishouden, Woz-waarde € 370.000	€ 524	€ 557	€ 434	€ 470	6,2%	8,3%
Agrarische ondernemingen						
Agrarisch bedrijf met opstallen, meerpersoonshuishouden, Woz-waarde € 520.000 en 60 hectare ongebouwd	€ 6.523	€ 7.121	€ 1.941	€ 2.119	9,2%	9,2%
Natuurterreinen						
Natuurterrein van 1.000 hectare	€ 6.681	€ 6.982	€ 6.681	€ 6.982	4,5%	4,5%
Handel en industrie						
Groothandel met Woz-waarde € 2.700.000 en 7 vervuilingseenheden	€ 1.612	€ 1.641	€ 956	€ 1.009	1,8%	5,5%
Voedingsmiddelenproducent met WOZ-waarde van € 13.500.000 en 300 vervuilingseenheden	€ 28.887	€ 30.879	€ 25.607	€ 27.720	6,9%	8,3%

Bovenstaande profielen zijn op grond van landelijke afspraken binnen de Unie van Waterschappen opgenomen en wijken af van profielen in voorgaande begrotingen. Onder meer de WOZ-waarden zijn geactualiseerd naar het huidige prijspeil.

Het landelijke gemiddelde van de lastendruk een meerpersoonshuishouden, met een koopwoning met een WOZ-waarde van € 370.000 over 2024 bedroeg € 448.

6 Paragrafen

6.1 Uiteenzetting van de financiële positie

Op grond van de verslaggevingsvoorschriften bevat deze paragraaf de volgende onderwerpen:
- Financiering
- Weerstandsvermogen en risicobeheersing
- Reserves
- Voorzieningen
- Kengetallen

Deze onderwerpen hebben betrekking op de financiële positie van het waterschap. In 2025 wordt het stuk 'Gezond financieel beleid' vastgesteld waarmee beoogd wordt dat WSHD ook op langere termijn een solide financiële positie houdt.

6.1.1 Financiering

De kaders voor het treasurybeleid zijn vastgelegd in de wet Financiering decentrale overheden (Wet Fido), de Verordening Beleids- en Verantwoordingsfunctie, het Waterschapsbesluit en het treasurystatuut.

6.1.1.1 Risicobeheer

Kasgeldlimiet
In de wet Fido is vastgelegd dat de hoogte van de kortlopende financiering wordt beperkt door middel van de vastgestelde kasgeldlimiet. Voor waterschappen is die limiet bepaald op 23% van het begrotingstotaal op 1 januari van het betreffende jaar. Voor 2025 bedraagt het begrotingstotaal € 265,0 miljoen waarmee de kasgeldlimiet uitkomt op € 61,0 miljoen.

Rentegevoeligheid
Er is geen risico op renteschommelingen op bestaande leningen, de rente en de looptijd van deze leningen zijn vastgezet bij het afsluiten. Risico is er alleen bij nieuw af te sluiten leningen en bij herfinanciering van leningen.

Renterisiconorm

De renterisico's op de vaste schuld worden ingekaderd door toepassing van de renterisiconorm. De renterisiconorm is erop gericht renterisico's te beperken door spreiding in de looptijden van langlopende geldleningen. De renterisiconorm houdt in dat het bedrag aan aflossingen en het lening bedrag dat in aanmerking komt voor renteherziening in enig jaar de vastgestelde renterisiconorm niet mag overschrijden. De renterisiconorm is wettelijk vastgesteld op 30% van het begrotingstotaal per 1 januari van het begrotingsjaar. De renterisiconorm is € 79,5 miljoen (30% van € 265,0 miljoen). In 2025 bedraagt het af te lossen bedrag voor WSHD € 22,4 miljoen. Hiermee blijft WSHD ruim onder de renterisiconorm.

Berekening renterisiconorm *(bedragen x € 1 mln.)*	**Begroot 2025**	**Begroot 2026**	**Begroot 2027**	**Begroot 2028**	**Begroot 2029**
Begrotingstotaal	265,0	282,4	297,6	319,7	319,0
Percentage regeling	30%	30%	30%	30%	30%
Beschikbare renterisiconorm	79,5	84,7	89,3	95,9	95,7
Renteherzieningen	-	-	-	-	-
Aflossingen	22,4	26,3	31,5	39,9	45,2
Benodigde renterisiconorm	22,4	26,3	31,5	39,9	45,2
Ruimte onder renterisiconorm	**57,1**	**58,4**	**57,8**	**56,0**	**50,5**

6.1.1.2 Financiële risico's

Bij het beheer van de liquide middelen spelen renterisico, kredietrisico, liquiditeitsrisico, koersrisico en valutarisico een rol. Voor het waterschap zijn de twee laatstgenoemde risico's niet aan de orde omdat WSHD geen via een beurs verhandelbare aandelen heeft en alleen met eigen valuta werkt.

Het renterisicobeheer is het beheersen van risico's die voortvloeien uit de mogelijkheid dat in de toekomst de rentelasten van vreemd vermogen hoger, respectievelijk dat de renteopbrengsten van activa lager zijn dan een gewenst niveau. Zolang de rente op korte financieringsmiddelen lager is dan de rente op lange financieringsmiddelen wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van korte middelen. De berekende grens van de kasgeldlimiet wordt hierbij als maximum aangehouden, tenzij er redenen zijn om hiervan tijdelijk af te wijken, bijvoorbeeld het verlaat opleggen van de omslagheffingen. Het aantrekken van kasgeldleningen kan een instrument zijn om binnen het maximum van de kasgeldlimiet te blijven.

Het kredietrisicobeheer (of debiteurenrisico) is het beheersen van risico's die voortvloeien uit de mogelijkheid op een waardedaling van de vorderingspositie als gevolg van het niet (tijdig) kunnen nakomen van de verplichtingen door de tegenpartij. Dit risico wordt zoveel mogelijk beperkt door het voeren van een sociaal invorderingsbeleid langs heldere procedures. Mocht incasso uiteindelijk niet mogelijk blijken te zijn dan volgt uiteindelijke inschakeling van deurwaarders. Waterschap Hollandse Delta heeft deze taak ondergebracht bij het SVHW.

Het liquiditeitenrisicobeheer is het beheersen van risico's van mogelijke wijzigingen in de liquiditeitenplanning en meerjareninvesteringsplanning waardoor de financieringskosten hoger kunnen uitvallen. De beheersing van dit risico is afhankelijk van de hardheid van de cijfers die in de meerjarenbegroting zijn opgenomen.

6.1.1.3 Kasbeheer

Kort geld wordt aangetrokken in de vorm van een rekening-courant krediet, kasgeld- en call-geldleningen bij de huisbankier De Nederlandse Waterschapsbank N.V (NWB) of andere geldverstrekkers die voldoende kredietwaardig zijn. Voor 2025 bedraagt de maximaal aan te vragen kredietlimiet € 61,0 miljoen. Dit is gelijk aan de maximaal toegestane kasgeldlimiet.

Berekening kasgeldlimiet *(bedragen x € 1 mln.)*	**Kwartaal 1**	**Kwartaal 2**	**Kwartaal 3**	**Kwartaal 4**
Begrotingstotaal	265,0			
Percentage regeling	23%			
Kasgeldlimiet	**61,0**			
Gemiddelde vlottende schuld	118,0	170,3	97,1	69,3
Gemiddelde vlottende middelen	36,6	171,1	125,2	60,7
Netto vlottende schuld	81,3	-0,8	-28,2	8,6
Kasgeldlimiet	61,0	61,0	61,0	61,0
Ruimte onder kasgeldlimiet	**-20,4**	**61,8**	**89,1**	**52,3**

6.1.1.4 Waterschapsfinanciering

Leningenportefeuille

De omvang van de leningenportefeuille wordt per 1 januari 2025 geraamd op € 291,0 miljoen (1 januari 2024 € 281,6 miljoen) en de reguliere aflossing op € 22,4 miljoen (2024 € 20,7 miljoen). Er vinden in 2025 geen extra aflossingen plaats omdat daarvoor contractueel geen mogelijkheden bestaan.

Het Waterschapsbesluit schrijft voor dat de rentekosten moeten worden toegerekend aan de beleidsproducten. Deze toerekening vindt plaats via de renteomslag. Het renteomslagpercentage (rekenrente) wordt bepaald door de begrote rentekosten te delen door de verwachte boekwaarde van de vaste activa per 1 januari. Het renteomslagpercentage wordt 2,52%. In de Programmabegroting 2024 was de renteomslag 2,35%.

Liquiditeitsprognose

De verwachting is dat in 2025 een nieuwe vaste geldlening moet worden afgesloten voor € 58,8 miljoen.
Daarnaast zal er in oktober 2025 een lening van 20 miljoen gestort worden door de Bank Nederlandse gemeenten. Dit is de 4e storting van de lening van 200 miljoen die in 2022 is aangetrokken. Daarmee is de prognose dat er in 2025 voor € 78,8 miljoen aan aangegane leningen nodig is.

Rente langlopende leningen en aflossingen

De verwachting ten tijde van het opstellen van de begroting is dat de rente voor langlopende leningen in 2025 3,25 % (2024 3,75%) zal zijn, en vanaf 2026 3,25%. Medio 2024 bedroeg de rente 2,79% uitgaande van 10 jaar lineair (medio 2023 – 3,24% uitgaande van 10 jaar lineair).

De totaal begrote rentelast 2025 bedraagt € 9,8 miljoen.

Omschrijving *(bedragen x € 1 mln.)*	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**
Rente kortlopende schuld	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4
Rente langlopende schuld	6,3	9,1	13,2	17,2	19,8
Rente agio	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
Totaal rente	**9,8**	**12,6**	**16,7**	**20,7**	**23,3**

Omschrijving *(bedragen x € 1 mln.)*	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**
Aflossingen	22,4	26,3	31,5	39,9	45,2
Totaal aflossingen	**22,4**	**26,3**	**31,5**	**39,9**	**45,2**

Renteschema

	Omschrijving *Bedragen x € 1 mln.*				
a1	De externe rentelasten over lange financiering		6,3		
	Agio		1,2		
a2	De externe rentelasten over korte financiering		2,4		
					9,8
b	Externe rentebaten			-/-	-
	Saldo rentelasten en rentebaten				9,8
c1	De rente die aan de grondexploitatie **moet** worden doorberekend	-/-	-		
c2	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld **moet** worden toegerekend	-/-	-		
c3	De rentebaat van door verstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (=projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld **moet** worden toegerekend	+	-		
				-/-	-
	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente				9,8
d1	Rente over eigen vermogen			+	-
d2	Rente over voorzieningen			+	-
	Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente				*9,8*
e	De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)			-/-	9,8
f	**Renteresultaat op het taakveld Treasury**				**0,0**

6.1.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het weerstandsvermogen is een maatstaf voor de mate waarin een waterschap in staat is om de nadelige gevolgen van risico's op te vangen. Waterschappen zijn wettelijk verplicht om de risico's die ze lopen in kaart te brengen en beleid te ontwikkelen om deze risico's af te dekken. Een deel van de risico's wordt afgedekt door afgesloten verzekeringen of gevormde voorzieningen. Op basis van een inventarisatie zijn per programma de mogelijke risico's benoemd. Waar mogelijk zijn deze risico's financieel onderbouwd en is de kans op optreden aangegeven. In bijlage 8.1 is een gedetailleerd overzicht van de risico's per programma opgenomen, evenals de ingeschatte kans van voordoen en het ingeschatte financieel gevolg per risico.

Beschikbare weerstandscapaciteit
De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit het geheel aan middelen dat beschikbaar is om de risico's financieel af te dekken. Het gaat hier om de algemene reserves voor Waterveiligheid, Water, Waterketen en Wegen.

Om na te gaan of de beschikbare weerstandscapaciteit voldoende is om de risico's te kunnen dekken, wordt gebruik gemaakt van de ratio weerstandsvermogen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}}$$

Hieronder wordt cijfermatig inzichtelijk gemaakt wat het totaal is aan ingeschatte risico's per programma (inclusief het deel van de algemene risico's wat aan dat betreffende programma wordt toegerekend). Op basis van deze totalen en het beleid 'Risicomanagement en weerstandsvermogen 2018' (vastgesteld in de VV van november 2018), waarin is bepaald dat 85% van het totale reëel financieel gevolg wordt meegenomen, wat de benodigde weerstandscapaciteit is.

(Bedragen x € 1 mln.)	**Totaal ingeschatte risico's (in €)**	**Benodigde weerstands-capaciteit (85%) (in €)**
Waterveiligheid	0,966	0,821
Water	0,501	0,426
Waterketen	3,162	2,688
Wegen	0,441	0,375
Totaal	**5,070**	**4,310**

De totaal ingeschatte risico's per programma bevat algemene risico's (risico's die vallen onder algemene beleidstaken, algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering en ondersteuning inclusief de niet in te schatten risico's waarvoor een bedrag is opgenomen ter hoogte van € 500.000) die toegerekend zijn naar de programma's op basis van de procentuele verdeling genoemd in paragraaf 5.1.2.

Bij het beoordelen van het weerstandsvermogen wordt gebruik gemaakt van onderstaande tabel:

Waarderingscijfer	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	2,0 < x	Uitstekend
B	1,4 < x < 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 < x < 1,4	Voldoende
D	0,8 < x < 1,0	Matig
E	0,6 < x < 0,8	Onvoldoende
F	x < 0,6	Ruim onvoldoende

In het beleid 'Risicomanagement en weerstandsvermogen 2018' heeft de VV het besluit genomen dat gestreefd wordt naar een weerstandsratio per programma van minimaal 1,7 (= middenklasse ruim voldoende). De VV heeft de weerstandsratio bij de programmabegroting 2019 verlaagd naar 1,2 (= middenklasse voldoende).

De totale omvang van de (geprognosticeerde) beschikbare weerstandscapaciteit (algemene reserve) per programma is in onderstaande tabel per 31 december 2025 weergegeven. Voor programma's Waterveiligheid en Wegen is de beschikbare ruimte per 31 december 2025 nihil.

(Bedragen x € 1 mln.)	Stand reserve per 31 december 2025 (in €)	Streefwaarde ratio (ondergrens klasse C)	Huidige ratio weerstandsvermogen	Werkelijke ratio	Beschikbare ruimte reserve (t.o.v. ondergrens klasse C) (in €)
Waterveiligheid	0,985	1,2	C	1,2	-
Water	0,652	1,2	B	1,5	0,141
Waterketen	4,306	1,2	C	1,6	1,081
Wegen	0,450	1,2	C	1,2	-
Totaal	**6,393**				**1,221**

6.1.3 Reserves

Reserves (per 31-12) *(bedragen x €1 mln.)*	Begroot 2024	Storting	Onttrek-king	Begroot 2025	Begroot 2026	Begroot 2027	Begroot 2028	Begroot 2029
Algemene reserves	6,3	0,1		6,4	6,4	6,4	6,4	6,4
Bestemmingsreserves	28,1		-4,0	24,1	20,2	18,4	16,9	15,7
Egalisatiereserves	32,5		-6,5	26,0	23,9	23,9	23,9	23,9
Totaal reserves	**66,9**	0,1	**-10,5**	**56,4**	**50,5**	**48,7**	**47,1**	**45,9**

6.1.3.1 Algemene reserves

Reserves (per 31-12) *(bedragen x €1 mln.)*	Begroot 2024	Storting	Onttrek-king	Begroot 2025	Begroot 2026	Begroot 2027	Begroot 2028	Begroot 2029
R811001 Algemene reserve Waterveiligheid	1,0	0,0		1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
R811002 Algemene reserve Water	0,7			0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
R811003 Algemene reserve Waterketen	4,3			4,3	4,3	4,3	4,3	4,3
R811004 Algemene reserve Wegen	0,4	0,0		0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Totaal Algemene reserves	**6,3**	0,1		**6,4**	**6,4**	**6,4**	**6,4**	**6,4**

Een algemene reserve is een reserve waaraan de Verenigde Vergadering geen specifieke bestemming heeft gegeven en die als buffer fungeert om eventuele financiële tegenvallers op te vangen. WSHD kent de volgende algemene reserves: Algemene reserve programma Waterveiligheid, Algemene reserve programma Water, Algemene reserve programma Waterketen en de Algemene reserve programma Wegen.

Algemene reserve programma Waterveiligheid (R811001)
In 2025 wordt € 0,03 miljoen gestort in de algemene reserve. De reserve komt daarmee op het benodigde niveau ter afdekking van de risico’s binnen het programma.

Algemene reserve programma Water (R811002)
In 2025 vinden geen mutaties plaats in de algemene reserve Waterketen.

Algemene reserve programma Waterketen (R811003)
In 2025 vinden geen mutaties plaats in de algemene reserve Waterketen.

Algemene reserve programma Wegen (R811004)
In 2025 wordt € 0,03 miljoen gestort in de algemene reserve. De reserve komt daarmee op het benodigde niveau ter afdekking van de risico’s binnen het programma.

6.1.3.2 Bestemmingsreserves

Reserves (per 31-12) *(bedragen x €1 mln.)*	Begroot 2024	Storting	Onttrek-king	Begroot 2025	Begroot 2026	Begroot 2027	Begroot 2028	Begroot 2029
R813001 BR maatr. gebiedsrendement stikstofverwi	0,5		-0,1	0,4	0,2	0,1	0,1	0,1
R813006 BR Dijkversterkingen	1,6			1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
R813010 Budgetoverhevelingen	0,3		-0,3	-	-	-	-	-
R813014 Bestemmingsres. Baggeren	4,7		-2,1	2,6	0,4	0,3	0,0	0,0
R813015 Best.Res.Grensoverschrijdend afvalwater	0,3			0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
R813019 Best.Res.Persoonsgebonden basisbudget	1,2			1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
R813022 Bestemmingsreserve Afwikkeling CMK	2,8			2,8	2,8	2,8	2,8	2,8
R813023 Bestemmingsreserve Onderhoud CMK	3,7		-0,2	3,5	3,3	3,1	2,9	2,7
R813024 Bestemmingsreserve Digitalisering	0,6			0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
R813025 CMK Monitoring	0,3		-0,0	0,3	0,2	0,2	0,1	0,1
R813026 Bestemmingsreserve Wegen	6,2		-1,0	5,2	4,2	3,2	2,2	1,2
R813028 Best.Res. AC leiding Brielle-Oostvoorne	1,9			1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
R813032 BR personele capaciteit wegen	0,8		-0,3	0,6	0,3	-	-	-
R813034 Best.Res. Belastingopbrengsten	3,2			3,2	3,2	3,2	3,2	3,2
Totaal Bestemmingsreserves	**28,1**		**-4,0**	**24,1**	**20,2**	**18,4**	**16,9**	**15,7**

Bestemmingsreserve Maatregelen gebiedsrendement stikstofverwijdering (R813001)
In 2024 is naar aanleiding van dreigende overschrijding van het gebiedsrendement stikstofverwijdering een reserve gevormd voor de dekking van de kosten voor de maatregelen gebiedsrendement stikstofverwijdering en de kapitaallasten van de eerste drie jaar van de investeringen Vervangen puntbeluchters rwzi Dokhaven en Online meters rwzi Dokhaven.

Bestemmingsreserve Dijkversterkingen (R813006)
In 2023 is conform landelijke afspraken een bestemmingsreserve gevormd vanuit het positieve resultaat op HWBP-projecten van WSHD. Over inzet van de reserve is (landelijk) nog geen besluitvorming. In 2024 is de reserve deels ingezet voor de aanvullende kosten dijkversterkingsproject Verkenning normtraject 20-3 Geervliet-Hekelingen. In 2025 staan geen mutaties gepland.

Bestemmingsreserve Budgetoverhevelingen (R813010)
De bestemmingsreserve budgetoverhevelingen wordt gebruikt bij bedragen die vanuit enig kalenderjaar worden overgeheveld naar een volgend kalenderjaar. In 2025 wordt € 0,3 miljoen aan de reserve onttrokken voor het amoveren gemaal Torensteepolder.

Bestemmingsreserve Baggeren (R813014)
De kosten van baggeren fluctueren jaarlijks. Om de kosten in de begroting stabiel te houden, vindt egalisatie plaats via deze reserve. In 2025 wordt € 2,1 miljoen onttrokken aan de reserve.

Bestemmingsreserve Grensoverschrijdend afvalwater (R813015)
WSHD zuivert op Dokhaven een deel van het afvalwater van het Hoogheemraadschap Schieland en Krimpenerwaard en het Hoogheemraadschap van Delfland. Aan de afrekening van deze afvalstromen is een termijn van drie jaar verbonden. Om de risico die gepaard gaan met deze termijn af te dekken, is deze bestemmingsreserve gevormd. In 2025 staan geen mutaties gepland.

Bestemmingsreserve Persoonsgebonden basisbudget (R813019)
Vanuit de CAO heeft iedere medewerker de mogelijkheid om iedere 5 jaar een bedrag van € 6.000 (voor de medewerkers tot 35 jaar € 12.000) in te zetten voor persoonlijke ontwikkeling en vitaliteit. Deze reserve is gevormd voor het risico dat in enig jaar bovengemiddeld gebruik wordt gemaakt van de regeling. In 2025 staan geen mutaties gepland.

Bestemmingsreserve Afwikkeling CMK (R813022)
Het saldo van deze reserve is gevormd uit het voordelige projectsaldo van het project Compenserende Maatregelen Kier. Aan het resterende saldo van € 2,8 miljoen is door de VV nog geen bestemming gegeven.

Bestemmingsreserve Onderhoud CMK (R813023)
Voor de instandhouding van de waterstaatkundige werken, gerealiseerd in het project Compenserende Maatregelen Kier (CMK), krijgt WSHD van Rijkswaterstaat de onderhoudsgelden voor een periode van 10 jaar vergoed. In de VV van januari 2018 is besloten deze eenmalige bijdrage (€ 4,5 miljoen) toe te voegen aan de bestemmingsreserve Onderhoud Compenserende Maatregelen Kier. Vanuit deze reserve vallen de komende jaren middelen vrij ten gunste van de exploitatie ter dekking van de uit te voeren onderhoudswerkzaamheden. In 2025 is dit € 0,2 miljoen.

Bestemmingsreserve Digitalisering (R813024)
Vanuit deze reserve worden kosten van digitaliseringsprojecten gedekt. In 2025 staan geen mutaties gepland.

Bestemmingsreserve CMK Monitoring (R813025)
Bij Burap 2-2018 heeft de VV ingestemd met het vormen van een bestemmingsreserve CMK Monitoring. Vanuit deze reserve worden de kosten voor de monitoring tot en met 2028 gedekt. In 2025 bedraagt de onttrekking aan deze reserve minder dan € 0,04 miljoen.

Bestemmingsreserve Wegen (R813026)
Vanuit deze reserve vallen de komende jaren middelen vrij ten gunste van de exploitatie ter dekking van de afschrijvingslasten vanuit wegenprojecten. In 2025 is dit € 1,0 miljoen.

Bestemmingsreserve AC leiding Brielle-Oostvoorne (R813028)
Deze bestemmingsreserve is gevormd om (deels) de kosten van de verwijdering van de asbestcementleiding Brielle-Oostvoorne te dekken. Vanwege prioritering zijn de voorbereidende werkzaamheden naar achter geschoven. In 2025 zullen er naar verwachting geen mutaties plaatsvinden.

Bestemmingsreserve Personele capaciteit Wegen (R813032)
Vanuit deze reserve worden personele kosten gedekt voor onder meer de wegentransitie. De komende jaren wordt jaarlijks € 0,25 miljoen onttrokken aan de reserve.

Bestemmingsreserve Belastingopbrengsten (R813034)
In de begroting 2024 en de begroting 2025 zijn de percentages voor kwijtschelding en oninbaar naar beneden bijgesteld (scherper geraamd). Hierdoor bestaat het risico op tegenvallers. Voorgesteld wordt deze reserve is stand te houden ter afdekking van deze risico's en bij de actualisatie van de nota reserves en voorzieningen te beoordelen of de reserve opgeheven kan worden.

6.1.3.3 Egalisatiereserves

Reserves (per 31-12) *(bedragen x €1 mln.)*	**Begroot 2024**	**Storting**	**Onttrek-king**	**Begroot 2025**	**Begroot 2026**	**Begroot 2027**	**Begroot 2028**	**Begroot 2029**
R812001 Reserve Tariefegalisatie Watersysteemhef	12,9		-2,5	10,4	8,9	8,9	8,9	8,9
R812002 Reserve Tariefegalisatie Zuiveringsheff.	13,6		-0,9	12,7	12,3	12,3	12,3	12,3
R812003 Reserve Tariefegalisatie Wegenheffing	3,0		-0,2	2,8	2,6	2,6	2,6	2,6
R812005 ER Watersysteemheffing - gebouwd	2,4		-2,4	-	-	-	-	-
R812006 ER Wegenheffing - gebouwd	0,5		-0,5	-	-	-	-	-
Totaal Egalisatiereserves	**32,5**		**-6,5**	**26,0**	**23,9**	**23,9**	**23,9**	**23,9**

De egalisatiereserves per heffing zijn gevormd vanuit de resultaatbestemming bij jaarstukken van de afgelopen jaren. Inzet van de tariefegalisatiereserves vindt plaats conform besluitvorming van de VV ter egalisatie van de belastingtarieven.

Tariefegalisatiereserve Watersysteemheffing (R812001)
In 2025 wordt € 2,5 miljoen onttrokken aan de reserve, conform de Programmabegroting 2024. Daarnaast wordt € 0,03 miljoen onttrokken voor het aanvullen van de algemene reserve Waterveiligheid.

Tariefegalisatiereserve Zuiveringsheffing (R812002)
In 2025 wordt € 0,9 miljoen onttrokken aan de reserve, conform de Programmabegroting 2024.

Tariefegalisatiereserve Wegenheffing (R812003)
In 2025 wordt € 0,2 miljoen onttrokken aan de reserve, conform de Programmabegroting 2024. Daarnaast wordt € 0,03 miljoen onttrokken voor het aanvullen van de algemene reserve Wegen.

Egalisatiereserve Watersysteemheffing - gebouwd (R812005)
In 2024 is een egalisatiereserve voor de Watersysteemheffing voor de categorie gebouwd ingesteld conform besluit van de VV d.d. 9 oktober 2024. Het volledige saldo van de reserve wordt ingezet in 2025.

Egalisatiereserve Wegenheffing - gebouwd (R812006)
In 2024 is een egalisatiereserve voor de Wegenheffing voor de categorie gebouwd ingesteld conform besluit van de VV d.d. 9 oktober 2024. Het volledige saldo van de reserve wordt ingezet in 2025.

6.1.4 Voorzieningen

Voorzieningen (per 31-12) *(bedragen x €1 mln.)*	**Begroot 2024**	**Vermeer-deringen**	**Interne vermin-deringen**	**Externe vermin-deringen**	**Begroot 2025**	**Begroot 2026**	**Begroot 2027**	**Begroot 2028**	**Begroot 2029**
Arbeidsgerelateerde verplichtingen									
V850001 Voorz.Pens.-,wachtgld,IZR(vm)Pers.&Best.	4,5	0,3		-0,6	4,2	4,0	3,8	3,6	3,5
V850003 Vrz. Arbeidsgerelateerde verplichtingen	6,3	0,3		-0,1	6,5	6,7	6,9	7,2	7,3
V850005 Vrz Regeling Vervroegd Uittreden (RVU)	0,1	0,1		-0,1	0,1	-	-	-	-
Totaal Arbeidsgerelateerde verplichtingen	**10,9**	**0,7**		**-0,8**	**10,8**	**10,7**	**10,7**	**10,8**	**10,8**
Overige voorzieningen									
V850004 Vrz Rioolpersleidingen Oudenhoorn	0,4			-0,4	-	-	-	-	-
Totaal Overige voorzieningen	**0,4**			**-0,4**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Totaal voorzieningen	**11,3**	**0,7**		**-1,2**	**10,8**	**10,7**	**10,7**	**10,8**	**10,8**

Een voorziening wordt gevormd indien er voor het waterschap een verplichting of verantwoordelijkheid bestaat om op een bepaalde manier te handelen of presteren jegens een derde. Indien hier een financiële verplichting aan hangt, kan c.q. is het verplicht hiervoor middelen apart te zetten ter hoogte van het ingeschatte benodigde bedrag (onderdeel van het vreemd vermogen).

Voorziening Pensioen- en wachtgeldverplichtingen (voormalig) personeel en bestuur (V850001)
Deze voorziening is bedoeld voor uitbetaling van salaris en kosten van outplacement van werknemers die niet meer ingezet kunnen worden in de bedrijfsprocessen, evenals de pensioenen en uitkeringen aan voormalige bestuursleden. De administratie voor de berekening en uitbetaling van de wachtgelden en pensioenen wordt verzorgd door een extern bureau. Dit bureau stelt jaarlijks voor alle bekende toekomstige verplichtingen nieuwe actuariële berekeningen op en actualiseert de toekomstige verplichtingen voor de lopende pensioenen en wachtgelden. Op basis van deze berekening en de renteontwikkeling wordt de hoogte van de voorziening bepaald. Voor 2025 is een storting van € 0,3 miljoen begroot en een onttrekking van € 0,6 miljoen. De komende jaren vindt geleidelijke inzet van de voorziening plaats.

Voorziening arbeidsgerelateerde verplichtingen (V850003)
Deze voorziening is gevormd ter dekking van de uit te betalen jubileumuitkeringen en vergoedingen voor leeftijdsontslag waar werknemers recht op hebben. Tevens wordt in deze voorziening de waarde van nog door personeelsleden op te nemen verlofdagen over de afgelopen jaren gekwantificeerd. Conform het Waterschapsbesluit (art. 4.54 en 4.55) moet voor arbeidsgerelateerde verplichtingen een voorziening worden gevormd. Voor 2025 is een storting van € 0,3 miljoen begroot en een onttrekking van € 0,1 miljoen. De werkelijke storting wordt bepaald op basis van het personeelsverloop en de renteontwikkeling.

Voorziening Regeling Vervroegd Uittreden (RVU) (V850005)

In de cao 2024 is geregeld dat werknemers die 41 jaar hebben gewerkt voor een bij het ABP aangesloten werkgever, waarvan de laatste 10 jaar in de sector Waterschappen, per 1 januari 2024 recht hebben op een RVU, mits zij 2 jaar voor hun AOW-gerechtigde leeftijd zitten. De storting voor 2025 is op basis van de verwachte kosten op grond van de huidige interesse voor de regeling bij medewerkers van het waterschap.

Voorziening rioolpersleiding Oudenhoorn (V850004)

In 2023 heeft er een overlegtraject plaatsgevonden over de kostenverdeling voor de verlegging en beheersmaatregelen van twee rioolpersleidingen in de buurt van Oudenhoorn. De werkzaamheden voor de verlegging zullen in 2024 van start gaan en naar verwachting worden deze werkzaamheden in 2025 opgeleverd.

6.1.5 Kengetallen

Op grond van de nieuwe verslaggevingsregels is opname van een aantal indicatoren verplicht. De indicatoren samen geven een beeld van de ontwikkeling van de financiële positie de komende jaren.

6.1.5.1 Weerstandsvermogen

Voor dit onderdeel verwijzen wij naar de toelichting in paragraaf 6.1.2.

6.1.5.2 Netto schuldquote

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van het waterschap ten opzichte van de belastingopbrengst en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie. Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn. Of dat het is geval is valt niet direct af te leiden uit de netto schuldquote zelf, maar hangt af van meerdere factoren, zoals de hoogte van de kapitaallastenquote (6.1.5.4) en de reservepositie

Onderstaande tabel geeft de verhouding weer tussen de netto schuld en de belastingopbrengsten van het waterschap.

Omschrijving *(bedragen x € 1 mln.)*	**Begroot 2024**	**Begroot 2025**	**Begroot 2026**	**Begroot 2027**	**Begroot 2028**	**Begroot 2029**
Vaste schulden	291,0	347,4	454,6	593,6	694,2	746,0
Belastingopbrengst	208,7	226,7	246,7	267,8	281,6	287,1
Netto schuldquote	**139,4%**	**153,3%**	**184,3%**	**221,7%**	**246,5%**	**259,9%**

De komende jaren stijgt de netto schuldquote als gevolg van de investeringsopgave.

6.1.5.3 EMU-saldo

In onderstaande tabel wordt de ontwikkeling van het Europese Monetaire Unie (EMU)-saldo weergegeven. In deze tabel is de vanuit de Unie van Waterschappen geadviseerde individuele referentiewaarde voor het EMU-saldo van WSHD opgenomen.

	Omschrijving *(bedragen x € 1 mln.)*		Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026	Begroot 2027	Begroot 2028	Begroot 2029
1	**Exploitatiesaldo vóór toevoeging/onttrekking aan de reserves**		-13,0	-10,5	-5,9	-1,8	-1,5	-1,2
2	**Invloed investeringen**							
2a	bruto investeringsuitgaven	min	85,9	124,7	178,5	183,5	111,4	95,8
2b	investeringsbijdragen van derden	plus	15,4	24,9	15,1	4,5	9,0	10,8
2c	verkoop mva en iva	plus						
2d	afschrijvingen	plus	26,9	32,1	33,7	37,3	38,4	41,1
3	**Invloed van voorzieningen**							
3a	toevoegingen aan voorzieningen t.l.v. exploitatie	plus	0,6	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6
3b	onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. exploitatie	min						
3c	betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	min	0,7	1,3	0,7	0,6	0,5	0,6
3d	evt. externe vermeerderingen van voorzieningen	plus						
4	**invloed reserves**							
4a	evt. betalingen rechtstreeks uit reserves	min						
4b	evt. externe vermeerderingen van reserves	plus						
5	**Deelnemingen en aandelen**							
5a	boekverlies	plus						
5b	boekwinst	min						
	Geraamd EMU-saldo WSHD		**-56,7**	**-78,8**	**-135,8**	**-143,6**	**-65,4**	**-45,1**
	Maximaal EMU-tekort o.b.v. macroreferentiewaarde		**-37,8**	**-37,9**	**-39,5**	**-41,0**	**-42,5**	**-42,9**
	Verschil (+ = ruimte; - = tekort)		**-18,9**	**-40,9**	**-96,3**	**-102,6**	**-22,9**	**-2,2**

Het EMU-saldo geeft aan of er in een bepaald jaar met reële transacties meer geld uitgegeven wordt dan in een jaar binnenkomt, of dat er geld overgehouden wordt. Het EMU-saldo is daarmee een indicatie voor de ontwikkeling van de liquiditeits- en financiële positie (eigen vermogen en schulden) van het waterschap.

Uit de tabel blijkt dat het geraamde EMU-saldo een tekort vertoont. Dit wordt met name veroorzaakt door de te verwachten investeringen in die jaren. Een referentiewaarde is geen norm, maar een indicatie van het aandeel dat een waterschap in de gezamenlijke ruimte voor de decentrale overheden heeft.

6.1.5.4 Wendbaarheid van de begroting

Deze indicator is verplicht vanaf de Programmabegroting 2025 en heeft betrekking op de verhouding tussen de totale kapitaallasten en de totale bruto-exploitatiekosten ('kapitaallastenquote').

Omschrijving *(bedragen x € 1 mln.)*	**Begroot 2024**	**Begroot 2025**	**Begroot 2026**	**Begroot 2027**	**Begroot 2028**	**Begroot 2029**
Rente & Afschrijving	31,4	40,7	44,2	51,1	55,8	60,2
Totaal Lasten	248,3	265,0	282,4	297,6	319,7	319,0
Kapitaallastenquote	**12,7%**	**15,4%**	**15,6%**	**17,2%**	**17,5%**	**18,9%**

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de kapitaallasten als onderdeel van de begroting de komende jaren toenemen. Dit wordt veroorzaakt door de investeringsopgave die de komende jaren gerealiseerd moet worden.

6.1.5.5 Lastendruk

Als indicator geldt de hoogte van de lastendruk van een meerpersoonshuishouden met een eigen woning in vergelijking met het landelijk gemiddelde. Voor de toelichting verwijzen wij naar hoofdstuk 5.

6.1.5.6 Beoordeling van de kengetallen

WSHD kent een financiële positie die vrij gunstig is vergeleken met collega-waterschappen. Dit blijkt uit de kengetallen in dit hoofdstuk. Er is in 2025 sprake van een relatief lage schuld en vrij lage kapitaallasten als onderdeel van de begroting. De komende jaren staat de financiële positie onder druk als gevolg van de grote opgave van WSHD. Ook voor de andere waterschappen geldt dat de financiële positie onder druk staat door de grote opgaven.

Zonnepanelen bij rwzi

6.2 Assetmanagement

6.2.1 Waarom assetmanagement?

De kerntaken van ons waterschap zijn het houden van droge voeten, het zorgen voor voldoende (schoon) water en het beheren van (vaar)wegen. Om deze taken te vervullen zijn vier programma's gedefinieerd:

- Waterveiligheid;
- Voldoende en Schoon Water;
- Waterketen;
- Wegen.

Hollandse Delta wil blijven voldoen aan de huidige en toekomstige opgaven en ziet assetmanagement daarvoor als een essentieel middel. De belangrijkste reden, waarom we invulling willen geven aan assetmanagement, is het vinden van de goede balans tussen prestaties, kosten en risico's. Op deze manier kunnen er weloverwogen keuzes worden gemaakt, gericht op de prestaties in relatie tot de levensduur van onze assets.

De focus ligt daarbij in eerste instantie op het goed beheren en exploiteren van de bestaande assets, maar in de periode die daarop volgt, willen we doorgroeien naar een niveau waarop we onze assets structureel verbinden met ontwikkelingen in de openbare ruimte en andere maatschappelijke opgaven.

6.2.2 Wat is assetmanagement bij Hollandse Delta?

Assetmanagement omvat het plannen en uitvoeren van werkzaamheden die ervoor zorgen dat de optimale balans van prestaties, risico's en kosten wordt bereikt en vast gehouden. Doel is 'in control' zijn: de risico's op een aanvaardbaar niveau houden tegen acceptabele kosten. Daarom worden allerlei activiteiten aan onze objecten uitgevoerd, ook wel assets genoemd, om niet acceptabele risico's te mitigeren. Denk daarbij aan onderhoudswerkzaamheden, renovaties, nieuwbouw- en vervangingsprojecten. Die werkzaamheden kosten geld.

Assetmanagement is de gestructureerde werkwijze waarop deze afwegingen worden gemaakt. De kaders hiervoor zijn vastgelegd in het Strategisch Assetmanagement Plan (SAMP), en de doorvertaling ervan vindt plaats via de AssetManagement Plannen (AMP) per kerntaak.

6.2.3 Hoe wordt assetmanagement toegepast?

De basis voor het maken van de keuzes wordt gevormd door een set bedrijfswaarden en de daaraan gekoppelde bedrijfswaardenmatrix. Bedrijfswaarden vormen de waarden die ons waterschap belangrijk vindt om te beschermen in onze manier van werken. Ze vormen feitelijk het morele kompas waarop de organisatie vaart en helpen bij het maken van keuzes. De bedrijfswaarden zijn:

- Reputatie / omgevingseffecten: De mate waarin wordt bijgedragen danwel afbreuk wordt gedaan aan een positieve associatie die belanghebbenden – en in het bijzonder ingezetenen van WSHD - hebben bij het handelen van WSHD;
- Gezondheid / Veiligheid mens: De mate waarin veilig werken voor medewerkers/derden is gegarandeerd door WSHD alsmede de mate waarin het gebruik veilig is gemaakt door WSHD;
- Wet- en Regelgeving: De mate waarin WSHD voldoet aan hetgeen geëist wordt door de wetgevers, regelgevers en toezichthouders; de mate waarin voldaan wordt aan gemaakte afspraken. Voldoen aan een inspanningsverplichting valt daar ook onder;

- Financiële Gevolgschade: De mate waarin WSHD effectief en zorgvuldig haar taken uitvoert met oog op onverwachte uitgaven.

De bedrijfswaarden zijn concreet gemaakt in het instrument van het bedrijfswaardenmatrix. Daarin wordt voor elk van de bedrijfswaarden aangegeven waar de grens ligt voor het niet accepteren van ongewenste gebeurtenissen. Dit betekent dat vooraf wordt vastgelegd welke risico's op de bedrijfswaarden ons waterschap accepteert en welke niet. Hiermee vormt het bedrijfswaardenmodel (bedrijfswaarden en bedrijfswaardenmatrix) het kader voor de organisatie voor het risicomanagement en benodigde prioriteringsbesluiten in de P&C-cyclus, waarbij een goede afweging gemaakt kan worden tussen prestaties, risico's en kosten.

6.2.4 Toepassing assetmanagement in de programma's

De voorliggende programmabegroting is opgezet vanuit de maatregelen die getroffen moeten worden om ongewenste gebeurtenissen aan onze assets te mitigeren. Deze maatregellijsten zijn opgesteld aan de hand van meerjarenplannen, waarin de doelen zijn geconcretiseerd naar maatregelen en werkpakketten. Het uit te voeren werkpakket wordt opgesteld per programma. In deze werkpakketten wordt een koppeling naar de benodigde middelen (financiën en uren) gemaakt. Het definiëren van de activiteiten (onderhoud, vernieuwing en bediening) heeft plaats gevonden in overleg met de uitvoerende en ondersteunende afdelingen. De werkpakketten zijn gescoord aan de hand van het bedrijfswaardenmodel.

De in hoofdstuk 4 beschreven activiteiten per programma zijn het resultaat van het toepassen van deze assetmanagement werkwijze.

6.3 Bedrijfsvoering

6.3.1 Organisatie ontwikkeling

Onze organisatie ontwikkelt zich voortdurend. Dat is nodig. Het hoge tempo van verandering in onze omgeving dwingt ons daartoe. Tegelijkertijd constateren we dat onze uitdagingen steeds groter en complexer worden. Klimaatverandering, druk op de leefomgeving, toenemende digitalisering en toenemende aandacht voor duurzaamheid zijn zomaar enkele voorbeelden van maatschappelijke opgaven en veranderingen die het werk van ons waterschap relevanter maken dan ooit, en gelijktijdig nieuwe eisen aan ons stelt.

Zo ontwikkelen we ons steeds meer naar een partner in de aanpak van deze maatschappelijke opgaven en zijn we een belangrijke speler in de regionale gebiedsgerichte aanpak samen met andere overheden, maatschappelijke partners en bedrijven.

Deze ontwikkelingen stellen ons voor een stevige uitdaging. Een uitdaging die eisen stelt aan onze wijze van organiseren en sturen, maar ook aan onze vaardigheden en manier van werken. Niet op de laatste plaats stelt het ons voor de vraag wat dat betekent voor het leiderschap, de cultuur en daarmee ook de manier waarop we met elkaar en onze omgeving samenwerken.

Organisatieontwikkeling en advies ondersteunt onze organisatie om nu en in de toekomst relevant te blijven. Ondersteuning en advies wat zich richt op de te voeren organisatiestrategie om met deze dynamiek om te gaan en hoe dat doorwerkt naar hiervoor betekenisvolle aandachtgebieden. Wat die aandachtsgebieden zijn, en waar deze ook in 2025 op zijn gericht is opgenomen in onderstaande afbeelding:

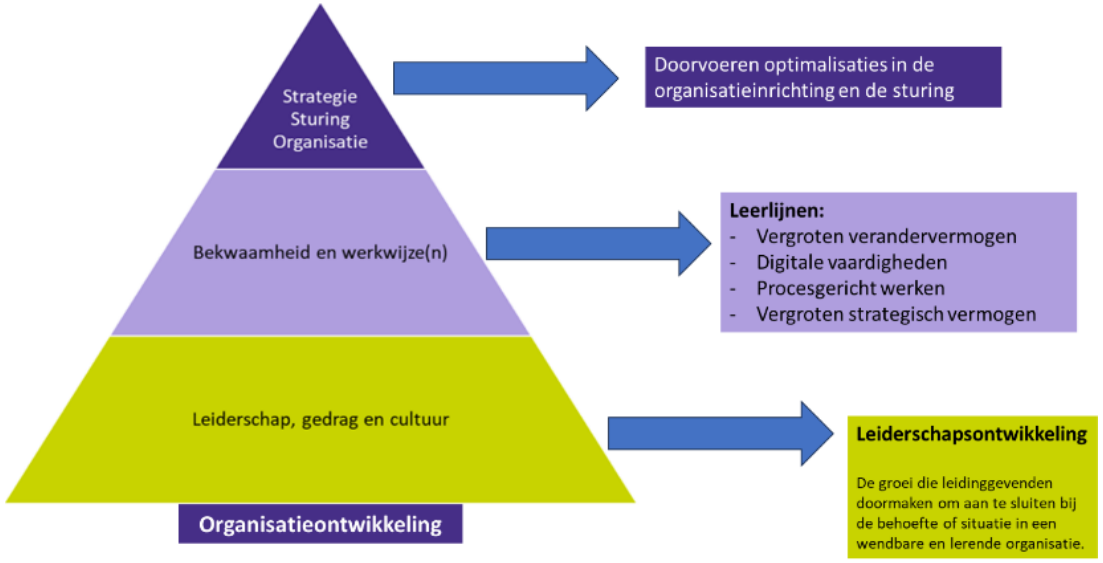

6.3.2 Sociale paragraaf

Personele lasten en formatie
Voor het jaar 2025 bedragen de personele lasten, loonkosten en inhuur € 83,7 miljoen. Voor de begroting 2025 sturen we op de totale personeelskosten en houden we scherp zicht op de ontwikkeling van deze kosten. De personele formatie per 1 januari 2025 is 651,15 formatieplaatsen.

Inhuur
Hollandse Delta beschikt over een flexibele schil. Deze is een onlosmakelijk onderdeel van de arbeidsorganisatie. De flexibele schil is bedoeld voor het opvangen van bijvoorbeeld:
- pieken in het werk;
- een tekort aan capaciteit door verloop/ziekteverzuim;
- een (tijdelijk) gemis aan noodzakelijke kennis.

Gelet op het tijdelijke karakter van deze inzet bestaat de flexibele schil voornamelijk uit inhuur. De inzet van de inhuur wordt apart opgenomen in budgetten, daarnaast wordt een beroep gedaan op de vrije loonruimte.

Ziekteverzuim
Op 1 juli 2024 bedroeg het verzuim over 12 maanden gemiddeld 4,8%. Waterschap Hollandse Delta streeft ernaar met een ziekteverzuim van minder dan 5% onder het sectorgemiddelde te blijven (voor 2023 was dit 5,2% bron: HR-monitor 2023) te houden. Om dit te bereiken wordt ingezet op de duurzame inzetbaarheid van onze medewerkers en gaat het periodiek medisch onderzoek (PMO) in 2025 een vervolg krijgen.

Personeelsverloop
Waterschap Hollandse Delta kent een gemiddeld verloop van circa 7% over het eerste half jaar van 2024. Daarmee ligt het verloop lager dan het gemiddelde binnen de sector waterschappen van 7,9% over 2023 (bron: HR-monitor 2023). Bij vrijkomende formatie bepaald het management waar in de organisatie de vrijgekomen formatie zo goed mogelijk kan worden ingevuld. Net als in voorgaande jaren is het de verwachting dat de krapte op de arbeidsmarkt in 2025 blijft aanhouden. Het vervullen van vacatures vraagt daarmee tijd, een medewerker is nu eenmaal sneller vertrokken dan dat er een nieuwe is gevonden, aandacht en creativiteit. Dit betekent dat ten behoeve van de continuïteit, vooruitlopend op de instroom van vast personeel, extra wordt ingehuurd.

Trainees/workmates
Waterschap Hollandse Delta stimuleert de instroom van jongere medewerkers door het beschikbaar stellen van formatieplaatsen voor trainees en workmates en het aanbieden van stagemogelijkheden voor scholieren en studenten. Het streven is om de trainees en workmates na afronding van het traject te laten instromen op reguliere vacatures. In 2024 zijn twee nieuwe lichtingen trainees gestart, één lichting binnen het reguliere traineeprogramma van de samenwerkende waterschappen en één voor de bedrijfsvoering. Deze traineeprogramma’s lopen door tot in 2026. In totaal heeft ons waterschap binnen het daarvoor beschikbare budget zes traineeplaatsen ingevuld (0,9 fte per plaats). Vier binnen het reguliere traineeprogramma voor het primaire proces en twee binnen de bedrijfsvoering.

Voor 2025 is er daarnaast ook budget gereserveerd voor nieuwe workmates. Het traject ‘workmates’ is bedoeld voor de instroom van medewerkers die via een beroeps begeleidende leerweg (BBL-opleiding) een opleiding volgen. Voor dit traject zijn vijf fte gereserveerd.

Participatiewet
In het kader van de Wet banenafspraak (ook wel participatiewet en participatiequotum) heeft Hollandse Delta een wettelijke opgave voor het realiseren van 25 banen in 2025 (op basis van 25,5 uur per week). Het betreffen intensieve trajecten die een goede introductie en begeleiding vragen. Bij de invulling van de banen is niet het behalen van het quotum het streven, maar richten we ons op het realiseren van een duurzame en passende plaatsing.

Het betreffen intensieve trajecten die een goede introductie en begeleiding vragen van ons als organisatie. Om te komen tot een betere afstemming van mogelijkheden binnen ons waterschap en deze doelgroep is een medewerker aangenomen.

CAO en wijziging pensioenstelsel
Met een looptijd van 12 maanden loopt de CAO op 1 januari 2025 af. In de begroting 2025 wordt vooralsnog uitgegaan van een loonstijging van 4%.

Daarnaast is er sinds 1 juli 2023 een nieuwe Pensioenwet. In deze wet staan nieuwe regels voor pensioen. Alle pensioenfondsen in Nederland moeten uiterlijk op 1 januari 2028 overgaan naar de nieuwe regels. ABP doet dit op 1 januari 2027, maar is uiteraard al begonnen met de voorbereidingen om dit mogelijk te maken. Als aangesloten ABP werkgever wordt waterschap Hollandse Delta in 2025 meegenomen in wat deze wijzigingen gaan betekenen voor onze organisatie en medewerkers, zodat wij in 2026 gesteld staan voor de overgang naar het nieuwe pensioenreglement per 1 januari 2027.

Delta academie
In 2025 wordt ingezet op uitbreiding van het opleidingsaanbod binnen de Delta academie om zodoende de organisatieontwikkeling nog beter te ondersteunen. Naast het bestaande aanbod gericht op opleidingen en workshops ten behoeve van de ontwikkeling en duurzame inzet van medewerkers en de blijvende aandacht voor de (verplichte) veiligheidsopleidingen wordt het aanbod uitbreid op basis van nieuw op te zetten leerlijnen.
Om dit te kunnen realiseren heeft WSHD een medewerker aangenomen die –vanuit de strategische doelen en opgaven van het waterschap- een visie en programma's ontwikkelt op het gebied van leren en ontwikkelen.

6.3.3 Financiële rechtmatigheid

Vanaf begrotingsjaar 2025 vindt een grote verandering plaats in de verantwoordelijkheden voor het presenteren van de rechtmatigheid van de jaarrekening van het waterschap. Het is niet langer de accountant die vaststelt dat in lijn met wet- en regelgeving wordt gehandeld, maar er komt, als onderdeel van de jaarrekening, een rechtmatigheidsverantwoording. Hiermee legt het college expliciet verantwoording af over de rechtmatigheid van de financiële transacties. De rechtmatigheid zelf is, en was altijd al, de verantwoordelijkheid van het college.

Dat betekent dat het college van D&H in 2026 – in de jaarrekening 2025 – aan de VV voor het eerst een rechtmatigheidsverantwoording zal voorleggen. De invoering van de rechtmatigheidsverantwoording door het college houdt in dat:

- De accountant in de toekomst geen verklaring meer zal afgeven over de rechtmatigheid maar alleen over de getrouwheid van de jaarrekening.
- Daarvoor in de plaats wordt door het college in het jaarverslag een (korte en bondige) rechtmatigheidsverantwoording opgenomen die verder wordt toegelicht in de paragraaf bedrijfsvoering van het jaarverslag.
- Verder verwacht de wetgever dat het college en de VV door het jaar heen in gesprek gaan over rechtmatigheid en niet alleen achteraf naar aanleiding van de jaarrekening.
- Voor het WSHD zullen verantwoording en toelichting in belangrijke mate gericht zijn op inkoop en aanbesteden.

6.4 Verbonden partijen

Waterschap Hollandse Delta kent diverse samenwerkingsverbanden met andere overheden en instellingen. Het aangaan van banden met (verbonden) derde partijen komt altijd voort uit het publiek belang. Verbindingen met derde partijen zijn een manier om een bepaalde publieke taak uit te voeren. Per partij is er sprake van een financieel en een bestuurlijk belang.

Financieel belang: een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is indien de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.

Bestuurlijk belang: zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht.

*Garantstellingen: a*an diverse (verbonden) partijen zijn financiële garanties verleend die er als volgt uitzien:

Partij	Geldverstrekker	% deelneming	Hoofdsom	Restant schuld 31/12/2023	Garantstelling
HVC N.V.	NWB	16%	€ 45,9 mln.	€ 45,9 mln.	€ 7,3 mln.
Unie van Waterschappen	NWB	5,8%	€ 6,0 mln.	€ 4,6 mln.	€ 0,3 mln.
AQUON	NWB en BNG	15,1%	€ 27,7 mln.	€ 23,5 mln.	€ 3,5 mln.

In bijlage 8.2 is een gedetailleerd overzicht opgenomen van de direct en indirect verbonden partijen van waterschap Hollandse Delta.

6.5 Openbaarheidsparagraaf

De Wet open overheid (Woo) is 1 mei 2022 in werking getreden. De wet is bedoeld om de overheid transparanter te maken en zo het belang van openbaarheid van publieke informatie voor de democratische rechtsstaat, de burger, het bestuur en economische ontwikkeling beter te dienen. Met de geïnventariseerde documenten per informatiecategorie, de publicatieplatformen, interne invoersystemen en benodigde laktooling zullen de bij Koninklijk Besluit verplicht aan te sluiten informatie categorieën in 2025 stapsgewijs aangesloten worden op de landelijke voorziening (Woo-index), zodat de documenten behorende bij de betreffende informatie categorieën door een ieder raadpleegbaar en opvraagbaar zijn. Verder zal de daartoe benodigde interne informatiehuishouding en de daarbij behorende werkwijze op orde gebracht worden, zodat relevante documenten te allen tijde met de juiste metadata opgeslagen, gearchiveerd en openbaar gemaakt kunnen worden.

INKOMSTEN EN UITGAVEN 2025

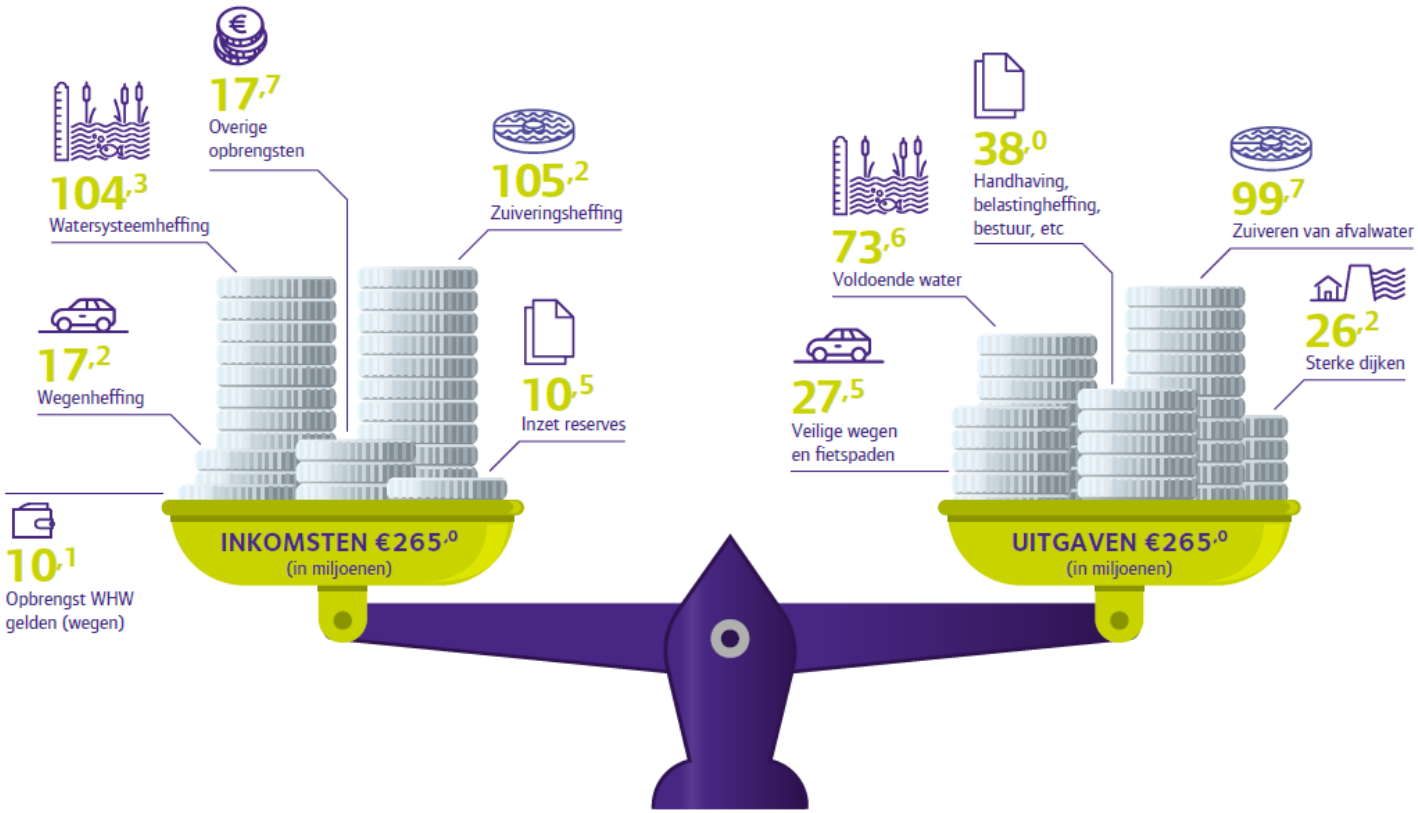

7 Financiële overzichten

7.1 Gehanteerde uitgangspunten en normen

Voor de Programmabegroting 2025 en de hierop aansluitende meerjarenraming tot en met 2029 zijn onderstaande uitgangspunten en normen gehanteerd:

- Ondanks dat de hoge inflatie van 2022 en 2023 is gedaald, kent de Programmabegroting 2025 de nodige onzekerheden met betrekking tot de ontwikkeling van de inflatie. Voor 2025 is bij het opstellen van de budgetten zoveel als mogelijk rekening gehouden met alle onzekerheden en bekende prijsstijgingen.

		Begroot 2025	Begroot 2026 - 2029
	Prijsindexatie van materiële budgetten. Voor 2025 zijn alle kosten (voor zover mogelijk) op prijspeil 2025 geraamd.	Niet van toepassing.	2026: 3,0% Vanaf 2027: 2,75%
	Loonkosten conform de geldende Collectieve arbeidsovereenkomst akkoord voor 2024. In verband met het aflopen van dit akkoord per ultimo 2024 is een inschatting gemaakt voor de jaren daarna.	4%	2026: 3,5% 2027: 3,0% Vanaf 2028: 2,5%
	Langlopende leningen Kortlopende leningen Rente omslagpercentage	3,25% 4,0% 2,52%	3,25% 4,0%

- Investeringen worden opgenomen in de begroting conform de bestuurlijk afgestemde verdeling: potentiële investeringen, geplande investeringen en lopende investeringen. Potentiële investeringen en geplande investeringen worden bijgesteld bij de overgang van een project naar een nieuwe fase. Bij de lopende investeringen vindt bijstelling plaats via de P&C-cyclus. Bijstelling van projecten kan betrekking hebben op planning, scope en geld.

- Het waterschap verricht diensten en/of werkzaamheden ten behoeve van derden. Als daarbij geen vaste tariefafspraken zijn gemaakt, wordt een uurtarief berekend op basis van de salarisschaal per medewerker plus een opslag voor overheadkosten. Voor het begrotingsjaar 2025 gelden de volgende uurtarieven per salarisschaal:

Component /Schaal *(in €)*	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Loonkosten inclusief overhead (exclusief BTW)	95	98	102	107	114	122	131	140	151

7.2 Baten en lasten per programma

Het overzicht van baten en lasten per programma is als volgt:

Omschrijving *(bedragen x € 1 mln.)*	**Realisatie 2023**	**Begroot 2024**	**Begroot 2025**	**Begroot 2026**	**Begroot 2027**	**Begroot 2028**	**Begroot 2029**
Waterveiligheid							
Lasten	25,2	25,4	26,2	31,1	34,8	44,5	32,5
Baten	-3,4	-2,1	-3,3	-5,3	-3,1	-11,4	-5,2
Totaal	21,8	23,3	23,0	25,8	31,7	33,1	27,3
Water							
Lasten	58,0	65,5	73,6	74,4	74,7	78,9	81,2
Baten	-3,7	-3,0	-3,7	-3,4	-3,4	-3,5	-3,5
Totaal	54,3	62,4	69,9	71,0	71,2	75,5	77,7
Waterketen							
Lasten	87,3	95,4	99,7	109,3	116,2	121,8	127,2
Baten	-5,0	-3,6	-4,7	-4,7	-4,8	-4,7	-4,7
Totaal	82,3	91,8	94,9	104,5	111,5	117,0	122,4
Wegen							
Lasten	23,5	24,0	27,5	28,9	30,8	32,0	33,1
Baten	-10,7	-10,6	-11,3	-11,6	-11,9	-12,2	-12,6
Totaal	12,8	13,4	16,2	17,4	18,9	19,8	20,6
Bestuur en Organisatie							
Lasten	29,5	32,0	32,0	31,5	32,9	33,8	35,3
Baten	-4,1	-4,7	-3,2	-3,2	-3,2	-3,2	-3,2
Totaal	25,4	27,3	28,8	28,2	29,7	30,7	32,1
Algemene Dekkingsmiddelen							
Lasten	5,8	5,7	5,8	7,0	7,9	8,4	9,5
Baten	-3,2	-2,0	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6
Totaal	2,5	3,7	4,2	5,3	6,3	6,7	7,9
Netto lasten excl. dekkingsmiddelen	**199,2**	**222,0**	**236,9**	**252,3**	**269,4**	**282,9**	**288,0**
Dekkingsmiddelen	-200,2	-208,7	-226,7	-246,7	-267,8	-281,6	-287,1
Vennootschapsbelasting							
Onvoorzien	0,0	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Saldo baten en lasten voor bestemming	**-1,0**	**13,5**	**10,5**	**5,9**	**1,8**	**1,5**	**1,2**

Omschrijving *(bedragen x € 1 mln.)*		Realisatie 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026	Begroot 2027	Begroot 2028	Begroot 2029
Saldo baten en lasten voor bestemming		**-1,0**	**13,5**	**10,5**	**5,9**	**1,8**	**1,5**	**1,2**
Mutaties reserves								
Onttrekkingen	Waterveiligheid	-1,6	-1,2	-0,7	-0,4			
	Water	-7,4	-7,1	-4,4	-3,6	-0,4	-0,5	-0,2
	Waterketen	-3,6	-6,4	-1,0	-0,5	-0,1		
	Wegen	-1,7	-2,0	-1,5	-1,4	-1,3	-1,0	-1,0
	Bestuur en Organisatie	-1,4	-0,6					
	Algemene dekkingsmiddelen			-2,9				
	Totaal onttrekkingen	-15,7	-17,3	-10,5	-5,9	-1,8	-1,5	-1,2
Toevoegingen	Waterveiligheid	0,4	0,2	0,0				
	Water	3,0						
	Waterketen	1,7	2,0					
	Wegen	0,1	0,0	0,0				
	Bestuur en Organisatie	0,3						
	Algemene dekkingsmiddelen							
	Totaal toevoegingen	5,6	2,3	0,1				
Totaal mutaties reserves		**-10,2**	**-15,0**	**-10,5**	**-5,9**	**-1,8**	**-1,5**	**-1,2**
Saldo baten en lasten na bestemming		**-11,1**	**-1,5**					

7.2.1 Toelichting

Voor de toelichting wordt verwezen naar hoofdstuk 4 Programma’s.

7.2.2 Incidentele baten en lasten

Incidentele baten en lasten zijn baten en lasten die als eenmalig ten opzichte van de voorgaande en komende begrotingsjaren worden beschouwd. Incidentele baten en lasten verminderen het zicht op de reguliere, meerjarige lasten en baten. Het buiten beeld laten van de incidentele baten en lasten op het resultaat na bestemming levert een zuiver netto resultaat wat meer inzicht biedt in het meerjarig structureel financieel perspectief.

Bij incidentele baten en lasten wordt als richtlijn gehanteerd dat deze baten en lasten zich gedurende maximaal drie jaar voordoen (artikel 4.14 Waterschapsbesluit). Toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves worden als incidenteel beschouwd, tenzij het gaat om reguliere onttrekkingen aan dekkingsreserves (kapitaallasten). Daarnaast worden meerjarige tijdelijke geldstromen waarvan de eindigheid vastligt vanwege een besluit van de VV aangewezen als incidentele baten en lasten, ook als de geldstroom (nog) langer is dan drie jaar.

Structureel begrotingssaldo *(bedragen x €1 mln.)*	**Begroot 2025**	**Begroot 2026**	**Begroot 2027**	**Begroot 2028**	**Begroot 2029**
Saldo van baten en lasten voor bestemming	10,5	5,9	1,8	1,5	1,2
Reserve mutaties	-10,5	-5,9	-1,8	-1,5	-1,2
Saldo van baten en lasten na bestemming	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Waarvan incidentele baten en lasten	-8,9	-4,0	-0,7	0,6	0,3
Structureel begrotingssaldo	**-8,9**	**-4,0**	**-0,7**	**0,6**	**0,3**

In onderstaand overzicht zijn de incidentele baten en lasten van € 0,1 miljoen en hoger opgenomen.

Omschrijving *(bedragen x €1 mln.)*		**Begroot 2025**	**Begroot 2026**	**Begroot 2027**	**Begroot 2028**	**Begroot 2029**
Waterveiligheid	HWBP projecten	1,3	3,9	1,5	11,8	4,9
Waterveiligheid	Europees Innovatieproject Circuit	0,0	0,0	-	-	-
Water	Amoveren diverse gemalen	1,2	0,6	-	-	-
Waterketen	Covid-19 bemonstering	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Waterketen	Verwijderen persleiding	0,4	-	-	-	-
Waterveiligheid	Toevoeging aan reserves	0,0	-	-	-	-
Water	Toevoeging aan reserves	-	-	-	-	-
Waterketen	Toevoeging aan reserves	-	-	-	-	-
Wegen	Toevoeging aan reserves	0,0	-	-	-	-
Algemene Dekkingsmiddelen	Toevoeging aan reserves	-	-	-	-	-
Totaal incidentele lasten		**3,2**	**4,7**	**1,7**	**12,0**	**5,1**
Waterveiligheid	HWBP	-2,3	-3,5	-1,4	-10,6	-4,4
Waterveiligheid	Europees Innovatieproject Circuit	-0,0	-0,1	-0,1	-	-
Waterketen	Covid-19 bemonstering	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Waterveiligheid	Onttrekking aan reserves	-0,7	-0,4	-	-	-
Water	Onttrekking aan reserves	-4,4	-3,6	-0,4	-0,5	-0,2
Waterketen	Onttrekking aan reserves	-1,0	-0,5	-0,1	-	-
Wegen	Onttrekking aan reserves	-0,5	-0,4	-0,3	-	-
Algemene Dekkingsmiddelen	Onttrekking aan reserves	-2,9	-	-	-	-
Totaal incidentele baten		**-12,1**	**-8,7**	**-2,4**	**-11,3**	**-4,8**
Saldo van incidentele baten en lasten		**-8,9**	**-4,0**	**-0,7**	**0,6**	**0,3**

7.3 Ontwikkeling kosten en opbrengsten

In onderstaand overzicht wordt de ontwikkeling van kosten en opbrengsten getoond.

Omschrijving *(bedragen x € 1 mln.)*	**Realisatie 2023**	**Begroot 2024**	**Begroot 2025**	**Begroot 2026**	**Begroot 2027**	**Begroot 2028**	**Begroot 2029**
Lasten							
Rente & Afschrijving	31,0	31,5	40,8	45,2	52,9	58,0	63,3
Personeelslasten	74,2	81,6	83,7	83,8	85,9	87,7	89,6
Goederen en diensten van derden	106,9	120,6	124,8	136,8	136,5	151,6	149,4
Bijdragen aan derden	14,2	13,8	14,7	15,8	21,5	21,5	15,9
Toev. voorzieningen/ onvoorzien	2,9	0,8	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9
Doorberekeningen	-	-	-	-	-	-	-
Totaal Lasten	**229,3**	**248,3**	**265,0**	**282,4**	**297,6**	**319,7**	**319,0**
Baten							
Financiële baten	-2,8	-2,0	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6
Personeelsbaten	-1,0	-0,4	-0,6	-0,7	-0,7	-0,8	-0,8
Goederen en diensten aan derden	-5,1	-3,5	-2,5	-2,4	-2,4	-2,4	-2,4
Bijdragen van derden	-13,9	-12,1	-14,4	-16,5	-14,5	-23,1	-17,2
Waterschapsbelastingen	-200,2	-208,7	-226,7	-246,7	-267,8	-281,6	-287,1
Interne verrekeningen	-7,2	-8,0	-8,8	-8,8	-8,8	-8,8	-8,8
Doorberekeningen	-	-	-	-	-	-	-
Totaal Baten	**-230,3**	**-234,7**	**-254,5**	**-276,5**	**-295,8**	**-318,2**	**-317,8**
Saldo van baten en lasten voor bestemming	**-1,0**	**13,5**	**10,5**	**5,9**	**1,8**	**1,5**	**1,2**
Toevoeging aan reserves	5,6	2,3	0,1	-	-	-	-
Onttrekking aan reserves	-15,7	-17,3	-10,5	-5,9	-1,8	-1,5	-1,2
Saldo van baten en lasten na bestemming	**-11,1**	**-1,5**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**

7.4 Exploitatiebegroting van programma's naar taken

Mutaties onder de € 50.000 worden naar beneden afgerond en zijn daarmee niet zichtbaar, dit leidt tot afrondingsverschillen in onderstaande tabel. De mutaties van de reserves zijn toegelicht bij paragraaf 6.1.3 reserves.

Omschrijving *(bedragen x € 1 mln.)*		**Totaal**	**Watersysteemheffing**	**Zuiveringsheffing**	**Wegenheffing**
Waterveiligheid		23,0	23,0		
Water		69,9	69,9		
Waterketen		94,9		94,9	
Wegen		16,2			16,2
Bestuur en Organisatie		28,8	17,0	9,4	2,4
Algemene dekkingsmiddelen		4,4	2,0	2,0	0,5
Nettolasten		**237,1**	**111,8**	**106,3**	**19,1**
Mutaties reserves					
Onttrekkingen	Waterveiligheid	-0,7	-0,7		
	Water	-4,4	-4,4		
	Waterketen	-1,0		-1,0	
	Wegen	-1,5			-1,5
	Bestuur en Organisatie				
	Algemene dekkingsmiddelen	-2,9	-2,4		-0,5
	Totaal onttrekkingen	**-10,5**	**-7,6**	**-1,0**	**-1,9**
Toevoegingen	Waterveiligheid	0,0	0,0		
	Water				
	Waterketen				
	Wegen	0,0			0,0
	Bestuur en Organisatie				
	Algemene dekkingsmiddelen				
	Totaal toevoegingen	**0,1**	**0,0**		**0,0**
Totaal mutaties reserves		**-10,5**	**-7,5**	**-1,0**	**-1,9**
Te dekken door belastingopbrengsten					
	Watersysteemheffing	-104,3	-104,3		
	Zuiveringsheffing	-105,2		-105,2	
	Wegenheffing	-17,2			-17,2
Totaal belastingopbrengsten		**-226,7**	**-104,3**	**-105,2**	**-17,2**
Saldo baten en lasten na bestemming					

7.4.1 Structurele toevoegingen / onttrekkingen aan reserves

Onderstaande tabel geeft de structurele mutaties van de reserves aan.

Omschrijving *(bedragen x € 1 mln.)*	**Begroot 2024**	**Begroot 2025**	**Begroot 2026**	**Begroot 2027**	**Begroot 2028**	**Begroot 2029**
R813023 Bestemmingsreserve Onderhoud CMK	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
R813026 Bestemmingsreserve Wegen	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0
Totaal	**-1,2**	**-1,2**	**-1,2**	**-1,2**	**-1,2**	**-1,2**

De bestemmingsreserve Wegen wordt ingezet ter dekking van de afschrijvingslasten vanuit wegenprojecten. Naar verwachting is deze bestemmingsreserve in 2031 volledig ingezet.

Vanuit de bestemmingsreserve Onderhoud CMK worden de uit te voeren onderhoudswerkzaamheden gedekt die gerelateerd zijn aan het project CMK (conform VV besluit van januari 2018).

7.5 Ontwikkeling bruto investeringen

Overzicht van de activiteiten op basis van bruto cashflow aan investeringen voor de jaren 2025 en verder.

Programma *(bedragen in 1 mln.)*	**Begroot 2024**	**Begroot 2025**	**Begroot 2026**	**Begroot 2027**	**Begroot 2028**	**Begroot 2029**
Waterveiligheid	8,2	23,3	15,3	6,4	11,3	12,9
Voldoende en Schoon Water	14,9	13,2	36,3	45,4	27,6	33,4
Waterketen	32,9	60,8	107,2	115,7	60,1	37,0
Wegen	29,1	22,9	15,8	15,0	12,4	12,5
Bestuur en Organisatie	3,6	4,5	4,0	1,0	-	-
Eindtotaal	**88,6**	**124,7**	**178,5**	**183,5**	**111,4**	**95,8**

7.6 Balansontwikkeling

Balans (per 31-12) *(bedragen x € 1 mln.)*	**Begroot 2024**	**Begroot 2025**	**Begroot 2026**	**Begroot 2027**	**Begroot 2028**	**Begroot 2029**
Activa						
Immateriële vaste activa	70,1	67,2	63,6	60,0	56,7	53,4
Materiële vaste activa	368,6	440,8	575,4	722,0	789,3	836,5
Financiële vaste activa	5,6	5,8	7,0	7,0	6,2	5,8
Totaal vaste activa	**444,2**	**513,7**	**646,0**	**789,0**	**852,2**	**895,6**
Vlottende activa						
Totaal vlottende activa						
Totaal activa	**444,2**	**513,7**	**646,0**	**789,0**	**852,2**	**895,6**
Passiva						
Algemene reserves	6,3	6,4	6,4	6,4	6,4	6,4
Bestemmingsreserves	27,4	23,4	19,6	17,7	16,2	15,0
Egalisatiereserves	32,5	26,0	23,9	23,9	23,9	23,9
Totaal eigen vermogen	**66,2**	**55,7**	**49,8**	**48,0**	**46,5**	**45,2**
Voorzieningen	**11,3**	**10,8**	**10,7**	**10,7**	**10,8**	**10,8**
Langlopende schulden	**291,0**	**347,4**	**454,6**	**593,6**	**694,2**	**746,0**
Kasgeldleningen	60,9	60,9	60,9	60,9	60,9	60,9
Vlottende passiva	14,8	38,9	70,0	75,8	39,9	32,7
Overige vlottende passiva						
Totaal vlottende passiva	**75,7**	**99,8**	**130,9**	**136,7**	**100,8**	**93,6**
Totaal passiva	**444,2**	**513,7**	**646,0**	**789,0**	**852,2**	**895,6**

8 Bijlagen

8.1 Risico's

Het weerstandsvermogen is een maatstaf voor de mate waarin een waterschap in staat is om de nadelige gevolgen van risico's op te vangen. Waterschappen zijn wettelijk verplicht om de risico's die ze lopen in kaart te brengen en beleid te ontwikkelen om deze risico's af te dekken. Een deel van de risico's wordt afgedekt door afgesloten verzekeringen of gevormde voorzieningen. Op basis van een inventarisatie zijn per programma de risico's benoemd.

Risico Waterveiligheid	Kans	Financieel gevolg
Bijdrage Hoogwaterbeschermingsprogramma De gezamenlijke waterschappen dragen 50% bij aan de jaarlijkse kosten voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) en het Rijk de andere 50%. De totale hoogte van de jaarlijkse kosten van het HWBP is wettelijk vastgelegd en wordt jaarlijks geïndexeerd op basis van de Index voor Bruto OverheidsInvesteringen. Van deze 50% wordt 10% als 'projectgebonden bijdrage' ingebracht door de waterschappen, en de resterende 40% wordt als 'solidariteitsbijdrage' door alle waterschappen gezamenlijk bijeengebracht. De verdeling over de waterschappen wordt gerelateerd aan het aantal inwoners en de hoogte van die WOZ-waarde in elk waterschap. Zowel de indexering dijkversterkingsprojecten, de projectgebonden bijdrage als de verdeelsleutel voor de solidariteitsbijdrage worden door het Rijk vastgesteld. Door de Unie van Waterschappen wordt vooraf een meerjarenraming voor de verwachte solidariteitsbijdrage per waterschap opgesteld ten behoeve van de begrotingen van de waterschappen. WSHD neemt deze meerjarenraming over, maar de daadwerkelijke solidariteitsbijdrage kan hoger (of lager) uitvallen op basis van werkelijke kosten, indexering en verdeelsleutel.	50%	€ 0,6 mln.
Herstel schade door bever activiteit De beverpopulatie groeit zeer snel in Nederland en ook in ons werkgebied. De graverij van bevers in waterkeringen zorgt voor een groot risico voor de waterveiligheid. Door de snelle groei van de populatie, de beschermde status en de nog in ontwikkeling zijnde methoden en technieken om schade te voorkomen, zijn de jaarlijkse kosten en activiteiten ter bescherming van de waterkeringen lastig te voorspellen. Vanwege die onzekerheid is ervoor gekozen om deze post in het weerstandvermogen op te nemen. Kans en omvang zullen op basis van actuele inzichten worden aangepast.	60%	€ 0,5 mln.
Onvoorzien onderhoud als gevolg van weersomstandigheden De toename van instabiliteit van het weer heeft ertoe geleid dat de gebruikelijke schades door stormen en vorst minder voorspelbaar zijn geworden. Daarnaast is schade door droogte een relatief nieuw verschijnsel. Gezien de onvoorspelbaarheid van de kosten die met herstel gemoeid zullen zijn, is het goed hiervoor een voorziening in het weerstandsvermogen op te nemen.	50%	€ 0,5 mln.

Risico Voldoende en Schoon Water	Kans	Financieel gevolg
Herstel schade door bever activiteit De beverpopulatie groeit zeer snel in Nederland en ook in ons werkgebied. De graverij van bevers in waterkeringen zorgt voor een groot risico voor de waterveiligheid. Door de snelle groei van de populatie, de beschermde status en de nog in ontwikkeling zijnde methoden en technieken om schade te voorkomen, zijn de jaarlijkse kosten en activiteiten ter bescherming van de waterkeringen lastig te voorspellen. Vanwege die onzekerheid is ervoor gekozen om deze post in het weerstandvermogen op te nemen. Kans en omvang zullen op basis van actuele inzichten worden aangepast.	50%	€ 0,2 mln.
Hogere kosten afzet bagger vanwege wijzigende wet- en regelgeving Wijzigende wet- en regelgeving t.a.v. milieuvreemde stoffen (zoals PFAS) en chloride kan resulteren in hogere kosten voor de afzet van bagger.	25%	€ 0,5 mln.
Vervuiling oppervlaktewater Het (tijdelijk) niet voldoen aan normen c.q. een overschrijding in het kader van de Waterwet en/of milieuvergunning. Het kan hier bijvoorbeeld gaan om een grote brand, transportongevallen of illegale lozingen op het oppervlaktewater waarvan de veroorzaker niet kan worden opgespoord en waardoor de kosten niet verhaald kunnen worden en voor rekening komen van WSHD.	10%	€ 0,6 mln.

Risico Waterketen	Kans	Financieel gevolg
Extra proceskosten a.g.v. uitvoering investeringsprogramma ALM (nieuw) De uitvoering van het investeringsprogramma ALM (Sluisjesdijk, Goeree-Overflakkee en Spijkenisse) vindt de komende jaren plaats. Installatieonderdelen worden uit bedrijf genomen om vernieuwd te worden. Soms worden tijdens de ombouw tijdelijke installaties geplaatst om het zuiveringsproces in stand te houden. De tijdelijke installaties geven een grotere kans op extra proceskosten (b.v. energie, hulpstoffen).	30%	€ 1,0 mln.
Garantstelling HVC De in de Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking 2009 (GR Slib) deelnemende waterschappen hebben de samenwerking gezocht in het kader van de verwerking van slib. De betrokken waterschappen hebben een gezamenlijk belang in NV HVC. Gezamenlijk bezitten de waterschappen 683 aandelen (per december 2023 is dit een belang van circa 16% in NV HVC). Het aandelenbelang is overgedragen aan de Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking 2009. WSHD heeft 111 aandelen NV HVC, wat overeenkomt met 16% van het totale financiële belang binnen de GR. In 2023 is de bouw van de slibdroger in Alkmaar gestart. Deze zal medio 2025 in bedrijf genomen worden. De waterschappen (aandeelhouders B van NV HVC) zijn naar rato van de toegewezen aandelen aansprakelijk voor de gegarandeerde geldleningen t.b.v. de slibverwerking. Voor de risicobepaling wordt rekening gehouden met het verwachte saldo aan gegarandeerde leningen per 31-dec-24 van € 109,3 miljoen. Dit betekent een stijging van het financieel gevolg van € 7,6 miljoen.	10%	€ 17,8 mln.
Niet voldoen aan vergunningseisen De onderhouds- en processituatie zorgt voor het continu alert blijven en bijsturen om de zuiveringsprestaties van de installaties te blijven halen. Hierdoor is een situatie ontstaan waarbij de gebiedsbrede rendementseis van 75% en individuele lozingseisen mogelijk niet worden behaald. De eventuele consequenties zijn nog niet bekend en zijn afhankelijk van het oordeel van het bevoegd gezag.	60%	€ 0,5 mln.

Risico Waterketen	Kans	Financieel gevolg
Persleidingbreuk Een aantal persleidingen in het verzorgingsgebied van WSHD nadert het einde van hun technische levensduur. Hierdoor wordt verwacht dat lekkages/breuken in de nabije toekomst steeds meer zullen voorkomen. Daarnaast wordt steeds vaker geconstateerd dat er door derden gebouwd wordt op of nabij onze ondergrondse infra (met name persleidingen). Dit vergroot ook de kans op een persleidingbreuk. Het financieel gevolg is afhankelijk van de locatie van de persleidingbreuk.	30%	€ 1,5 mln.

Risico Wegen	Kans	Financieel gevolg
Herstel schade wegen door bever activiteit De beverpopulatie groeit zeer snel in Nederland en ook in ons werkgebied. De graverij van bevers in en rond wegen (onderliggende lichamen) zorgt voor een groot risico voor de beschikbaarheid en veiligheid van de wegen. Door de snelle groei van de populatie, de beschermde status en de nog in ontwikkeling zijnde methoden en technieken om schade te voorkomen, zijn de jaarlijkse kosten en activiteiten ter bescherming van de wegen en onderliggende lichamen lastig te voorspellen. Vanwege die onzekerheid is ervoor gekozen om deze post in het weerstandvermogen op te nemen. Kans en omvang zullen op basis van actuele inzichten worden aangepast.	50%	€ 0,5 mln.
Langdurige droogte Als gevolg van langdurige droogte kunnen met name dijklichamen zodanig gaan ‘werken’ dat de wegconstructie hier ook onder te lijden heeft. De vervormingen van en scheuren in het wegdek moeten vanuit de veilige berijdbaarheid van de weg veelal acuut worden hersteld.	25%	€ 0,4 mln.

Risico Bestuur en Organisatie	Kans	Financieel gevolg
Aansprakelijkheidsstelling (nieuw) Het betreft een aansprakelijkheidsstelling van 4 jaar geleden. Deze is eerder door onze verzekeraar afgewezen waarna er na een aanzienlijke periode opnieuw een aansprakelijkheidsstelling is gedaan. De verzekeraar heeft deze aansprakelijkheidsstelling laten liggen en bij behandeling door een nieuwe behandelaar is geconstateerd dat deze niet onder de dekking van de verzekeringspolis valt. Er wordt nu op kosten van de verzekeraar uitgezocht hoe de aansprakelijkheid juridisch gezien wordt. Eventuele schadevergoeding is voor het waterschap.	35%	€ 0,3 mln.

Risico Bestuur en Organisatie	Kans	Financieel gevolg
Garantstelling Unie van Waterschappen In 2016 heeft de NWB een kredietfaciliteit verstrekt aan de Unie van Waterschappen ter grootte van € 2,0 miljoen. Alle leden van de Unie van Waterschappen, met uitzondering van hoogheemraadschap van Delfland, staan garant voor de juiste nakoming van de verplichting tot betaling van al hetgeen de NWB Bank van de Unie van Waterschappen dan wel haar rechtsopvolger onder algemene titel te vorderen heeft of zal hebben. Tot op heden heeft de UvW van deze kredietfaciliteit nog geen gebruik hoeven maken. In 2017 heeft de NWB Bank een geldlening verstrekt aan de Unie van Waterschappen onder borgstelling van alle waterschappen. Deze borgstelling is verdeeld onder de waterschappen op basis van de belastingopbrengst 2016. Voor WSHD betekent dit een borgstelling van 5,8% van de lening van € 6,01 miljoen. Eind 2024 zal de hoogte van de verstrekte geldlening nog € 4,2 miljoen zijn. Jaarlijks wordt € 0,24 miljoen afgelost op deze lening. De looptijd van deze lening is ingegaan in mei 2017 en loopt tot en met mei 2042.	10%	€ 0,2 mln.
Geen/beperkte toegang tot data/systemen door cybercriminaliteit (nieuw) Cybercriminaliteit is een groeiend probleem in onze steeds digitaler wordende samenleving. Dat beeld is ook terug te zien in het "Cyber Security beeld Nederland" die jaarlijks wordt uitgebracht door het Nationaal Cyber Security Center. Risico's zijn aanwezig in de vorm van bijv. hackers die in onze systemen kunnen komen (aanvallen van "gijzelsoftware" welke computersystemen of gegevens blokkeren). Gevolgen hiervan kunnen zijn: verlies van vertrouwen van burgers, reputatieschade, politieke impact en als laatste bestuurlijke boete voortvloeiend uit privacywetgeving. WSHD is verplicht te voldoen aan onder andere de eisen voor informatiebeveiliging en privacy die zijn opgenomen zijn in de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) (het normenstelsel voor informatiebeveiliging dat geldt voor de gehele overheid), Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), Network and Information Security Directive (NIS2 straks Cybersecuritywet) en de CyberSecurity Implementatie Richtlijn CSIR). Met gebruik van deze normenstelsel heb je als waterschap handvaten om de informatiehuishouding op een veilige manier in te richten. Wel dient te worden opgemerkt dat ook bij een hoge compliancy je nog steeds risico loopt getroffen te worden door een cyberincident. Een hackers-aanval kan leiden tot herstelkosten en aanverwante kosten om de dienstverlening weer te herstellen. In geval van een beveiligingsincident waarbij een onbevoegde toegang tot het netwerk krijgt, dan krijgt het waterschap te maken met aansprakelijkheidskosten, hackers incidentkosten en kosten van het verlies van data. Ondanks de inspanningen om compliant te worden met wet- en regelgeving omtrent informatiebeveiliging en privacy blijft het risico om slachtoffer te worden van een cyberincident groot.	25%	€ 0,5 mln.

Ten opzichte van de 2e begrotingswijziging 2024 (Burap) zijn de volgende risico's gewijzigd:
Nieuwe risico's:
- Waterketen: Extra proceskosten a.g.v. uitvoering investeringsprogramma ALM
- Bestuur en Organisatie: Aansprakelijkheidsstelling
- Bestuur en Organisatie: Geen/beperkte toegang tot data/systemen door cybercriminaliteit

Vervallen risico's:
- Waterketen: Nieuwe Europese richtlijn stedelijk afvalwater
    - Het risico is vervallen omdat de gevolgen van de richtlijn zijn meegenomen in de transitiepaden van de waterketen.

8.2 Verbonden partijen

WSHD heeft direct verbonden partijen en indirect verbonden partijen. Dit zijn partijen waar een financieel en een bestuurlijk belang is. Indirect verbonden partijen zijn partijen waarbij er wel sprake is van een financieel belang maar waar het directe bestuurlijke belang ontbreekt bijvoorbeeld omdat de indirect verbonden partij een stichting is. Een andere mogelijkheid is dat een verbonden partij bijvoorbeeld aandeelhouder of bestuurder is van de, achterliggende, en daarmee indirect verbonden partij. Hoewel in voorkomende gevallen volgens de letter van de definitie geen sprake is van een verbonden partij, is het bestaan van een financieel belang reden genoeg om ook deze indirect verbonden partijen op te nemen.

De direct verbonden partijen zijn:

AQUON		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling	
Vestigingsplaats	Tiel	
Ingangsdatum	1-jul-2011	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)		
AQUON is het instituut voor wateronderzoek voor negen waterschappen. AQUON levert monsterneming, analyse en rapportage van chemisch, fysisch en biologisch onderzoek naar de eigenschappen van het natte milieu. AQUON verzorgt voor WSHD en de andere deelnemers het waterkwaliteitsonderzoek, dat uitgevoerd moet worden als gevolg van wettelijke verplichtingen (zoals zwemwateronderzoek en KRW monitoring). Tevens is het, ten behoeve van de uitvoering en evaluatie van het eigen beleid, noodzakelijk kwaliteit- en kwantiteitsmetingen uit te voeren en daarover te rapporteren.		
Financieel belang		
Voor 2025 is de bijdrage voor de dienstverlening van AQUON begroot op € 6,3 miljoen (laboratorium- en eigenarendeel).		
Bestuurlijk belang		
Eén lid (P. van der Eijk) en een plaatsvervangend lid in het algemeen bestuur.		
Financiële kerncijfers	*31-dec-2022*	*31-dec-2023*
- Eigen vermogen	1.671.035	2.718.836
- Vreemd vermogen	20.051.089	46.074.882
- Resultaat	0	0
Relatie met programma	Water, Waterketen en Bestuur en Organisatie	
Risico's		
1. De gezamenlijk overeengekomen strategie en beleidslijnen bieden voldoende waarborgen bij de beheersing van de operationele risico's. De kosten van AQUON worden gedekt uit de opbrengsten van de uitgevoerde laboratoriumdiensten. Hogere kosten in de normale bedrijfsvoering worden gedekt door hogere opbrengsten. 2. Met de in 2019 opgestelde business case voor een structurele investering in het bedrijf zijn de risico's, die voor de langere termijn worden aangegaan, zichtbaar gemaakt en zijn daarmee nadrukkelijk onderdeel van het bestuurlijke besluitvormingsproces dat in 2020 heeft plaatsgevonden. 3. De benodigde productiecapaciteit voor de komende jaren is in 2021 en 2022 geactualiseerd, hiermee is het risico voor een te grote over- of onderbezetting van het nieuwe laboratorium zo gering mogelijk gehouden.		

AQUON

Overige informatie

1. De eigenaren hebben in 2015 een nieuwe strategie en governance vastgesteld. In 2017 is daarmee de Gemeenschappelijke Regeling gewijzigd en opnieuw vastgesteld.

Het bestuur van AQUON heeft in 2021 vastgesteld dat de nieuwe strategie en governance zich heeft bewezen. Er is sprake van grote tevredenheid bij de deelnemers over de samenwerking tussen de waterschappen en de wijze waarop de waterschappen, zowel in de eigenaarsrol als in de opdrachtgeversrol invloed uitoefenen op het beleid van AQUON.

2. In 2020 is AQUON gestart met de planvorming voor het nieuwe centrale laboratorium. Ontwerp en aanbesteding heeft in 2022 plaatsgevonden. In 2023 vond de bouw en inrichting op een nieuwe locatie in Houten plaats.

3. Meerdere waterschappen hebben interesse getoond voor een (onderzoek naar de) mogelijke toekomstige deelname aan de GR AQUON. Om hierbij ook de belangen van de huidige deelnemende waterschappen en het 'bedrijfsbelang' van AQUON zo goed mogelijk te behartigen, is in 2023 een toetredingsstrategie ontwikkeld en vastgesteld. De toetredingsstrategie omschrijft de kaders en uitgangspunten waarbinnen toetreding van nieuwe waterschappen potentieel mogelijk is. Deze strategie vormt de basis voor de hierna te starten onderhandelingen.

Het Waterschapshuis

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Vestigingsplaats	Amersfoort	
Ingangsdatum	1-jul-2010	

Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)

Het Waterschapshuis is de regie- en uitvoeringsorganisatie voor 21 waterschappen op het gebied van informatie- en communicatietechnologie. Het Waterschapshuis bevordert de samenwerking op het gebied van ICT tussen de waterschappen en de andere overheden die actief zijn in de watersector en helpt daarbij in de digitale transformatie van de waterschappen. Doelstelling is het robuuster maken van de waterschappen als moderne overheid.

Financieel belang

De in HWH begroting 2025 vastgestelde bijdrage voor Hollandse Delta bedraagt € 2,0 mln.

Bestuurlijk belang

Eén lid (A. Mollema) en een plaatsvervangend lid in het algemeen bestuur.

Financiële kerncijfers	*31-dec-2022*	*31-dec-2023*
- Eigen vermogen	0	0
- Vreemd vermogen	10.273.785	11.548.259
- Resultaat	0	0

Relatie met programma	Bestuur en Organisatie

Risico's

Het Waterschapshuis

Per 1 januari 2015 worden programma/project-specifieke risico's door de deelnemers aan het betreffende programma/project gedragen. Dit betreft het zogenaamde 'loden deur' principe. Naast project specifieke risico's zijn er ook programma overstijgende risico's die het geheel van Het Waterschapshuis betreffen. Voorbeelden hiervan zijn het risico van uittreding van een waterschap, en de invulling van projectcapaciteit. Op grond van art. 41 van de Gemeenschappelijke regeling zullen de waterschappen er zorg voor dragen dat het Waterschapshuis te allen tijde over voldoende middelen beschikt om aan de verplichtingen jegens derden te kunnen voldoen.

Overige informatie

Het Waterschapshuis is opgebouwd uit een algemeen deel, de bedrijfsvoering, waarvan de kosten door alle deelnemers worden gedeeld. Daarnaast is er een deel waarin waterschappen facultatief participeren, in programma's en projecten en zijn er collectieve programma's en projecten waarin alle aan de GR deelnemende waterschappen participeren. Het Waterschapshuis bestaat uit een vaste kern van medewerkers, die zorgt voor instandhouding. Daarnaast is er een flexibele schil van medewerkers voor de invulling van de programma's en projecten. Elk waterschap wordt geacht hier capaciteit te leveren, zodat de kennis van de waterschappen komt. Om vraag en aanbod beter op elkaar af te stemmen, is besloten om vanuit een strategisch meerjarenprogramma te werken. Vanuit een samenhang worden projecten gebundeld tot programma's. Hierdoor ontstaat een steeds intensievere afstemming met de waterschappen over de langere termijn en worden er steeds minder opdrachten per project afgesloten maar steeds vaker per programma. Hierdoor verschuift ook de besluitvorming (opdrachten), rapportage en verantwoording op, van het niveau van een afzonderlijk project, naar het niveau van programma's.
In juni 2024 is een positief besluit genomen over de strategienota digitale transformatie van de waterschappen, waarna het Waterschapshuis zich nu fit kan maken voor de toekomst op basis van deze strategienota en bijhorende themaplannen.

Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB)

Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Ingangsdatum	5-mei-1954	

Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)

De Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB) is een financiële dienstverlener die zich met haar diensten exclusief richt op de Nederlandse publieke sector. De klanten van de NWB zijn decentrale overheden (waterschappen, gemeenten en provincies) en instellingen onder garantie van (decentrale) overheden. Dit betreft voornamelijk instellingen voor sociale volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en activiteiten op het gebied van water en milieu.

Financieel belang

De deelneming van Hollandse Delta in deze AAA-bank bedraagt opgebouwd uit 1893 (van de 50.478) aandelen A van nominaal € 115 en (van de 8.511) 143 aandelen B van nominaal € 460 (waarvan 25% volgestort) van de NWB.

Bestuurlijk belang

Het recht bestaat de Algemene Vergadering van Aandeelhouders te bezoeken.

Financiële kerncijfers	*31-dec-2022*	*31-dec-2023*
- Eigen vermogen	1.995.000.000	2.060.000.000
- Vreemd vermogen	70.964.000.000	73.523.000.000
- Resultaat	143.000.000	126.000.000
Relatie met programma	Algemene dekkingsmiddelen	

Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB)
Risico's
Er zijn geen risico's.
Overige informatie

Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie Heffing en Waardebepaling (SVHW)		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling	
Vestigingsplaats	Klaaswaal	
Ingangsdatum	1-jan-2005	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)		
De uitvoering van de belastingheffing en invordering van de waterschapsbelastingen is ondergebracht bij de gemeenschappelijke regeling SVHW.		
Financieel belang		
Voor 2025 wordt de bijdrage aan de dienstverlening door SVHW begroot op € 5,0 miljoen (de bijdrage in 2024 bedroeg ook € 5,0 miljoen).		
Bestuurlijk belang		
Vanwege de toetreding van de gemeente Geertruidenberg per 1 januari 2025 wordt de GR SVHW 2023 aangepast naar een 3e wijziging GR SVHW 2023. Per 1 januari 2025 dient de 3e wijziging van kracht en gepubliceerd te zijn. Na wijziging van de GR zijn er 16 leden (14 leden van de gemeentelijke deelnemers en 2 leden voor het waterschap Hollandse Delta). Het aantal stemmen van het Dagelijks Bestuur van het waterschap Hollandse Delta wordt gewijzigd in 8 stemmen (waren 7 stemmen). De overige deelnemers behouden 1 stem. Het minimaal aantal benodigde deelnemers om de vergadering van het Algemeen Bestuur te openen wordt 10. De stemverhouding in het Algemeen Bestuur is 8 stemmen voor WSHD op een totaal van 21. Dit komt overeen met een percentage van 47,6% van de stemmen.		
Financiële kerncijfers	*31-dec-2022*	*31-dec-2023*
- Eigen vermogen	847.000	1.450.000
- Vreemd vermogen	6.597.000	10.329.000
- Resultaat	122.000	684.381
Relatie met programma	Algemene dekkingsmiddelen	
Risico's		
Er zijn geen risico's.		
Overige informatie		

Unie van Waterschappen		
Rechtsvorm	Vereniging	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Ingangsdatum	1-jan-1927	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)		
De Nederlandse waterschappen zijn verenigd in de Unie van Waterschappen. De Unie behartigt de belangen van de waterschappen en zorgt voor kennisuitwisseling en samenwerking tussen de waterschappen. De Unie van Waterschappen treedt namens de waterschappen op als vertegenwoordiger naar het parlement, de regering, internationale instanties, de rijksoverheid en organisaties als het Interprovinciaal Overleg en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. De Unie neemt deel in veel overleg- en adviesorganen en is betrokken bij de ontwikkeling van het rijksbeleid, regelgeving en beleidsnota's voor waterbeheer. De Unie neemt ook het initiatief zelf onderwerpen op de politieke agenda te zetten. De Unie opereert op basis van de volgende visie: • De Unie wil leidend zijn in de strategische discussie over regionaal waterbeheer, in zowel nationale als internationale context, met als doel: duurzaam waterbeheer. • De Unie is een inspirerende gesprekspartner over regionaal waterbeheer en dus aanwezig op plekken waar belangrijke besluiten worden genomen. • De Unie excelleert in strategisch netwerken, speelt adequaat in op veranderingen, neemt initiatieven, is communicatief in het inspireren en verbinden en kent de 'ins en outs' van de Haagse en Brusselse politiek. Het Uniebureau anticipeert op veranderende wensen van waterschappen, veranderende maatschappelijke vraagstukken en toenemende internationalisering. De beoogde proactieve inzet van het Uniebureau, als ondersteuner van het bestuur, wordt bereikt met een organisatiestructuur die op samenwerking is gericht.		
Financieel belang		
Jaarlijks wordt contributie betaald aan de Unie. De bijdrage voor 2024 bedroeg circa € 0,8 miljoen, voor 2025 is eenzelfde bedrag begroot.		
Bestuurlijk belang		
Het hoogste orgaan van de Unie van Waterschappen is de ledenvergadering. In de ledenvergadering hebben de voorzitters van alle waterschappen zitting. De ledenvergadering vergadert 4 keer per jaar. Uit de ledenvergadering worden de leden van het bestuur gekozen. Formele besluitvorming vindt plaats in het bestuur en in de ledenvergadering. Per beleidsterrein is een bestuurlijke Uniecommissie waarin de portefeuillehouders van alle waterschappen zitting hebben. Per beleidsterrein wordt in de commissie het beleid van de Unie voorbereid en deels vastgesteld. De bestuurlijke commissies worden geadviseerd door ambtelijke werkgroepen. Hierin heeft een beperkt aantal waterschapsmedewerkers zitting.		
Financiële kerncijfers	*31-dec-2022*	*31-dec-2023*
- Eigen vermogen	2.697.666	2.178.238
- Vreemd vermogen	22.246.316	21.313.082
- Resultaat	-437.044	-519.428
Relatie met programma	Bestuur en Organisatie	

Unie van Waterschappen
Risico's
In 2016 heeft de NWB een kredietfaciliteit verstrekt aan de unie van waterschappen ter grootte van € 2,0 miljoen. Alle leden van de unie van waterschappen, met uitzondering van hoogheemraadschap van Delfland, staan garant voor de juiste nakoming van de verplichting tot betaling van al hetgeen de NWB Bank van de Unie van Waterschappen dan wel haar rechtsopvolger onder algemene titel te vorderen heeft of zal hebben. In 2017 heeft de NWB een geldlening verstrekt aan de Unie van Waterschappen onder borgstelling van alle waterschappen. Deze borgstelling is verdeeld onder de waterschappen op basis van de belastingopbrengst 2016. Voor WSHD betekent dit een borgstelling van 5,8% van de lening van € 6,0 miljoen. Eind 2024 was de hoogte van de verstrekte geldlening nog circa € 5,0 miljoen.
Overige informatie

Vereniging Zuid-Hollandse Waterschappen (VZHW)		
Rechtsvorm	Vereniging	
Vestigingsplaats	Rotterdam	
Ingangsdatum	22-dec-1910	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)		
De behartiging van de belangen van de waterschappen in het algemeen en in het bijzonder van die, welke geheel of gedeeltelijk in de provincie Zuid-Holland zijn gelegen. Zij verricht al datgene dat in het belang is of kan zijn voor een goede taakuitoefening door de aangesloten waterschappen. De volgende waterschappen zijn aangesloten: Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, Hoogheemraadschap van Rijnland, Hoogheemraadschap van Delfland, Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, waterschap Hollandse Delta, waterschap Rivierenland en waterschap Amstel, Gooi en Vecht. De Vereniging van Zuid-Hollandse Waterschappen brengt de waterschapbestuurders samen in overleggen om hun waterschapsbelangen en –taken af te stemmen en om in gezamenlijkheid standpunten en ideeën te ontwikkelen om burgers, partners en overheden tegemoet te kunnen treden. In dit kader zijn er afzonderlijke samenkomsten van de dijkgraven en de vakportefeuillehouders.		
Financieel belang		
De bijdrage voor 2024 bedroeg € 0, voor 2025 is deze nog niet bekend. Begroting 2025 staat op € 0.		
Bestuurlijk belang		
Er worden 4 vergaderingen per jaar gehouden. Daarnaast wordt regelmatig overlegd met de Gedeputeerde Water van de provincie Zuid-Holland en de HID van Rijkswaterstaat West-Nederland-Zuid. Elk jaar organiseert één van de ZH-waterschappen de VZHW-waterschapsdag voor bestuurders en belangstellenden.		
Financiële kerncijfers	*31-dec-2022*	*31-dec-2023*
- Eigen vermogen	14.620	12.051
- Vreemd vermogen	0	0
- Resultaat	-2.969	-2.569
Relatie met programma	Bestuur en Organisatie	

Vereniging Zuid-Hollandse Waterschappen (VZHW)
Risico's
Het risico is beperkt tot de jaarlijkse financiële bijdrage aan de vereniging.
Overige informatie

Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking 2009/ N.V. Huisvuilcentrale Noord-Holland (deel A)		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling	
Vestigingsplaats	Rotterdam	
Ingangsdatum	1-jan-2010	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)		
Hoogheemraadschap van Rijnland, waterschap Hollandse Delta, Waterschap Rivierenland, Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard en Hoogheemraadschap van Delfland zijn een gemeenschappelijke regeling aangegaan onder de naam Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking 2009 met als doel het resterende slib uit het zuiveringsproces adequaat te verwerken. Na de verwerving van nieuwe aandelen B van HVC zijn medio 2022 waterschap Amstel, Gooi en Vecht, waterschap Zuiderzeeland en hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier tot deze GR toegetreden.		
Financieel belang		
De in deze GR deelnemende waterschappen hebben de samenwerking gezocht in het kader van de verwerking van slib. Na toetreding van drie nieuwe waterschappen bezitten de waterschappen gezamenlijk 683 aandelen (dit is een belang van circa 16% in NV HVC). Dit belang is overgedragen aan de Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking 2009. De GR ziet toe op de verwerking van het zuiveringsslib door N.V. HVC. Voor 2025 is de bijdrage voor de kosten van het secretariaat begroot op € 0,01 miljoen (1/8 deel van de totale kosten).		
Bestuurlijk belang		
Eén collegelid (A. Mollema) van WSHD neemt zitting in het algemeen bestuur van de GR.		
Financiële kerncijfers	*31-dec-2022*	*31-dec-2023*
- Eigen vermogen	31.043	31.043
- Vreemd vermogen	29.057	22.149
- Resultaat	0	0
Relatie met programma	Waterketen	
Risico's		
Er zijn geen risico's.		
Overige informatie		
In 2024 is de GR op zoek naar een nieuwe secretaris vanuit een van de waterschappen. De financiële ondersteuning is vanaf 2024 bij Rijnland ondergebracht, de juridische ondersteuning wordt geleverd door Delfland. De gemaakte kosten worden gelijk verdeeld over de acht aandeelhoudende waterschappen. Juli 2021 is opdracht gegeven voor de investering in een nieuwe slibdrooginstallatie (SDI) voor deze drie waterschappen. De inbedrijfstelling van deze installatie in Alkmaar wordt medio 2025 verwacht.		

De indirect verbonden partijen zijn:

Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking 2009/ N.V. Huisvuilcentrale Noord-Holland (deel B)		
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap	
Vestigingsplaats	Alkmaar	
Ingangsdatum	1-jan-2010	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten) HVC is verantwoordelijk voor het duurzaam afvalbeheer van haar aandeelhouders (gemeenten en waterschappen). Daarnaast produceert HVC duurzame energie. Deze wordt geleverd aan gemeenten, waterschappen, bedrijven en particulieren.		
Financieel belang Gezamenlijk bezitten Hoogheemraadschap van Rijnland, waterschap Hollandse Delta, waterschap Rivierenland, Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, Hoogheemraadschap van Delfland, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK), waterschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV) en waterschap Zuiderzeeland (ZZL) 683 aandelen van N.V. Huisvuilcentrale Noord-Holland (HVC) (dit een belang van circa 16%). Deze aandelen zijn in beheer van de Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking 2009. De GR ziet toe op de verwerking van het zuiveringsslib door HVC. Voor 2025 is de garantstellingsprovisie begroot op € 0,2 miljoen (WSHD ontvangt 17% van de totale garantstellingsprovisie van HVC voor de GR Slibverwerking).		
Bestuurlijk belang De GR is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van N.V. HVC. De Raad van Commissarissen van HVC bestaat uit vijf leden. Vastgelegd is dat ten minste één van de commissarissen een publieke signatuur heeft met kennis van het gemeentelijke en het waterschapsdomein. In mei 2020 is mevrouw J. Kriens benoemd. Zij heeft als wethouder/ locoburgemeester van Rotterdam en als directeur van de VNG ervaring opgedaan binnen het publieke domein.		
Financiële kerncijfers	*31-dec-2022*	*31-dec-2023*
- Eigen vermogen	198.697.000	233.501.000
- Vreemd vermogen	878.504.000	917.877.000
- Resultaat	28.139.000	35.012.000
Relatie met programma	Waterketen	
Risico's De Zuid-Hollandse waterschappen hebben via de Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking 2009 hun voormalige belangen in DRSH Zuiveringsslib NV ondergebracht bij HVC. De waterschappen staan vanaf hun toetreding garant voor de financiering van de activiteiten die HVC voor de waterschappen uitvoert. In 2021 is hier de investering in de slibdrooginstallatie in Alkmaar bijgekomen. Er is rekening gehouden met een door de aandeelhouders B verstrekte garantie voor leningen van in totaal € 89,0 miljoen (2022-2025), onder aftrek van een door AGV en ZZL aan HVC mogelijk gemaakte achtergestelde geldlening van € 4,0 miljoen. De betrokken waterschappen zijn naar rato van de toegewezen aandelen aansprakelijk voor de gegarandeerde geldleningen van € 109,0 miljoen (begroting HVC per 31 december 2024). Ter compensatie van de door de waterschappen gegarandeerde geldleningen betaalt HVC jaarlijks een vergoeding van 1% van het garantstellingsbedrag aan de gemeenschappelijke regeling.		

Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking 2009/ N.V. Huisvuilcentrale Noord-Holland (deel B)
Overige informatie
In mei 2020 heeft de Aandeelhoudersvergadering van HVC positief besloten over de investering in een nieuwe slibdrooginstallatie in Alkmaar en over de toetreding van HHNK, AGV en ZZL als aandeelhouder B tot HVC. In 2021 is in opdracht van de GR een update van het strategisch onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden tot opvolging van de bestaande slibverbrandingsinstallatie in Dordrecht, die rond 2028 het einde van haar levensduur bereikt. Het onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met Waternet (AGV), Zuiderzeeland en Hollands Noorderkwartier (HHNK) en in overleg met Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) en de andere Nederlandse waterschappen. In 2022 is de slibstrategie van de GR en het daarop gebaseerde Meerjarenprogramma 2022-2028 van HVC vastgesteld. In dit programma is opgenomen: • Realisatie slibdrooginstallatie Alkmaar • Realisatie structurele verwerkingsmethode gedroogd slib (granulaat) • Energetische verduurzaming SVI Dordrecht HVC werkt samen met het Brabantse SNB aan het terugwinnen van fosfaat uit de vliegas van de slibverbrandingsinstallaties in Dordrecht en Moerdijk. In het Meerjarenprogramma is de realisatie van fosfaatterugwinning uit vliegas SVI Dordrecht opgenomen. In het kader van de Samenwerkingsovereenkomst Duurzame Energie ontwikkelt HVC op gebouwen en/of terreinen van WSHD duurzame-energieprojecten. Op een zestal rwzi-locaties van WSHD heeft HVC zonneweiden gerealiseerd.

Muskusrattenbestrijding (MRB)	
Rechtsvorm	Overeenkomst van kosten voor ‘gemene rekening’
Vestigingsplaats	
Ingangsdatum	1-jul-2011
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	
De bestrijding van muskus- en beverratten is per 1 juli 2011 van rechtswege overgegaan van de provincies naar de waterschappen. In 2011 is in de Waterwet vastgelegd dat waterschappen zo goed mogelijk zorg moeten dragen voor het voorkomen van schade aan waterstaatswerken veroorzaakt door muskus- en beverratten. De waterschappen Rijn en IJssel, Vallei en Veluwe, Rivierenland en Hollandse Delta hebben ervoor gekozen deze taak te laten uitvoeren door het samenwerkingsverband 'Muskusrattenbeheer Rivierenland'. Deze samenwerking is gestart op 1 januari 2012. De verdeling van de kosten is: Rijn en IJssel (10,4%), Vallei en Veluwe (18,2%), Rivierenland (47,5%) en Hollandse Delta (23,9%). De organisatie en uitvoering is ondergebracht bij waterschap Rivierenland. Aanvullend op de oorspronkelijke doelstelling van de muskusrattenbestrijding, is er op 14 juni 2019 in de ledenvergadering van de Unie van Waterschappen unaniem besloten om met vereende krachten de populatie muskusratten terug te dringen tot aan de landsgrens in een periode van 10 tot 15 jaar. Dit heeft effect op de kosten; de waterschappen die muskusratten bestrijden langs de landsgrenzen dragen relatief hogere kosten dan andere waterschappen. Dat komt doordat vanuit Duitsland muskusratten ons land binnen blijven komen en daar dus altijd bestrijding nodig zal zijn. Daarom is op 24 juni 2022 door de Unie van Waterschappen besloten tot een solidariteitsfinanciering om de extra kosten gezamenlijk te dragen.	
Financieel belang	
Voor de muskusrattenbestrijding is voor de begroting 2025 een bedrag van € 2,5 miljoen opgenomen, waarvan € 2,4 miljoen voor de landelijke kosten en € 0,1 miljoen voor de solidariteitsfinanciering.	
Bestuurlijk belang	

Muskusrattenbestrijding (MRB)		
Er vindt bestuurlijk overleg plaats. Namens Waterschap Hollandse Delta neemt heemraad Rijsdijk deel aan het bestuurlijk overleg.		
Financiële kerncijfers	*31-dec-2022*	*31-dec-2023*
- Eigen vermogen	0	0
- Vreemd vermogen	0	0
- Resultaat	0	0
Relatie met programma	Waterkeringen	
Risico's Er zijn geen risico's.		
Overige informatie Financieel verrekenmodel 1. Waterschap Rivierenland stelt voor de kosten van de werkzaamheden, genoemd in artikel 3 van deze overeenkomst voor gemene rekening, vooraf jaarlijks een begroting op. 2. De te verrekenen kosten vloeien voort uit de jaarrekening van waterschap Rivierenland. 3. Het bepaalde in dit artikel is van toepassing bij het vaststellen van de financiële verhoudingen tussen de waterschappen in geval van verrekening van de kosten die met deze overeenkomst zijn gemoeid, en in geval van het opstellen van een liquidatieplan bij opzegging of beëindiging van de overeenkomst. 4. De waterschappen nemen deel voor: a. wat betreft waterschap Rijn en IJssel voor 10,4%, b. wat betreft waterschap Vallei en Veluwe voor 18,2%, c. wat betreft waterschap Hollandse Delta voor 23,9%, d. wat betreft waterschap Rivierenland voor 47,5%. Genoemde percentages gelden eveneens voor de onderlinge verrekening van financiële gevolgen van risico's. Onder deze risico's worden in ieder geval verstaan de risico's die waterschap Rivierenland loopt in de bijzondere situaties, zoals genoemd in artikel 10 van de overeenkomst. Genoemde vooraf vastgestelde percentages zullen vervolgens jaarlijks worden toegepast op de door waterschap Rivierenland daadwerkelijk te dragen kosten en de financiële gevolgen van risico's.		

STOWA		
Rechtsvorm	Stichting	
Vestigingsplaats	Den Haag (statutair)	
Ingangsdatum	13-sep-1971	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten) STOWA ontwikkelt, vergaart en verspreidt kennis die nodig is om de opgaven van de regionale waterbeheerders goed uit te voeren.		
Financieel belang De bijdrage voor 2023 bedroeg € 0,6 miljoen. De bijdrage 2025 is gelijk aan de bijdrage 2024.		
Bestuurlijk belang In het bestuur van de STOWA zitten minimaal 4 en maximaal 6 waterschapsvertegenwoordigers. Namens Waterschap Hollandse Delta neemt heemraad Van Oorschot deel aan het bestuurlijk overleg.		
Financiële kerncijfers	*31-dec-2022*	*31-dec-2023*

STOWA		
- Eigen vermogen	9.627.293	8.670.593
- Vreemd vermogen	12.897.146	11.424.595
- Resultaat	957.656	529.361
Relatie met programma	Waterkeringen, Water, Waterketen en Bestuur en Organisatie	

Risico's

Er zijn geen risico's.

Overige informatie

Enkele onderwerpen, die momenteel vanuit STOWA worden opgepakt, gestimuleerd of ondersteund:
• Ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid (Energie- en grondstoffenfabriek, Platform Water en Energie)
• Integrale oplossingen in de waterketen (bijv. medicijnresten, Expertgroep Waterfabriek)
• Innovatie in de waterveiligheid (o.a. MLV, dijken op veen)
• Normering regionale waterkeringen (overstromingsklassen)
• Inspectie waterkeringen (Handboek)
• Expertgroep Windturbines en Waterkeringen (kennisuitwisseling)
• Expertisenetwerk Pijpleidingen (kennisuitwisseling)
• Kennisplatform Risicobeheersing (kennisuitwisseling)
• Innovatie in het Waterbeheer (flexibel peilbeheer, visvriendelijke gemalen)
• Zorgplicht waterkeringen
• Ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid (o.a. onderzoek naar haalbaarheid van zon op dijken en aquathermie, technologieontwikkeling op het gebied van terugwinnen energie en grondstoffen uit afvalwater)
• Ontwikkelingen rond de verwijdering van medicijnresten (Innovatie Programma Microverontreinigingen)
• Ontwikkelingen rond pfas in influent, effluent en slib
• Verdrogingsbestrijding en beschikbaarheid van zoet water (Aquaconnect)

8.3 Lijst van begrippen en afkortingen

AGL	Achtergestelde geldlening
APvE	Algemeen Programma van Eisen
AVG	Algemene verordening gegevensbescherming
ALM	Asset Lifecycle Management
AMP	AssetManagement Plannen
BIO	Baseline Informatiebeveiliging Overheid
BR	Bestemmingsreserve
Burap	Bestuursrapportage
NOVEX	Nationale OmgevingsVisie Executiekracht
CROW	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de Verkeerstechniek
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CINTER	Commissie Internationale Zaken
CMK	Compenserende maatregelen kierbesluit
COVID-19	Coronavirus disease 2019
CER	Critical Entities Resilience Directive
CSIR	CyberSecurity Implementatie Richtlijn
NWB	De Nederlandse Waterschapsbank N.V.
DRSH	Delfland, Rijnland, Schieland, Hollandse Eilanden en Waarden
DPRA	Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie
D&H	Dijkgraaf en heemraden
EMU	Europese Monetaire Unie/Economische en Monetaire Unie
NIS2	Europese richtlijn inzake cyberbeveiliging
Fido	Financiering decentrale overheid
FTE	Fulltime-equivalent
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GBM	Gewasbeschermingsmiddelen
GWW	Grond-, weg- en waterbouw
HWH	Het Waterschapshuis
HID	Hoofdingenieur-directeur
HHNK	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
HWBP	Hoogwaterbeschermingsprogramma
(NV) HVC	Huisvuilcentrale Noord Nederland
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
I&W	Infrastructuur en Waterstaat
IBP VTH	Interbestuurlijk programma versterking VTH-stelsel
KRW	Kaderrichtlijn Water
Km (km's)	Kilometer
CO2	Koolstofdioxide
m3	kubieke meter
LTO	Land- en Tuinbouworganisatie Nederland
MLV	Meerlaagsveiligheid
MBO	Middelbaar Beroepsonderwijs
mln.	Miljoen
MRB	Muskusrattenbeheer
NBW	Nationaal Bestuursakkoord Water
NIS2	Network and Information Security directive
NBWS	Nieuwe Besturing Watersysteem
NBWS-BOS	Nieuwe Besturing Watersysteem – Beslissing Ondersteunend Systeem
NBWS-TA	Nieuwe Besturing Watersysteem – Technische Automatisering
P&C	Planning en control
PFAS	Poly- en perfluoralkylstoffen
PO	Primair Onderwijs
RSA	Richtlijn Stedelijk Afvalwater
rwzi	Rioolwaterzuiveringsinstallatie
SCL	Safety Culture Ladder (veiligheidsladder)
SVHW	Samenwerkingsverband Vastgoed informatie Heffing en Waardebepaling
SDI	Slibdrooginstallatie
SVI	Slibverbrandingsinstallatie
SNB	Slibverwerking Noord-Brabant
Stowa	Stichting toegepast onderzoek waterbeheer
SAMP	Strategisch Assetmanagement Plan
SGBP	Stroomgebiedbeheersplannen
TA	Technische Automatisering
UvW	Unie van Waterschappen
VPB	Vennootschapsbelasting
VV	Verenigde Vergadering

VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VZHW	Vereniging van Zuid-Hollandse Waterschappen
v.e.	Vervuilingseenheden
VO	Voortgezet onderwijs
VRZ	Voorziening
WOZ	Waardering Onroerende Zaken
WBP	Waterbeheerprogramma
AGV	Waterschap Amstel Gooi en Vecht
WSHD	Waterschap Hollandse Delta
ZZL	Waterschap Zuiderzeeland
WRK	Waterschapsregie kamer
WgBP	Wegenbeheerprogramma
WINTER	Werkgroep Internationaal
WHW	Wet Herverdeling Wegenbeheer
Woo	Wet open overheid
ZV3T	Zettingsvloeiing verlengde derde toetsronde